

Siionin puolesta

Kristillinen sionismi Suomen Kristillisessä Liitossa 1970-luvulla

Timo R. Stewart

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2007

Sisällysluettelo

SANASTO JA LYHENTEET	1
1 JOHDANTO	2
1.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	3
1.2 KRISTILLINEN SIONISMI	4
1.3 AIEMPI AIHETTA KOSKEVA TUTKIMUS	5
1.4 TUTKIMUKSEN LÄHDEAINEISTO JA LÄHESTYMISTAPA	7
2 SUOMEN SUHDE ISRAELIIN	9
2.1 KRISTITYT SHONIN JAKAMINA	9
2.2 ISRAEL SUOMALAISESSA POLITIIKASSA	12
3 ISRAEL KRISTILLISEN LIITON PUOLUEOHJELMISSA	16
3.1 ULKOPOLIITTISEN OHJELMAN SYNTY	17
3.2 KRISTILLISEN LIITON ULKOPOLIITTINEN OHJELMA 1974	22
3.3 ISRAEL YLEIS- JA PERIAATEOHJELMASSA	30
4 ISRAELIN YSTÄVIÄ PUOLUEEN ETURIVISSÄ	33
4.1 KRISTILLINEN SIONISTI PUHEENJOHTAJANA – RAINO WESTERHOLM	33
4.2 ESKO ALMGRENIN MALTILLINEN LINJA	37
4.3 ULLA JÄRVILEHTO – ISRAELIN PUOLUSTAJA MAAILMALLA	39
4.4 LEHTIMIES EERO HIRVONEN	43
5 PUOLUEEN LEHTI ISRAELIN PUOLELLA	48
5.1 ISRAEL PÄÄKIRJOITUKSISSA	50
5.2 NIMIMERKKI ESKATOS – MAAILMANLOPUN PROFEETTA	55
5.3 ÄÄNENKANNATAJAN MUUT KOLUMNIT	59
5.4 UUTISIA LÄHI-IDÄSTÄ	63
6 SANASTA TOIMEEN?	68
6.1 KRISTILLINEN LIITTO EDUSKUNTATYÖSSÄ	68
6.2 PUHEITA MAAILMALLA	73
6.3 PIENIÄ ELEITÄ JA MENETETTYJÄ MAHDOLLISUUKSIA	75
7 YHTEENVETO	81
LÄHTEET	85

Sanasto ja lyhenteet

Nimi *Israel* on peräisin Raamatusta, ja sillä on useita päällekkäisiä merkityksiä, jotka voidaan sekoittaa helposti. *Israelin valtio* on vuonna 1948 itsenäistyneen Israelin virallinen nimi. *Israelin maa*, *Luvattu maa* ja *Siion* ovat raamatullisia nimiä, jotka viittaavat kaikki erittäin vaihtelevasti määriteltyyn maantieteelliseen alueeseen, josta Britannia käytti mandaattikaudella 1922–1948 nimeä *Palestiina*. *Israelin kansalla* on Raamatussa historiallinen merkitys, mutta nykykäytössä sillä viitataan (teologisesta taustasta riippuen) ensisijaisesti joko juutalaisiin ja Israelin valtioon, tai sitten *Uuteen Israeliin* eli kristilliseen kirkkoon.

Raamatun kirjojen nimistä käytetyt lyhenteet

Aam.	Aamoksen kirja
Ilm.	Johanneksen ilmestys / Ilmestyskirja
Jer.	Jeremian kirja
Jes.	Jesajan kirja
Luuk.	Evankeliumi Luukkaan mukaan
Matt.	Evankeliumi Matteuksen mukaan
1. Moos.	Ensimmäinen Mooseksen kirja / Genesis
Ps.	Psalmiin kirja
Room.	Kirje roomalaisille
Sak.	Sakarjan kirja

Muut lyhenteet

ICEJ	International Christian Embassy Jerusalem (Jerusalemin kansainvälinen kristillinen suurlähetystö)
IPU	Inter-Parliamentary Union (Parlamenttien välinen liitto)
K	kansio
KA	Kansallisarkisto
KD	Suomen Kristillisdemokraatit r.p.
KV	Kristityn Vastuu -lehti
PLO	Palestine Liberation Organization (Palestiinan vapautusjärjestö)
POP	Perustuslaillinen Oikeistopuolue r.p.
ptk.	pöytäkirja
r.p.	rekisteröity puolue
SKL	Suomen Kristillinen Liitto r.p.
SKLA	Suomen Kristillinen Liitto r.p.:n arkisto
SLS	Suomen Lähetysseura
SMP	Suomen Maaseudun Puolue r.p.
ULA	Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ks. lähdeluettelo)
UMA	Ulkoasiainministeriön arkisto
VP	valtiopäivät

1 Johdanto

Jerusalemiin ja Nasaretin matkamuistokaupoista on helppo löytää t-paitoja ja koruja, joissa juutalaisuuden ja kristinuskon tunnukset – juutalainen menorakyynttilänjalka, Daavidin tähti sekä kristillinen kalasymboli – punoutuvat yhteen. Monia koristaa lainaus Uudesta testamentista: *muista, ettet sinä kannata juurta vaan juuri kannattaa sinua*.¹ Pastoreiden johtamat turistiryhmät vierailevat Pyhän haudan kirkossa, kuten kristityt pyhiinvaeltajat ovat tehneet iät ja ajat, mutta nyt Jerusalemissa on myös "kansainvälinen kristillinen suurlähetystö"², jossa rukoillaan Israelin puolesta. Erikoista on sekin, että Israelin itsenäisyyspäivänä liehuu monissa Tel Avivin taloissa ja autoissa sekä Israelin että Yhdysvaltojen lippu. Tämä työ on saanut innoituksensa näistä ja muista vastaavallisista huomioista, joita kirjoittaja teki Israelin-matkallaan huhti- ja toukokuussa 2004.

Yhdysvaltojen ja Israelin valtion läheinen suhde, joka ilmenee huomattavana taloudellisenä ja poliittisena apuna, on hyvin tunnettu. Liittolaisuuden ylläpitämiseen vaikuttaa Yhdysvalloissa kolme tekijää,³ joista kaksi ensimmäistä – sionististen eturyhmien toimet ja kansallinen etu – ovat yleisesti tiedostettuja myös Suomessa. Sen sijaan kolmas tekijä – kristillinen sionismi – ei ole saanut Suomessa osakseen sanottavasti huomiota, vaikka siitä onkin Yhdysvalloissa kirjoitettu runsaasti.⁴

Aiheen tekee entistä merkittävämmäksi se, ettei uskonnollinen näkökulma Lähi-idän politiikkaan rajoitu vain Atlantin länsipuoliseen maailmaan. Se vaikuttaa myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomen suhteita Israelin valtioon ja niiden taustalla vaikuttavia motiiveja ei ole aikaisemmin kattavasti tutkittu. Tämän opinnäytteen tarkoituksena on osaltaan täyttää tuota aukkoa tutkimalla kristillistä sionismia Suomen Kristillisessä Liitossa (SKL) 1970-luvulla.

¹ Room. 11:18. Paavalin sanoja käytetään tässä osoittamaan kristittyjen yhteyttä juutalaisten muodostamaan "juureen".

² International Christian Embassy Jerusalem (ICEJ).

³ Anderson, Irvine H.: *Biblical Interpretation and Middle East Policy. The Promised Land, America, and Israel, 1917–2002*. University Press of Florida, Gainesville 2005, 1.

⁴ Mielenkiintoinen yleisesitys aiheesta on esimerkiksi: Weber, Timothy P.: *On the Road to Armageddon. How Evangelicals became Israel's Best Friend*. Baker Academic, Grand Rapids 2004.

1.1 Tutkimustehtävä

Suomen kristillisiin liikkeisiin, järjestöihin ja kirkkokuntiin tutustuessa näkee helposti, että kristillistä sionismia esiintyy myös Suomessa. Eri kirkkokuntien tutkimisen sijaan tämä työ kuitenkin keskittyy kristillisen sionismin esiintymiseen suomalaisessa valtion-tason politiikassa. Vaikka vakaumuksellisia kristittyjä on varmasti toiminut kaikissa puolueissa, on maassamme ollut viime sotien jälkeen vain yksi kristilliseksi julistautunut puolue,⁵ vuonna 1958 perustettu Suomen Kristillinen Liitto (SKL).⁶

Moraalikysymysten esitaistelijana parhaiten tunnettu SKL pääsi eduskuntaan ensimmäistä kertaa vuonna 1970, ja samasta vuodesta alkaa myös tämän tutkimuksen tarkas-telema ajanjakso. Tutkimuksen aiheena on *kristillinen sionismi Suomen Kristillisessä Liitossa 1970-luvulla*. Uusi puolue laati tuolloin ohjelmansa ja määritteli suuntansa Suomen poliittisessa kentässä. SKL menestyi hyvin vuosien 1972, 1975 ja 1979 edus-kuntavaaleissa ja sai lopulta kymmenen kansanedustajaa eduskuntaan. Puolueen pu-heenjohtaja Raino Westerholm saavutti lisäksi toisen sijan vuoden 1978 presidentin-vaaleissa. Viimeistään vuosien 1978–1979 vaalivoittojen seurauksena SKL vakinaisti asemansa suomalaisessa poliittisessa kentässä ja muuttui protestiliikkeestä puolueeksi.⁷ Maaliskuun 1979 eduskuntavaalit ovat myös luonnollinen päätepiste tälle tutkimukselle, sillä niihin mennessä puolue oli vakiintunut poliittisesti, mutta toisaalta vaalien seura-uksena eduskuntaryhmän kokoonpano muuttui jälleen kerran.

Varsinainen tutkimuskysymys on kaksiosainen: *esiintyikö SKL:n piirissä kristillistä sionismia, ja miten se ilmeni käytännössä?* Tutkimuksen tavoitteena on siis selvittää, esiintyikö SKL:n piirissä kristillisen sionismin mukaista ajattelua, miten sitä tuotiin ilmi ja vastustettiinko sitä. Lisäksi tutkimus selvittää miten SKL:n suhde Israelin valtioon ja Suomen Lähi-idän politiikkaan näkyi sen harjoittamassa käytännön politiikassa. Näihin kysymyksiin vastattaessa avainasemassa ovat puolueen arkisto, ohjelmat ja äänenkan-nattaja, Kristityn Vastuu -lehti, sekä valtiopäiväasiakirjat ja haastattelut.

⁵ Vuosina 1906–1922 Suomessa tosin toimi eduskuntapaikkojakin saanut puolue nimeltä Kristillinen työväenliitto (KTL).

⁶ Suomen Kristillinen Liitto (SKL) otti vuonna 2001 nimekseen Suomen Kristillisdemokraatit (KD).

⁷ Arter, David: *The Finnish Christian League: Party or 'Anti-Party'?* Scandinavian Political Studies, Vol. 3 (New series) No. 2. Universitetsforlaget, Oslo 1980, 151.

1.2 Kristillinen sionismi

Sionismi on 1800-luvulla syntynyt juutalainen kansallinen liike, jonka tärkeimpänä päämääränä oli juutalaisen valtion perustaminen. Tämä tavoite toteutui vuonna 1948, kun Israelin valtio perustettiin Palestiinaan.⁸ Sionismi oli alkujaan varsin maallinen liike, mutta nykyisin Israelista löytyy myös uskonnollisia juutalaisia sionisteja.⁹

Kristillinen sionismi sen sijaan on uskonnollinen kristillinen aate, jonka juuret ovat juutalaista poliittista sionismia varhaisemmat. Jerusalemin kansainvälinen kristillisen suurlähetystön (ICEJ) Suomen osasto määritteli kristillisen sionismin seuraavasti:

'Kristillinen sionismi' on kristittyjen keskuudessa vaikuttava liike, joka tukee juutalaisten olemassaolon oikeutta Siionissa¹⁰. 'Kristityt sionistit' [*sic*] ovat kristittyjä, jotka uskovat että nykyinen juutalaisten paluu Siioniin on osa Jumalan suunnitelmaa, joka koskee hänen valittua kansaansa. Kristityille sionisteille Raamattu on ohjekirja, jonka avulla he ymmärtävät Jumalan suunnitelmia maailmanhistoriassa...¹¹

Kristillinen sionismi tunnetaan myös nimillä raamatullinen tai protestanttinen sionismi, ja sen tarkasta määritelmästä esiintyy useita käsityksiä.¹² Lähi-idän kirkkojen neuvosto tuomitsee kristillisen sionismin harhaoppina, mutta määrittelee sen melkein kuin ICEJ:

Erityisesti täytyy huomioida järjestöt, jotka kriittömästi kannattavat nykyisen Israelin valtion politiikkaa ja poliittisia ohjelmia, nähden ne Raamatun profetioiden täyttymyksenä. Jotkut näistä ryhmistä kutsuvat itseään kristillissionistisiksi ja uskovat Jumalan kutsuneen heidät 'lohduttamaan ja tukemaan Israelia' ehdottomasti.¹³

⁸ Juusola, Hannu: Israelin historia. Gaudeamus, Helsinki 2005, 24.

⁹ Friedman, Thomas L.: From Beirut to Jerusalem. Anchor Books, New York 1995, 286–287.

¹⁰ Siion on toinen nimi Jerusalemille ja esiintyy usein Raamatussa, esim. Ps. 137:1–3. Tässä sitä käytetään tarkoittamaan Israelin maata yleensä.

¹¹ Ronning, Halvor: Kristillinen Siionismi. Teoksessa Brummer, Alli (toim.): Lohduttakaa minun kansaini. Jerusalemin kansainvälisen kristillisen suurlähetystön ja Suomen osaston toimintaa. ICEJ:n Suomen osasto, Lohja 1992, 31. Lainattu teoksessa Leppäkari, Maria: The End Is a Beginning. Contemporary Apocalyptic Representations of Jerusalem. Åbo Akademis förlag, Turku 2002, 141.

¹² Leppäkari, 139–140.

¹³ The Middle East Council of Churches: What is Western Fundamentalist Christian Zionism? Revised edition. Limassol 1988, 1. Tekijän käännös englannista.

Kuten edeltä ilmenee, kristillinen sionismi ei suinkaan ole kaikkia kristillisiä kirkkoja yhdistävä tekijä eivätkä kaikki Israelin valtiota tukevat kristilliset ryhmät edes välttämättä käytä itsestään tätä nimitystä. Tässä tutkimuksessa käytetään seuraavaa määritelmää:

Kristillinen sionismi on aate, jossa Israelin valtion tukemista perustellaan kristillisellä uskolla.

Tämä määritelmä ei edellytä kristilliseltä sionistilta ehdotonta pidättäytymistä Israelin valtion arvostelusta tai esimerkiksi palestiinalaisvaltion vastustamista. Toisaalta Israelin valtion oikeutta olemassaoloon ja turvallisiin rajoihin, miten ne sitten määritelläänkään, voi puolustaa olematta kristillinen sionisti. Kristillisellä uskolla perustelu ei tarkoita vetoamista yleisiin uskonnollisiin arvoihin, vaan Raamatun kohtiin, joiden tulkitaan viittaavan *erityisesti* Israelin valtioon.

Toisin kuin antisemitismi,¹⁴ kristillinen sionismi on verrattain uusi virtaus teologian pitkässä historiassa. Kristillisen sionismin juuret ovat uskonpuhdistuksen jälkeisessä Euroopassa ja etenkin Britannian ja Yhdysvaltojen protestantisissa kirkkoissa.¹⁵ Kristillisessä sionismissa erityinen kiinnostus Raamatun profetioihin yhdistyy usein Jeesuksen toisen tulemisen odotukseen, ja näillä molemmilla nähdään olevan erityinen yhteys juutalaisiin ja Israelin maahan.¹⁶

1.3 Aiempi aihetta koskeva tutkimus

Kristillisen sionismin esiintymistä Suomessa on mahdollista kartoittaa muutamien kristillissionistisista liikkeistä tehtyjen kirkkohistorian tutkimusten avulla. Kuitenkaan ensisijaisesti suomalaiseseen kristilliseen sionismiin keskittyvää tutkimusta ei ole saatavilla. Jopa kristillissionistisiin järjestöihin ja henkilöihin paneutuvissa töissä painopiste on yleensä muualla kuin niiden suhteessa Israelin valtioon. Aiheen kannalta hyödyllinen yleisesitys on Anssi Simojoen väitöskirja Ilmestyskirjan tulkinnoista Suomessa vuosina

¹⁴ Myllykoski, Matti & Lundgren, Svante: Murhatun Jumalan varjo. Antisemitismi kristinuskon historiassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, 194–196.

¹⁵ Schoeni, Marc: The Roots of Christian Zionism. Theological review, Vol. 26, Issue 1, Apr 2005.

¹⁶ Campolo, Tony: The Ideological Roots of Christian Zionism. Tikkun, Vol. 20, Issue 1, Jan/Feb 2005.

1944–1995,¹⁷ joka auttaa hahmottamaan myös kristillisen sionismin vaikutusta erilaisissa kristillisissä ryhmissä. Suomen teologisen instituutin vuoden 1991 Israel-symposiumin vuosikirjasta on ollut apua, etenkin Heikki Nurmisen kirjoittamasta Suomen ”Israel-harrastuksen” pääpiirteitä koskevasta artikkelista.¹⁸ On kuitenkin selvää, että tutkimuskentässä on tältä osin aukko, jota tämä tutkimus osaltaan paikkaa.

Vaikka Suomen Kristillistä Liittoa on tutkittu jonkin verran, sitä ei ole koskaan tarkasteltu puolueen Israel-suhteen näkökulmasta. Tällä alalla tämä tutkimus on siis ensimmäinen laatuaan, ja nyt erityisen ajankohtainen. Uskonnon rooli Lähi-idän konfliktissa on vuosien mittaan vahvistunut ja kristillinen sionismi on kaikkea muuta kuin kuollut. Myös SKL, vuodesta 2001 Suomen Kristillisdemokraatit (KD), vaikuttaa yhä Suomen poliittisessa kentässä, jonka takia sen menneisyys on osa poliittista nykyisyyttämme.

SKL:n arvoista ja etiikasta on aiemmin tehty kaksi systemaattisen teologian pro gradu -tutkielmaa: Pertti Salanne vuonna 1994¹⁹ ja Matti Toivonen vuonna 1988²⁰. Näistä kumpikaan ei käsittele Israel-kysymystä, joskin Salanne mainitseekin sen ohimennen.²¹ Laura Parikka on tutkinut SKL:n naiskansanedustajia, mikä on auttanut SKL:n valovoimaisen kansanedustajan Ulla Järvilehdon profiilin rakentamisessa.²²

Tämän tutkimuksen kannalta erityisen hyödyllisiä ovat Ulla Kankaanpään opinnäyte Kristityn Vastuu -lehden pääkirjoituksista vuosina 1970–1972, 1976 ja 1980,²³ sekä Unto Kangasniemen kirkkososiologian pro gradu -työ SKL:n käytännön toimista val-

¹⁷ Simojoki, Anssi: *Apocalypse Interpreted: The Types of Interpretation of the Book of Revelation in Finland 1944–1995, from the Second World War to the Post-Cold War World*. Åbo Akademis förlag, Turku 1997.

¹⁸ Nurminen, Heikki: *Suomalaisen Israel-harrastuksen pääpiirteet*. Teoksessa: Junkkaala, Eero (toim.): *Israel – Messiaan maa*. Suomen teologisen instituutin vuosikirja 1992. Perussanoma, Kauniainen 1992.

¹⁹ Salanne, Pertti: *Suomen Kristillisen Liiton etiikka*. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1994).

²⁰ Toivonen, Matti: *Arvot Suomen Kristillisen Liiton aatemaailmassa*. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1988).

²¹ Salanne, 25–26.

²² Parikka, Laura: *Kutsumuksena politiikka: Suomen kristillisen liiton naiskansanedustajien poliittinen profiili vuosina 1975–1999*. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 2002).

²³ Kankaanpää, Ulla: *Kristityn Vastuu -lehden pääkirjoitukset*. Tutkimus Suomen Kristillisen Liiton pää-äänenkannattajan pääkirjoituksista vv. 1970–1980. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1983).

tiopäivillä 1970–1978.²⁴ Myös Veli-Pekka Heiskanen tarkasteli SKL:n eduskuntatyötä valtio-opin pro gradu -tutkielmassa vuodelta 1994.²⁵ Luomalla kuvaa SKL:n toiminnasta, yllämainitut opinnäytteet ovat auttaneet asettamaan kristillistä sionismia oikeaan asiayhteyteensä puolueen politiikassa.

Puolueen varhaisen historian hahmottamisessa ovat auttaneet kaksi poliittisen historian opinnäytettä: Keijo Leppäsen tutkielma SKL:n tiestä eduskuntapuolueeksi 1958–1972²⁶ ja Tomi Reunanen pro gradu -työ SKL:n yhteyksistä muihin kristillisiin puolueisiin.²⁷ Brittiläisen David Arterin mielenkiintoinen artikkeli SKL:stä protestiliikkeen ja puolueen rajamaastossa on sekin ollut suureksi hyödyksi puolueen historian ymmärtämisessä.²⁸ Kaikki yllämainitut tutkielmat ovat avanneet laajemman näkökulman ja antaneet varmemman pohjan kristillisen sionismin tutkimiseen SKL:n politiikassa. Toisaalta niiden hyödyllisyys on ollut sikäli rajallista, että ne joko eivät ole käsitelleet puolueen Israel-suhdetta ollenkaan tai ovat viitanneet siihen vain ohimennen.

1.4 Tutkimuksen lähdeaineisto ja lähestymistapa

Aluksi luodaan yleiskatsaus Israelin valtion asemaan suomalaisessa kristillisyydessä ja politiikassa (luku 2). Tämä luku selventää kristillisen sionismin vetovoimaa SKL:n ja sen tukiryhmien piirissä, sekä toisaalta puolueen kohtaamaa vastustusta poliittisten toimijoiden ja uskonnollisten liikkeiden taholta.

Tutkimuksen varsinainen ydin koostuu neljästä pääluvusta (luvut 3–6), joista ensimmäisessä käsittelen SKL:n suhdetta Israelin valtioon sen puolueohjelmien ja niiden kirjoittamisprosessin kautta. Tämän selvittämisessä olen käyttänyt hyväksi erityisesti

²⁴ Kangasniemi, Unto: Suomen Kristillinen Liitto valtiopäivillä 1970–1978. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1981).

²⁵ Heiskanen, Veli-Pekka: Uskonto modernin politiikan käyttövoimana: Uskonnon aktuaalistuminen ja politiikan orientaatio Suomen kristillisen liiton eduskuntaryhmän puheissa ja kysymyksissä 1972–1975 sekä 1987–1991. Valtio-opin pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto 1994).

²⁶ Leppänen, Keijo: Suomen Kristillisen Liiton tie eduskuntapuolueeksi 1958–1972. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto 1995).

²⁷ Reunanen, Tomi: Suomen Kristillisen Liiton pohjoismaisten ja mannereurooppalaisten esikuvien vaikutus sen muotoutumiseen ja sen yhteydet niihin vuosina 1958–1973. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto (yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kirjasto 2003).

²⁸ Arter.

Suomen Kristillisen Liiton arkistosta löytyviä ohjelmia, kokouspöytäkirjoja ja muistioita. Jotta puolueella olisi kasvot, olen ottanut erityisen tarkastelun kohteeksi neljä Israeliin myötämielisesti suhtautuvaa vaikuttajaa SKL:n huipulta (luku 4). Useimmatkin henkilöt olisivat voineet tulla valituiksi, mutta kyseiset Raino Westerholm, Esko Almgren, Ulla Järvilehto ja Eero Hirvonen ovat paitsi varsin tunnettuja, myös Israelin suhteen profiloituneita. Lisäksi heistä kaikista on saatavilla riittävästi aineistoa puheiden, artikkeleiden, elämäkertojen ja muiden kirjojen sekä haastattelujen muodossa. Myös SKL:n äänenkannattajan, Kristityn Vastuu -lehden, vuosikerrat muodostavat runsaan ja tärkeän aineiston (luku 5). Tutkimusta varten olen lukenut kaikki lehden numerot vuoden 1970 alusta vuoden 1979 eduskuntavaaleihin asti, yhteensä 247 numeroa.

Vastaan tutkimuskysymyksen ensimmäiseen osaan tekemällä systemaattisen sisältöanalyysin puolueen näkemyksistä sen ohjelmien, päättäjien ja äänenkannattajan kautta. Sen pohjalta on mahdollista todeta *esiintyikö SKL:n piirissä kristillistä sionismia*. Tutkimuskysymyksen toinen osa, *miten kristillinen sionismi ilmeni käytännössä*, saa täydemmän vastauksensa vasta tarkasteltuani puolueen toimia eduskunnassa ja Suomen poliittisessa elämässä (luku 6). Tässä tehtävässä avainasemassa ovat olleet valtiopäiväasiakirjat valtiopäiviltä 1970–1978, jotka olen käynyt systemaattisesti läpi SKL:n kansanedustajien sekä Israeliin liittyvien avainkysymysten osalta.

2 Suomen suhde Israeliin

1970-luvulle tultaessa Israelin valtio jakoi Suomessa mielipiteitä, sekä kristinuskon että politiikan suhteen. Avoimesti kristilliseksi julistautunut Suomen Kristillinen Liitto löysi jäsenensä, kannattajansa ja johtajansa luonnollisesti pääasiassa Suomen kristillisestä kentästä, mutta toimi samalla Suomen yleisessä poliittisessa asenneilmastossa. Tässä luvussa tarkastelen kristillisen sionismin esiintymistä Suomessa ja sen suhdetta SKL:n kannattajakuntaan. Lisäksi luon lyhyen katsauksen Suomen ja Israelin suhteiden kehitykseen taustana SKL:n politiikalle 1970-luvulla.

2.1 Kristityt Siionin jakamina

Päällisin puolin Suomi on uskonnollisesti harvinaisen yhdenmukainen maa. Koko 1970-luvun ajan Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului noin 4,3 miljoonaa jäsentä eli runsaat 90 prosenttia maan väestöstä.²⁹ Rivijäsenistön sisällä vaikuttaa kuitenkin monia herätysliikkeitä ja näiden rinnalla pienempiä mutta aktiivisia ei-luterilaisia kristillisiä kirkkokuntia. Eri liikkeillä on kaikilla omat hengelliset painotuksensa, joilla on usein vaikutuksensa niiden jäsenten asenteisiin Israelin valtiota kohtaan.

Nämä painotuserot tulivat selkeästi näkyviin kun SKL perustettiin vuonna 1958. Vaikka puolueen perustajat ja kannattajakunta kuuluivat suurimmalta osin luterilaiseen kirkkoon,³⁰ suhtautui samaisen kirkon johto uuteen puolueeseen varsin nuivasti. Kristilliseksi julistautunut puolue koettiin uskonnon ja politiikan sekoittamiseksi ja yksi piispa toisensa jälkeen asettui jyrkkään vastarintaan. Luterilaisen kirkon Kotimaa-lehteä jopa kiellettiin ottamasta vastaan SKL:n maksullisia ilmoituksia.³¹

Sen sijaan SKL:n yhteydet luterilaisen kirkon sisällä vaikuttavaan viidenteen herätysliikkeeseen, evankelioivaan herätyskristillisyyteen eli viidesläisyyteen, olivat vahvat. Ainakin kolmannes SKL:n jäsenistä oli viidesläisiä.³² Viidesläisten näkökulmasta tar-

²⁹ Suomen tilastollinen vuosikirja 1972, Tilastokeskus, Helsinki 1973, 55; Suomen tilastollinen vuosikirja 1980, 44. Luvut viittaavat Suomessa asuviin kirkon jäseniin.

³⁰ Arter, 157.

³¹ Leppänen, 40–41.

³² Arter, 157.

kasteltuna liikkeen yhteydet Suomen ainoaan kristilliseen puolueeseen olivat vieläkin selkeämpiä. Vuonna 1971 noin 90 prosenttia viidesläisen Suomen Evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen jäsenistä oli SKL:n äänestäjiä.³³ Kansanlähetyksen lehti Uusi Tie asettui avoimesti tukemaan puoluetta,³⁴ samoin viidesläinen Kansan Raamattuseura.³⁵

On varmasti monia syitä jotka saivat viidennen herätysliikkeen piirissä toimivat järjestöt suhtautumaan uuteen kristilliseen puolueeseen suuremmalla innolla kuin luterilaisen kirkon johto. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on kuitenkin viidesläisyyden ja perinteisen luterilaisuuden selkeät erot suhteessa kristilliseen sionismiin.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perinteinen opetus on varsin kaukana kristillisestä sionismista. Martti Lutherin teologiassa juutalaisilla ei ollut mitään erityistä merkitystä Jeesuksen ajan jälkeen, vaan he olivat samassa asemassa kaikkien muidenkin ihmisten kanssa.³⁶ Juutalaiset ja Israel puuttuvat täysin Katekismuksesta³⁷ ja rippikouluraamatun liitteissä Jumalan kerrotaan *korvanneen*³⁸ juutalaisten kanssa solmitun vanhan liiton kaikki kansat käsittävällä uudella liitolla Jeesuksessa Kristuksessa.³⁹ Samaa linjaa edusti arkkipiispa Martti Simojoen vuonna 1973 esittämä varoitus olla tulkitsematta Lähi-idän tilannetta Raamatun avulla.⁴⁰

Luterilaisen kirkon perinteinen opetus, tai toisaalta liberaaliteologia, ei tarjoa opillisia edellytyksiä kristilliselle sionismille.⁴¹ Näin ei tee myöskään ortodoksisen tai rooma-

³³ Kauppinen, Juha: Evankelioiva herätysliike. Tutkimus Suomen Evankelisluterilaiseen Kansanlähetykseen kuuluvista. Kirkon tutkimuslaitos, Tampere 1973, 65.

³⁴ Hirvonen, Eero: Kristillinen viestintä. Teoksessa Pinomaa, Eino (toim.): Kristillinen yhteiskuntavastuu. Suomen Kristillisen Liiton opintokerhojen opaskirja. II osa. Suomen Kristillinen Liitto r.p. Helsinki 1975 (Hirvonen 1975a), 49–50.

³⁵ Pöytäkirja (ptk.) SKL:n valtuuskunnan kokouksesta 21.11.1970. Suomen Kristillinen Liitto r.p.:n arkisto (SKLA), kansio (K) 4, Kansallisarkisto (KA).

³⁶ Simojoki, 46. Vanhemmilla päivillään Luther päinvastoin antoi panoksensa saksalaiselle antisemitismille (esimerkiksi Luther, Martti: Juutalaisista ja heidän valheistaan. Vasara, Helsinki 1939).

³⁷ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Katekismus. Hyväksytty Suomen kuudennessatoista varsinaisessa kirkolliskokouksessa vuonna 1948. Suomen kirkon sisälähetysseura. Kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki 1997.

³⁸ Näkemys tunnetaan nimellä korvausteologia tai substituutioteoria.

³⁹ Raamatun sanasto. Teoksessa: Raamattu. Suomen Piiliseura, Helsinki 1992, 18 (liitteet).

⁴⁰ Nurminen, 106.

⁴¹ Schoeni, 6–22.

laiskatolisen kirkon teologia.⁴² Sen sijaan Raamatun auktoriteettia ja henkilökohtaista uskonkokemusta korostavat uskonnolliset liikkeet tarjoavat kristilliselle sionismille paljon suotuisamman kasvualustan, sillä ne kiinnittävät enemmän huomiota Raamatun ennustuksiin ja niiden kirjaimelliseen lukutapaan.⁴³ Viidesläisyys on juuri tällainen herätysliike. Sen juuret ovat 1900-luvun alun lähetysherätyksessä ja se on ammentanut paljon vaikutteita amerikkalaisesta herätyskristillisyydestä.⁴⁴ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä kristillinen sionismi onkin vaikuttanut eniten juuri viidesläisyyden piiriin kuuluvien henkilöiden ja liikkeiden kautta.⁴⁵

Luterilaisen kirkon ulkopuolisista kristillisistä liikkeistä 1800-luvun lopulla syntynyt Suomen Vapaakirkko ja 1900-luvun alussa Suomeen saapunut helluntaiherätys edustavat nekin henkilökohtaisen uskonkokemuksen merkitystä korostavia kirkkokuntia, jotka ovat saaneet vaikutteita angloamerikkalaisesta herätyskristillisyydestä.⁴⁶ Suomessa helluntaiherätys on varsin epäyhtenäinen, mutta sen piiristä löytyy vahvoja kristillissionistisia painotuksia.⁴⁷ Myös Suomen lukuisat Israel-järjestöt ovat perinteisesti olleet sidoksissa juuri herätyskristillisyyteen.⁴⁸

Kristillinen sionismi ei kuitenkaan ole kaikkien 1800-luvulta lähtien Suomeen saapuneiden kristillisten tunnustuskuntien suosiossa. Esimerkiksi Seitsemännen päivän ad-

⁴² Perinteisestä korkeakirkollisesta protestanttisesta teologiasta ja liberaaliteologiasta: Schoeni, 6–22. Roomalaiskatolisista: Boyer, Paul: *When Time Shall Be No More. Prophecy Belief in Modern American Culture*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 2000, 181. Ortodokseista: Sidoroff, Matti: Raamattu ortodoksisessa kirkossa. Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvosto, Joensuu 1990, 35–40.

⁴³ Schoeni, 6–22.

⁴⁴ Heino, Harri: *Mihin Suomi Uskoo. Uskonnolliset ja maailmankatsomukselliset liikkeet*. WSOY, Helsinki 1984, 39.

⁴⁵ Esimerkkejä kristillisen sionismin esiintymisestä viidesläisyydessä tarjoavat *Kansan Raamattuseuran lehti Sana* (Toivonen, Totti: *Palestiinan-kysymys Suomen kirkollisissa lehdissä 1944–1949. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto, teologisen tiedekunnan kirjasto 2003, 37–43) ja Urho Muroma, etenkin vuodesta 1951 lähtien, sekä muromalaisessa herätyksessä perustettu Evankelis-luterilainen Sisälähetyssäätiö (Junkkaala, Timo: *Urho Muroma – herätysaarnaja*. Perussanoma, Kauniainen 1990, 231, 273). Muroman perustama Suomen Raamattuopisto on ollut vuosikymmenien ajan Israel-harrastuksen keskus (Nurminen, 101).

⁴⁶ Heino, 50–51, 57–58.

⁴⁷ Leppäkari, 131. Myös helluntailaisen RV-kustannuksen julkaisemat lopunaikaa käsittelevät kirjat ovat pitkälti kristillissionistisia (Hämäläinen, Heikki: *Apokalyptinen kirjallisuus Suomessa 1945–1956. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto, teologisen tiedekunnan kirjasto 2002, 101–104).

⁴⁸ Turtiainen, Jouni: *Ns. "kristillisen sionismin" teologinen analyysi*. Teoksessa: Junkkaala, Eero (toim.): *Israel – Messiaan maa. Suomen teologisen instituutin vuosikirja 1992*. Perussanoma, Kauniainen 1992, 77.

ventistit opettivat juutalaisten menettäneen erikoisasemansa hylättyään Jeesuksen, mikä ei sovi opilliseksi pohjaksi kristilliselle sionismille.⁴⁹ Suomen suurimmat kristinuskosta vaikutteita saaneet yhteisöt, Jehovan todistajat ja mormonit⁵⁰, eivät nekään tue Israelin valtiota uskonnollisista syistä.⁵¹

Kristillisen sionismin vankin tuki löytyy siis vapaakirkollisuudesta, helluntailaisuudesta ja evankelioivasta herätyskristillisyydestä eli viidesläisyydestä, jotka kuuluivat myös SKL:n tukiryhmiin. SKL:n 1970-luvun vaikuttajista esimerkiksi puheenjohtaja Esko Almgren oli vapaakirkollinen, kansanedustaja Ulla Järvillehto helluntailainen ja Kristityn Vastuun päätoimittaja Eero Hirvonen viidesläinen. Tällä oli epäilemättä vaikutuksensa SKL:n Israel-politiikkaan.

2.2 Israel suomalaisessa politiikassa

Israelin valtion perustamista 14.5.1948 seurasi sota Israelin ja sitä ympäröivien arabimaiden kanssa ja myös Suomesta matkusti 29 juutalaista osallistumaan taisteluihin.⁵² Uusi valtio menestyi sodassa yllättävän hyvin ja tasavallan presidentti J. K. Paasikivi tunnusti Israelin valtioneuvoston esittelyssä 11.6.1948, samana päivänä jolloin ensimmäinen aselepo astui voimaan Israelin ja arabivaltioiden välillä.⁵³ Suomi tunnusti Israelin valtion erittäin nopeasti, eikä sen edelle ehtinyt montakaan maata Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton lisäksi.⁵⁴ Tästä kiitokseksi Suomen juutalaisten keskusneuvosto päätti kesäkuussa 1948 istuttaa Israeliin Jaar Finlandian, Suomen metsän.⁵⁵

⁴⁹ Simojoki, 60.

⁵⁰ Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko.

⁵¹ Jehovan todistajien opin mukaan juutalaisilla ei ole mitään roolia pelastushistoriassa, kun taas mormonit uskovat viimeisten aikojen tapahtumien sijoittuvan pikemminkin Amerikan mantereelle kuin Palestiinaan. Simojoki, 118, 153.

⁵² Torvinen, Taimi: Kadimah. Suomen juutalaisten historia. Otava, Helsinki 1989, 175.

⁵³ Toivonen, Totti, 71; Helsingin Sanomat 12.6.1948.

⁵⁴ On väitetty että Suomi olisi tunnustanut Israelin kolmantena valtiona maailmassa (Liberles, Adina Weis: The Jewish Community of Finland. Teoksessa Elazar, Daniel J. (toim.): The Jewish Communities of Scandinavia. Sweden, Denmark, Norway and Finland. University Press of America. Lanham, 1984, 151). Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. 11.6.1948 annettiin *de facto* tunnustus, minkä mm. Yhdysvallat oli jo tehnyt. Ainakin seitsemän valtiota tunnusti Israelin myös *de jure* Neuvostoliiton vanavedessä viiden päivän sisällä valtion perustamisesta eli ennen Suomen *de facto* tunnustusta. (Palestine Facts. Israel's Independence. Recognition. <http://www.palestinefacts.org/pf_independence_recognition_who.php>)

Israelin ja Suomen suhteet olivat tuolloin hyvät ja suomalaisten mieliala oli vielä 1950-luvulla yleisesti varsin positiivinen Israelin valtiota kohtaan.⁵⁶ Suomalaiset olivat oppineet koulun uskontotunneilla Raamatun Israelista ja uuden Israelin valtion syntyminen oli sitä taustaa vasten jännittävä tapahtuma.⁵⁷ Lisäksi suomalaiset pystyivät oman kokemuksensa perusteella voimakkaasti samaistumaan pienen kansan sankarilliseen itsenäisyystaisteluun monilukuista vihollista vastaan, aina lipun sinivalkoisia värejä myöten.⁵⁸ Poliittiset suhteet olivat myös kunnossa ja (ei-uskonnollisen) Suomi-Israel seuran puheenjohtajana toimi 1950-luvulla eduskunnan puhemies K.-A. Fagerholm.⁵⁹ Vielä vuonna 1962 pääministeri Ahti Karjalainen saattoi Israelin pääministeri David Ben-Gurionin vierailun yhteydessä puhua ”laajojen kansalaispiirien” elävästä mielenkiinnosta Israelin valtioon ja muistuttaa kuvan ”Raamatun Israelista olevan syvälle syöpynyt Suomen kansan mieliin”.⁶⁰

Kristillisten järjestöjen toimiessa edelläkävijöinä suomalaiset alkoivat järjestää vierailuja Pyhälle maalle. Ensimmäinen ryhmämatka Suomesta Israeliin järjestettiin vuonna 1954 ja erään lähteen mukaan se oli samalla ensimmäinen lento Pohjoismaista Euroopan ulkopuolelle.⁶¹ 1960-luvulla Israelin matkailu kasvoi muun matkailun mukana huomattavasti ja sai myös täysin uusia muotoja. Suomalaisia nuoria alkoi matkata kibbutseille kristillisen Karmel-yhdistyksen avustuksella vuonna 1962, mikä sai osakseen paljon huomiota Suomessa. Sitäkin enemmän huomiota nämä suomalaiset herättivät

haettu 2.3.2007). Suomi tunnusti Israelin *de jure* vasta 18.3.1949 (Suomen diplomaattiset suhteet ulkovaltoihin 1918–1996. Ulkoasiainministeriön julkaisuja, Helsinki 1997, 49) sen jälkeen kun Israeliin oli valittu pysyvä hallitus ja sekä Yhdysvallat että Britannia olivat antaneet *de jure* tunnustuksensa.

⁵⁵ Torvinen, 175. Metsään on istutettu puu mm. Leo Ehrnroothin, K. J. Ståhlbergin, Väinö Tannerin, K.-A. Fagerholmin, Urho Kekkosen ja Mikko Juvan kunniaksi.

⁵⁶ Sama, 177. Presidentti Paasikivi näyttää tunteneen myös jonkinlaista henkilökohtaista sympatiaa uutta valtiota kohtaan (J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956. Toinen osa 25.4.1949–10.4.1956. WSOY, Helsinki 1986. Toim. Blomstedt, Yrjö & Klinge, Matti. 8.11.1949, 51).

⁵⁷ Friedman, 427–431.

⁵⁸ Nurminen, 103.

⁵⁹ Torvinen, 177.

⁶⁰ Pääministeri Karjalaisen puhe Israelin pääministerin David Ben-Gurionin kunniaksi järjestetyllä päivällisellä Helsingissä 3.9.1962. Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1962. Helsinki 1963, 85–87.

⁶¹ Nurminen, 101. Nurmisen mukaan matka tehtiin SLS:n Israel-sihteerin Osmo Visurin johdolla ja Karhumäen veljesten koneella.

Israelissa, sillä he olivat ensimmäiset ei-juutalaiset ryhmät jotka osallistuivat kibbuttsiliikkeeseen. Muiden maiden kibbutsimatkat alkoivat vasta 1960-luvun lopulla.⁶²

Vuoden 1967 kesäkuussa käyty kuuden päivän sota muutti kaiken. Israelista oli yhtäkkiä tullut miehittäjävaltio. Jerusalemin ja Länsirannan valloitus näyttäytyi kristillisille sionisteille Raamatun profetioiden toteutumisenä joka rohkaisi aktiivisempaan politiikkaan,⁶³ mutta monille muille se oli pelkkää miehitystä ja sortoa.⁶⁴ Suomessa suhtautuminen Israelin valtioon ja juutalaisiin kylmeni, etenkin vasemmiston piirissä. Muutos oli huomattava, sillä vuosisadan alkupuolella etenkin vasemmiston lehdet olivat kunnostautuneet juutalaisten puolustamisessa. Osuvana merkinä muuttuneista ajoista oli Helsingin synagogaan säännöllisesti kohdistunut ilkivalta. Paineita ei mitenkään helpottanut se, että Neuvostoliitto ja sosialistiset maat katkaisivat välinsä Israeliin kuuden päivän sodan jälkeen.⁶⁵

Kylmän sodan rintamalinjat piirtyivät nyt selkeästi myös Lähi-itään. Yhdysvallat alkoi tukea Israelia aiempaa voimakkaammin kun taas arabimaista tuli yhä vankempia Neuvostoliiton liittolaisia ja aseistuksen vastaanottajia.⁶⁶ Neuvostoliitto ei silti odottanut Suomen katkaisevan suhteitaan Israelin valtioon, vaan päinvastoin esitti vielä kuuden päivän sodan kuluessa presidentti Urho Kekkoselle pyynnön että Suomi valvoisi sen etuja Israelissa omasta suurlähetystöstään käsin.⁶⁷ Kekkonen suostui, mikä toisaalta teki Suomen Tel Avivin suurlähetystöstä kohteen Neuvostoliittoa vastaan järjestetyille mielenosoituksille ja oli toisaalta omiaan kannustamaan Suomea viileämpään suhtautumiseen Israelia kohtaan.⁶⁸

⁶² Riihelä, Henna: Miksi Suomesta lähdettiin kibbutseille? – Kibbutsi-aatteen leviäminen Suomeen 1960-luvulla. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 2004), 79–81.

⁶³ Weber, 184–187.

⁶⁴ Jakobson, Max: 38. kerros. Havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1965–1971. Otava, Helsinki 1983, 123–124.

⁶⁵ Torvinen, 101, 125–126, 188–191.

⁶⁶ Juusola, 139.

⁶⁷ Urho Kekkonen päiväkirjat 2. 1963–68. Otava, Helsinki 2002. Toim. Suomi, Juhani, 10.6.1967, 338.

⁶⁸ Torvinen, 184. Vuonna 1970 Suomen Tel Avivin suurlähetystön edustalle kokoontui 10 000 ihmistä osoittamaan mieltään Neuvostoliiton tuomittua kaksi juutalaista kuolemaan lentokonekaappauksen yrityksestä.

Suomi onnistui silti ainakin Israelin näkökulmasta pysymään varsin onnistuneesti puolueettomana. Vuonna 1969 Israelin puolustusvoimat nimittäin luokittelivat 120 YK:n jäsenvaltiota viiteen ryhmään sen mukaan kuinka säännöllisesti ne olivat arabimaiden tai Israelin tukena. Suomi kuului ainoana pohjoismaana vain kymmenen puolueettomaksi luokitellun valtion joukkoon.⁶⁹

1970-luvun alkaessa suhtautuminen Israelin valtioon kuitenkin jakoi suomalaista yhteiskuntaa enenevässä määrin. Kristillisten sionistien Israel-suhde oli lämmennyt heidän nähdessään Lähi-idän tapahtumissa yhä selvempiä maailmanlopun merkkejä. Kristillisen sionismin värittäjä kirjallisuus ja tiheään järjestetyt Israel-tilaisuudet auttoivat herättämään kristityissä yleisemminkin "ehkä siinä on jotain" -asenteen Israelin valtion ja Raamatun profetioiden suhteeseen. Ainakin Israelin valtio kiinnosti, sillä 1970-luvun lopulla sinne matkusti jo 15 000 suomalaista vuodessa,⁷⁰ mikä oli väkilukuun suhteutettuna kansainvälisestikin merkittävä määrä.⁷¹ Vasemmiston sympatiat taas seurasivat Neuvostoliiton kantaa ja olivat yhä selkeämmin palestiinalaisten puolella ja Israelin miehityspolitiikkaa vastaan. Näkemysten jyrkentyessä Israelin puolustajien turhan kiihkeäksi koettu uskonnollisuus vieroitti sekin osaltaan kansan syviä rivejä Israelin asiasta.⁷²

⁶⁹ Suurlähettiläs Max Jakobson New Yorkista ulkoasiainministeri Ahti Karjalaiselle Helsinkiin 2.10.1969. 113 C 4 d2, Ulkoasiainministeriön Arkisto (UMA); Jakobson sai kyseisen selvityksen nähtäväksi ja hän raportoi sen sisällöstä yllämainitussa kirjeessä. Valtiot oli selvityksessä jaettu arabimaita säännöllisesti tukeviin, arabimaita suosiviin, puolueettomiin, Israelia suosiviin ja Israelia säännöllisesti tukeviin. Muut pohjoismaat oli luokiteltu Suomea myötämielisemmiksi Israelia kohtaan. Suurin osa muista puolueettomiksi lasketuista maista löytyi kolmannesta maailmasta.

⁷⁰ Nurminen, 101; Vertailun vuoksi luku on 2000-luvulla ollut noin 25 000 vuodessa. Suomen Suurlähetystö. Tel Aviv. Historia. <<http://www.finland.org.il/edustusto/historia>> (haettu 2.3.2007).

⁷¹ Saarisalo, Aapeli: Muuttuva Pyhä maa. Hajamietteitä ja muisteloita Pyhän maan vaiheista. WSOY, Porvoo 1980, 5.

⁷² Nurminen, 107–110.

3 Israel Kristillisen Liiton puolueohjelmissa

Vuoden 1970 eduskuntavaalit toivat Suomen Kristillisen Liiton ensimmäistä kertaa Arkadianmäelle metsänhoitaja Raino Westerholmin tultua valituksi Kymen läänin vaali-piiristä. Eduskuntapuolueen asema tiesi suurta muutosta tähän asti vain kunnallispoliitiikan parissa työskennelleelle puolueelle. SKL:n oli ryhdyttävä tarkentamaan linjaansa eduskunnassa käsiteltäviin aiheisiin ja sorvaamaan omia näkemyksiään puolueohjelmiksi.

SKL:n suurimmat kiinnostuksen kohteet olivat yhteiskunnan moraalisen rappion vastustaminen ja muut sosiaaliset kysymykset.⁷³ Kristillinen Liitto tulikin erityisen tunnetuksi vastustaessaan vapaampaa abortti- ja alkoholilainsäädäntöä. Eduskunnan työhön sisältyi kuitenkin pienemmässä roolissa myös ulkopoliittikka, ja osana sitä suhtautuminen Lähi-idän kriisiin ja Israelin valtioon. Ensimmäisenä puolueena Suomessa SKL lähti hakemaan näihin kysymyksiin korostetun kristillistä ratkaisua.

Puolueella oli toki ollut yleisohjelma jo vuoden 1970 maalisvaaleihin mentäessä, mutta se oli kovin ylimalkainen ja siksi pidemmän päälle riittämätön. Niinpä SKL:n hallitus asetti heti keväällä 1970 toimikunnan valmistelemaan valtiollisen ohjelman uudistamista. Puolueen ensimmäinen yleisohjelma oli ollut melkein sanasta sanaan käänös Norjan Kristillisen kansanpuolueen (Kristelig Folkeparti – KrF) ohjelmasta.⁷⁴ Vuonna 1933 perustettu Kristillinen kansanpuolue oli SKL:n tärkein esikuva.⁷⁵ Se oli selkeästi pohjoismaiden vanhin ja menestynein kristillinen puolue⁷⁶ ja oli ollut Norjan hallituksessa ensimmäisen kerran vuonna 1963 ja sittemmin esimerkiksi 1965–1971.⁷⁷ Norjalaisen sisarpuolueen menestyksellä ei silti voinut ratsastaa, vaan yleisohjelman lisäksi tarvittiin myös yksityiskohtaiset kotimaiset ohjelmat kaikista politiikan osa-alueista sekä äänestäjiä varten että oman päätöksenteon tueksi.

⁷³ Kangasniemi, 78–80; Leppänen, 119.

⁷⁴ Arter, 146–147.

⁷⁵ Reunanen, 32.

⁷⁶ Ruotsin *Kristen Demokratisk Samling* (myöhemmin *Kristdemokraterna*) perustettiin vuonna 1964, mutta ei saanut eduskuntapaikkoja ennen vuotta 1985. Tanskan *Kristeligt Folkeparti* (myöhemmin *Kristendemokraterne*) perustettiin vasta vuonna 1970.

⁷⁷ Kristelig Folkeparti. Om KrF/Organisasjon. Historie. <<http://www.krf.no>> (haettu 2.3.2007).

Eri politiikan osa-alueisiin keskittyneiden erityisohjelmien kirjoittaminen oli aikaa vievä ja työläs prosessi, johon kului suuri osa 1970-lukua. Ulkopoliittinen ohjelma hyväksyttiin vuonna 1974 ja yleisohjelma uudistettiin seuraavana vuonna. Kaikkien erityisohjelmien tultua hyväksytyksi luotiin lopulta myös periaateohjelma vuonna 1979. Järjestys oli sikäli nurinkurinen, että periaateohjelma noudatti aiemmin hyväksytyjen erityisohjelmien linjaa, eikä näin ollen toiminut niiden periaatteellisena pohjana, vaan pikemminkin tiivistelmänä. Sama päti vuoden 1975 yleisohjelmaan. Tästä syystä SKL:n suhtautuminen Lähi-idän kysymykseen tulee perusteellisimmin tarkastelluksi puolueen ulkopoliittisen ohjelman käsittelyssä. Ohjelma kävi läpi pitkän valmisteluprosessin eri puolue-elimissä ja sen näkemykset hyväksyttiin yksityiskohtaisen käsittelyn jälkeen puoluekokouksessa. Vaikka puolueohjelmia harvoin luetaan puolueen ulkopuolella ja ne ovat kankeita työkaluja käytännön politiikassa, on niillä silti merkityksensä. Perusteellinen ja pitkäkestoinen valmisteluprosessi takaa sen, että ne heijastavat puolueessa niiden luomisen aikana laajasti hyväksyttyä politiikkaa. Sen tähden ne ovat hyvä lähtökohta myös SKL:n Israel-suhteen tutkimiseen.

3.1 Ulkopoliittisen ohjelman synty

SKL:n hallitus valitsi jo vuonna 1970 yhdeksänhenkisen toimikunnan valmistelemaan valtiollista ohjelmaa⁷⁸ ja sama ryhmä valittiin jatkamaan työtään myös seuraavana vuonna.⁷⁹ Ohjelmatyö oli hidasta ja puoluekokous päätyikin kesällä 1971 ehdottamaan eri asiantuntijaryhmien valtuuttamista laatimaan erityisohjelmia yli kahdestakymmenestä politiikan osa-alueesta, yhtenä niistä ulkopoliittikka.⁸⁰ Ohjelmatyö muuttui pian entistä ajankohtaisemmaksi hajotusvaalien nelinkertaistettua puolueen paikkaluvun tammi-kuussa 1972.⁸¹

Ulkopoliittista ohjelmaa valmisteleva työryhmä aloitti työnsä vasta syksyllä 1972 muiden ohjelmien ollessa jo pitkälti valmiita. Työryhmän jäsenistö oli varsin ar-

⁷⁸ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 13.6.1970. SKLA, K7, KA.

⁷⁹ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 23.1.1971. SKLA, K7, KA.

⁸⁰ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 12.–13.6.1971, Jyväskylä. Liite 11, Katsaus SKL:n valtiollisen ohjelman valmisteluun. SKLA, K1, KA.

⁸¹ Uudelleen valitun Raino Westerholmin lisäksi uusia edustajia olivat Antero Juntumaa, Veikko J. Turunen ja Olavi Ronkainen.

vovaltainen, sillä siihen kuului muutamien piirijärjestöistä tulleiden jäsenten lisäksi kaksi kansanedustajaa, Raino Westerholm ja Antero Juntumaa.⁸² Ryhmä työskenteli ohjelman parissa talven yli ja SKL:n hallitus hyväksyi heidän ehdotuksensa pohjalta tehdyn luonnoksen, pienin muutoksin, kokouksessaan 31.3.1973.⁸³ Tässä vaiheessa luonnos ulkopoliittiseksi ohjelmaksi ei vielä sisältänyt ainuttakaan mainintaa Israelista.⁸⁴

Ohjelmaluonnos lähetettiin paikallisosastoille ja piirijärjestöille tarkastettavaksi ja muutosehdotuksia saapuikin runsaasti toukokuun 1973 aikana. Puoluehallitus käsitteli muutosesitykset kokouksessaan ja joutui nyt ottamaan kantaa useisiin toivomuksiin saada Israelin valtio mainittua puolueohjelmassa erityisellä tavalla.

Etelä-Helsingin piiriosaston ja Jämsän paikallisosaston ehdotuksesta puoluehallitus sisällytti ohjelmaluonnokseensa maininnan ”Raamatun ilmoittamasta Israelin kansan erityisasemasta” ja Israelista eräänä ”kristikunnan koetinkivistä”. Kaikkia ehdotuksia ei tosin hyväksytty, vaan puoluehallitus karsi esimerkiksi Jesajan kirjan lainauksella⁸⁵ varustetun kehotuksen pidättäytyä kaikesta Israelin vastaisesta toiminnasta.

Puoluehallitus hylkäsi lisäksi Uudenmaan piirin, Mäntsälän paikallisosaston ja Pieksämäen maalaiskunnan paikallisosaston voimakkaasti Israelia tukevat muutosehdotukset viitaten jo hyväksymäänsä Jämsän paikallisosaston ehdotukseen. Siitä huolimatta perusteluissa kehuttiin joitain Israeliin viittaavia esityksiä ”erittäin hyvinä”. Hylätyt esitykset sisälsivät vahvan uskonnollisen sävyn ja ajatuksen siitä, että kansojen suhde Israelin valtioon ratkaisisi niiden kohtalon. Mäntsälän muutosesityksen hylkäämisestä esitettiin mielenkiintoinen perustelu. Puoluehallitus nimittäin torjui Jämsän esitystä muis-

⁸² Ehdotuksia erityisohjelmia valmistelevien komiteoiden jäseniksi, päiväämätön. SKLA, K37, KA; Ptk. SKL:n Keski-Suomen piirin piiritoimikunnan kokouksesta 4.9.1972. SKLA, K37, KA.

⁸³ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 31.3.1973. SKLA, K7, KA.

⁸⁴ Ehdotus SKL:n ulkopoliittiseksi ohjelmaksi 27.3.1973. SKLA, K7, KA. Myöskään 14.4.1973 päivätty luonnos ei sisältänyt mainintaa Israelista. SKL:n ulkopoliittinen ohjelma 14.4.1973. SKLA, K39, KA.

⁸⁵ Jes. 19:24–25. Lainauksessa käytettiin vuoden 1933 Vanhan testamentin käännöstä.

tuttavan ehdotuksen sillä perusteella, että silloin jouduttaisiin ottamaan ohjelmaan muitakin ulkopoliittikan yksityiskohtia kuten esimerkiksi Vietnamin kysymys.⁸⁶

Vaikka Israel tuli mukaan ulkopoliittisen ohjelman luonnokseen paikallisosastojen aloitteesta vasta keväällä 1973, ei asia ollut täysin uusi aloitteet hyväksyneelle puoluehallitukselle. Raino Westerholm oli nimittäin pitänyt poliittisen tilannekatsauksen puoluehallituksen kokouksessa jo kahta vuotta aikaisemmin, jota seuranneessa keskustelussa myös Israelin kysymys nousi esiin. Keskustelussa päätettiin SKL:n olevan ”pääpiirteissään virallisen ulkopoliittikan kannalla, lukuun ottamatta sellaisia asioita kuin Israelin kysymys”. Puoluehallitus katsoi Israelilla olevan oikeus pitää ainakin osa vuoden 1967 sodassa Jordanialta valloitetusta Jerusalemin vanhasta kaupungista.⁸⁷ Suomen virallinen linja oli kaikkien sodassa miehitettyjen alueiden palautus. Tästä huolimatta Westerholm ei itse sisällyttänyt Israelia ulkopoliittisen ohjelman luonnokseen toimiaansa ohjelmaa valmisteleavassa toimikunnassa. Ehdotus tuli vasta jäsenyhdistyksiltä.⁸⁸

Jäsenyhdistysten muutosehdotuksia käsiteltäessä kesän puoluekokous Turussa lähestyi kovaa vauhtia, mutta Pohjois-Helsingin paikallisosasto pyysi toukokuussa 1973 puolueen hallitusta lykkäämään ulkopoliittisen ohjelman käsittelyä seuraavaan puoluekokoukseen.⁸⁹ ”Epäkypsäksi” moitittu ohjelma vedettiinkin viime hetkellä takaisin.⁹⁰ Puoluehallitus nosti asian esityslistalle vasta seuraavana vuonna Joensuussa⁹¹ käytettyään ensin tehdyt muutokset vielä yhdellä lausuntokierroksella jäsenyhdistyksissä.⁹²

Tämän lykkäyksen aikana Lähi-idän tilanne muuttui voimakkaasti ja Suomen ulkopoliittikka sen mukana. Lähi-idässä syttyi sota kun Egypti ja Syyria hyökkäsivät vuoden 1973 lokakuussa Israelia vastaan juutalaisten suurena sovituspäivänä, josta jom kippur

⁸⁶ SKL:n jäsenyhdistysten tekemät muutosehdotukset SKL:n ulkopoliittiseen ohjelmaan. SKLA, K37, KA; Ulkopoliittikkaa, päiväämätön. SKLA, K37, KA.

⁸⁷ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 15.5.1971. SKLA, K7, KA.

⁸⁸ Westerholm ei kysyttäessä muistanut syytä tälle, mutta korosti että ohjelmatoimikunta oli hyvin myönteinen Israelin valtiota kohtaan. Raino Westerholmin puhelinhaastattelu 18.12.2006 (muistiinpanot tekijän hallussa).

⁸⁹ Eila Härkö SKL:n Pohjois-Helsingin paikallisosaston puolesta SKL:n hallitukselle, päiväämätön. SKLA, K37, KA.

⁹⁰ Helsingin Sanomat 1.6.1973.

⁹¹ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 19.5.1973. SKLA, K7, KA.

⁹² Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 24.11.1973. SKLA, K7, KA.

-sota on saanut myös nimensä. Vaikka sota päättyi Israelin voittoon se merkitsi sotilaallisen voimatasapainon siirtymistä hiukan arabimaille edullisempaan suuntaan, minkä tuoma itsevarmuus osaltaan mahdollisti Egyptin ja Israelin valtioiden välisen rauhansopimuksen Camp Davidissa vuonna 1979. Vuonna 1973 alkanut öljykriisi antoi sekkin Lähi-idän öljyntuottajamaille aivan uudenlaisen vallan tunteen heidän huomattua öljyaseen käyttökelpoisuuden.⁹³

Toisaalta myös Lähi-idän konfliktin yleinen luonne oli muuttumassa ja palestiinalaiset olivat yhä vahvemmin ottamassa Israelin päävastustajan roolia sodissa kovia kokeneilta arabivaltioilta. Israel oli vuoden 1967 sodassa vallannut Länsirannan Jordanialta ja Gazan kaistan Egyptiltä, mutta kansainvälinen yhteisö hyväksyi vähitellen Palestiinan vapautusjärjestön (PLO) näiden alueiden edustajaksi. Vuonna 1974 arabimaat hyväksyivät PLO:n palestiinalaisten ainoaksi edustajaksi ja samana vuonna PLO jopa saavutti tarkkailija-aseman YK:n yleiskokouksessa, jonne järjestön puheenjohtaja Jasser Arafat saapui pitämään puhetta pistooli vyöllään.⁹⁴

Suomi reagoi varsin nopeasti jom kippur -sodan muutokseen tavalla, joka ennakoiki länsimaiden myöhempää käyttäytymistä, mutta toisaalta toi Suomen poliittisesti lähemmäksi Neuvostoliiton arabimyönteistä linjaa. Presidentti Urho Kekkonen nimittäin piti joulun alla vuonna 1973 Tampereen Paasikivi-seurassa puheen, jossa hän tunnisti nimenomaan palestiinalaisten kohtalon olevan konfliktin ytimessä valtionrajojen sijasta.⁹⁵ Ulkoministeri Paavo Väyrysen vuosikymmenen lopussa esittämän arvion mukaan Suomi oli ensimmäisiä Israelin ”perinteisistä ystäväistä”, jotka ottivat uuden asetelman huomioon vaikka Suomi ei ollut edes riippuvainen arabimaiden öljystä. Käytännössä tämä linja merkitsi sitä, että Suomi äänesti YK:n yleiskokouksessa 1974 lännessä laajalti terrorijärjestönä pidetyn PLO:n pysyvän tarkkailija-aseman puolesta ja Suomen ulkoasi-

⁹³ Juusola, 156–157.

⁹⁴ Kimmerling, Baruch & Migdal, Joel S.: *The Palestinian People – A History*. Harvard University Press, London 2003, 258–265.

⁹⁵ Tasavallan presidentin puhe Tampereen Paasikivi-Seurassa 19.12.1973, ULA 1973. Helsinki 1974, 74–77.

ainministeri tapasi PLO:n edustajia vuosina 1975 ja 1976. Tasavallan presidentti itse otti vastaan PLO:n poliittisen osaston johtajan Faruq Qaddumin⁹⁶ vuonna 1977.⁹⁷

Suomen uusi linja sisälsi myös koventuneen asenteen Israelin valtiota kohtaan, minkä presidentti Kekkonen toi varsin selkeästi esille Paasikivi-seurassa puhuessaan. Presidentti myönsi, että Israelin valtion olemassaolo oli tosiasia jonka kanssa piti elää, mutta antoi ymmärtää sen vaarantavan lännen intressit Lähi-idässä. Kekkonen myös kritisoi Tampereen Paasikivi-seurassa ”Israelin militaristien” käsityksiä, jotka eivät tulisi johdamaan rauhaan.⁹⁸ Puheen sanoma oli varsin vahva ja tunteita jakava. Se aiheutti sekä myötäilyä Suomen lehdistössä että vastalauseita Suomen juutalaisten keskuudessa.⁹⁹

Presidentti Kekkonen puhe ja Lähi-idän tapahtumat pantiin merkille myös SKL:n johdossa,¹⁰⁰ mutta ulkopoliittinen linjantarkistus ei kuitenkaan ulottunut SKL:n puoluekokoukseen seuraavana kesänä Joensuussa. Kokouksen viimeisenä päivänä, sunnuntaina 9.6.1974, päästiin viimein ulkopoliittisen ohjelman käsittelyyn. Louhelan kansakoululle oli kokoontunut viisisataa henkeä, joista yli kolmesataa virallisia kokousedustajia puolueen paikallisosastoista ja piirijärjestöistä. SKL:n jäsenyhdistysten tekemät 41 muutosesitystä käsiteltiin kohta kohdalta ja lopulta puoluekokous hyväksyi ohjelman puoluehallituksen ehdotuksen mukaisesti. Myös Israelin mainitsevat kohdat jäivät puoluehallituksen ehdottamaan muotoon.¹⁰¹ Israelin valtiolle oli annettu SKL:n vuoden 1974 ulkopoliittisessa ohjelmassa erityisasema, joka hyväksytyksi tultuaan säilyi samassa muodossaan koko 1970-luvun ajan.¹⁰²

⁹⁶ Tästä arabiankielisestä nimestä on käytössä useita translitteraatioita, mm. Farouk Khaddoumi ja Faruk Kaddumi.

⁹⁷ Ulkoasiainministeri Paavo Väyrysen esitelmä Lähi-idän tilanteesta Helsingin Paasikivi-Seurassa 27.11.1979, ULA 1979. Helsinki 1980, 28–33.

⁹⁸ Tasavallan presidentin puhe Tampereen Paasikivi-Seurassa 19.12.1973, ULA 1973. Helsinki 1974, 74–77.

⁹⁹ Torvinen, 194. Viitaten Helsingin Sanomiin (20.12.1973), Torvinen virheellisesti esittää Kekkonen puhuneen Israelin ”militaristisista käsityksistä”, ei ”militaristien käsityksistä”, mikä lainausvirhe antaa puheelle vieläkin vahvemman sävyn.

¹⁰⁰ Ptk. SKL:n valtuuskunnan kokouksesta 27.–28.4.1974. SKLA, K4, KA.

¹⁰¹ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 7.–9.6.1974, Joensuu. SKLA, K2, KA.

¹⁰² Sama ulkopoliittinen ohjelma julkaistiin vielä vuonna 1982 kaikki SKL:n puolueohjelmat sisältävässä vihkosessa: Suomen Kristillisen Liiton puolueohjelmia.

3.2 Kristillisen Liiton ulkopoliittinen ohjelma 1974

SKL:n ulkopoliitiikan avainsanat olivat puolueettomuus- ja rauhanpolitiikka. Vuonna 1974 hyväksytty ohjelma ei kaiken kaikkiaan ollut kovin radikaali, eikä kaikkein tärkeimmässä asiassa, eli suhteessa itänaapuriin, haluttu horjua ”Paasikiven–Kekkosen puolueettomuuslinjalta”, kuten ohjelmassa erikseen vakuutettiin. Presidentti Kekkosen valta oli 1970-luvulla huipussaan eikä hänen idänpolitiikalleen ollut juuri vaihtoehtoja, ainakaan mikäli mieli päästä hallitusvastuuseen. Viides herätysliike, jonka piiristä SKL sai paljon tukijoita, kritisoi välillä Neuvostoliittoa myötäilevää ulkopoliitiikkaa, kun taas Suomen evankelis-luterilaisen kirkon johto hiljaisesti tuki virallista linjaa.¹⁰³ Idänpolitiikassa SKL olikin lähempänä sitä usein voimakkaasti arvostelleen kirkon johtoa kuin viidesläisiä tukijoitansa.

SKL:n uusi ulkopoliittinen ohjelma tarjosi itsestään seuraavan tiivistyksen:

Suomen Kristillisen Liiton katsomuksen mukaan ulkopoliitiikka on ennen kaikkea rauhan politiikkaa. Myös ulkopoliitiikkaan on voitava soveltaa Raamatun sanaa: "Mikäli teistä riippuu, eläkää rauhassa kaikkien ihmisten kanssa".

Suomen ulkopoliitiikassa on toteutettava niitä periaatteita, jotka Yhdistyneet Kansakunnat (YK) ovat päättäneet ja suositelleet kansainvälisen toiminnan perustaksi. Nämä periaatteet käyvät ilmi mm. YK:n Sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksesta vuodelta 1969, jossa sanotaan seuraavaa: "Kaikilla kansoilla ja ihmisyksilöillä on oikeus katsomatta rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, kansallisuuteen, kansalliseen syntyperään, perheeseen tai sosiaaliseen asemaan, poliittiseen tai muuhun vakaumukseen elää ihmisarvoista ja vapaata elämää ja nauttia sosiaalisen edistyksen tuloksista sekä osaltaan antaa siihen panoksensa. (I osa 1. artikla)¹⁰⁴

Uusi ulkopoliittinen ohjelma ylistää kauttaaltaan puolueettomuutta tarkoituksellisen korostetusti, samoin kuin SKL:n äänenkannattaja Kristityn Vastuu kokousta seuraavassa numerossaan. Puoluetta olikin aiemmin arvosteltu juuri asettamalla kyseenalaiseksi sen sitoutuminen Suomen viralliseen ulkopoliitiikkaan, johon kuului olennaisesti puolue-

¹⁰³ Niiranen, Pekka: Kekkonen ja kirkko. Tasavallan presidentti Urho Kekkosen ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhteet vuosina 1956–1981. Kirjapaja, Helsinki 2000, 283–285.

¹⁰⁴ Suomen Kristillisen Liiton puolueohjelmia, Suomen Kristillinen Liitto, Ari-paino, Saarijärvi 1982, 52.

eettomuuden kannattaminen ja hyvä naapuruus Neuvostoliiton kanssa.¹⁰⁵ Syytöksistä huolimatta puolueettomuuspolitiikka ei ollut SKL:lle mitenkään uutta, eikä ainakaan puolueen johdon linja horjunut tässä asiassa. Puolueen puheenjohtajana vuosina 1970–1973 toiminut huoltopäällikkö Olavi Majlander oli esimerkiksi vuoden 1972 Tampereen puoluekokouksessa pitämässään puheessa pitänyt esillä aivan samanlaisia ulkopoliittisia linjauksia kuin vuoden 1974 ohjelmaan hyväksyttiin.¹⁰⁶

Israelin suhteen SKL:n ulkopoliittinen ohjelma kuitenkin poikkesi Suomen virallisesta linjasta, kuten puolueen sisällä hyvin tiedostettiin.¹⁰⁷ Suomi harjoitti nimittäin kylmän sodan aikana pragmaattista puolueettomuuspolitiikkaa, ja tyypillinen tapa välttää ristiriitoja suuren itänaapurin kanssa – antamalla länteen päin kuvaa sen käskyläisenä toimimisesta – oli pidättäytyminen kannanotoista kokonaan. Esimerkiksi suhteissaan jaettuun Saksaan, Vietnamiin ja Koreaan Suomi vältti pitkään kummankaan valtion tunnustamista.¹⁰⁸ Neuvostoliiton ja Israelin valtion välit olivat tulehtuneet pahasti jo 1950-luvulla ja ne katkesivat kokonaan vuonna 1967 parikymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Yhdysvallat sen sijaan tuki Israelin valtiota voimakkaasti. Tästä syystä olisi helppo tulkita pragmaattisen puolueettomuuspolitiikan vaativan pysyttämistä tämänkin suurvaltaristiriidan ulkopuolella.

Pidättäytyminen kannanotoista Israelin ja arabimaiden konfliktiin ei kuitenkaan ollut täysin mahdollista, sillä Suomella oli paljon kauppasuhteita Lähi-itään. Suomalaiset yritykset tekivät suuria rakennussopimuksia Irakissa ja molemminpuolisia kaupan edistämävierailuja tehtiin useita niin Egyptin kuin Saudi-Arabiankin kanssa.¹⁰⁹ Myös Israelin matkailu oli huomattavaa ja erikoisena yksityiskohtana mainittakoon, että Suomi oli väkiluunsa nähden maailman suurin israelilaisten sitrushedelmien maahantuojana.¹¹⁰ Li-

¹⁰⁵ Kristityn Vastuu (KV) 20.6.1974, SKL:n poliittisin puoluekokous.

¹⁰⁶ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 16.–18.6.1972, Tampere. Liite 23, Puheenjohtaja Olavi Majlanderin puhe puoluekokouksessa 1972. SKLA, K1, KA.

¹⁰⁷ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 13.–15.6.1975, Lahti. Liite 20, Puoluesihtööri Eino Pinomaa: SKL:n periaatteellinen toimintasuunnitelma. SKLA, K1, KA.

¹⁰⁸ Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo; Nevakivi, Jukka: Suomen poliittinen historia 1809–2006 (5. painos). WSOY, Helsinki 2006, 304.

¹⁰⁹ Ulkopoliitiikka 1974–1979. Suomen ulkopoliittinen kronologia.

¹¹⁰ Ulkoasiainministeri Paavo Väyrysen puhe ulkoministeri ja rouva Dayanin kunniaksi tarjotulla lounaalla 15.5.1978. ULA I/1977. Helsinki 1977, 173–176. Esimerkiksi Jaffa-appelsiinit tulevat Israelista.

säksi Suomi oli aktiivinen Lähi-idän rauhanturvatoiminnassa. Suomalaiset joukot olivat olleet ensimmäisen kerran Suezilla jo vuosina 1956–1967 ja satoja suomalaisia rauhanturvaajia lähetettiin YK:n pyynnöstä Siinain niemimaalle vuosiksi 1973–1979. Nämä yhteydet huomioon ottaen Suomi joutui ottamaan useasti kantaa, mutta tekemään sen tasapuoliselta vaikuttavalla tavalla.

Suomen virallinen linja Lähi-idän konfliktiin perustui koko 1970-luvun ajan YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin 242 (1967) ja 338 (1973),¹¹¹ joista jälkimmäinen käytännössä vaatii edellisen toteuttamista. Päätöslauselman 242 ytimenä on vaatimus Israelin armeijan vetäytymisestä vuoden 1967 sodassa valtaamiltaan alueilta ja vahvistus kaikkien alueen valtioiden oikeudesta elää turvallisten ja tunnustettujen rajojen sisällä rauhassa. Konfliktin osapuolilla on ollut niukasti yhteisymmärrystä päätöslauselman käytännön toteutuksesta, mutta Suomen ulkoministerit sekä presidentti Kekkonen toistelivat kaikki Suomen sitoutumista siihen aina Lähi-idän tilanteesta puhuttaessa.¹¹² Tämänkin linjan sisällä oli liikkumisvaraa, kuten palestiinalaisten suhteen vuonna 1973 tapahtunut linjantarkistus osoittaa, mutta YK:n turvallisuusneuvoston laajasti hyväksytyt päätöslauselmat olivat silti selkänöjä, jotka antoivat ulkopoliitikalle tiettyä uskottavuutta.

Vaikka SKL:n piirissä kyseisiä päätöslauselmia joskus tulkittiin eri tavalla kuin Suomen ulkopoliitikan johdossa, niiden asemaa ei kyseenalaistettu.¹¹³ Mutta niin puolueettomuutta korostava kuin SKL:n ulkopoliittinen ohjelma muuten olikin, siihen oli otsikolla "Liennytyt ja puolueettomuus" alkavan kappaleen lopuksi sijoitettu yllättäen seuraava lause:

¹¹¹ Kekkonen, Urho (toim. Tyrkkö, Maarit & Korhonen, Keijo): Kirjeitä myllystäni 2. 1968–1975 (3. painos). Otava, Helsinki 1976, 185.

¹¹² Esimerkiksi Ulkoasiainministeri Ahti Karjalaisen haastattelu egyptiläiselle Al Gomohuria-lehdelle 21.6.1975. ULA 1975. Helsinki 1976, 421–422.

¹¹³ KV 7.11.1974, Suomen kannanotto Israelia vastaan; Helimäki, Ilmari: Suomen virallisen ulkopoliitikan puolesta. KV 24.2.1977 (Helimäki 1977b).

Ulkopoliittisissa kannanotoissaan ja toimenpiteissään Suomen on muistettava ottaa huomioon Raamatun ilmoittama Israelin kansan erityisasema kansakuntien joukossa.¹¹⁴

Lause esittää kaksi väitettä. Ensinnäkin se olettaa, että *Raamatun ilmoituksella* on yhä tänäkin päivänä ajankohtaista sanottavaa ”Israelin kansasta” ulkopoliitiikan saralla. Toiseksi se väittää Raamatun opettavan, että ”Israelin kansalla” ja sen kansallisvaltiolla on *erityisasema*. Erityisasema vaatii erityiskohtelua, joskaan lause ei tarkemmin määrittele minkälaista. Mutta kenelle ulkopoliittinen ohjelma tarkkaan ottaen vaatii erityiskohtelua eli mikä on ”Israelin kansa”?

Toisin kuin esimerkiksi Saksan kansa tai Ruotsin kansa, ilmaus ’Israelin kansa’ merkitsee monia eri asioita. Ulkopoliittisen ohjelman kontekstissa se ei kuitenkaan voi tarkoittaa kristillistä kirkkoa, mitä alleviivaa sekin, että Israelista puhutaan kansana kansakuntien joukossa. Israelin kansa voi periaatteessa myös tarkoittaa juutalaisia yleisesti, asuivatpa he missä tahansa. Tämäkään merkitys ei sovi puolueohjelmaan, sillä ”ulkopoliittisia kannanottoja ja toimenpiteitä” harvemmin kohdistetaan eri valtioissa asuviin väestöryhmiin. Ainoa jäljelle jäävä merkitys on ”Israelin valtion kansa”, jolloin ilmaisu toimii käytännössä Israelin valtion synonyymina. Israelin kansa on kuitenkin ohjelman kirjoittajille ja lukijoille tuttua raamatullista kieltä, joka tuo välittömästi mieleen Raamatun kertomukset ja niiden positiivisen sanoman Israelin kansasta Jumalan kansana. Näin ollen SKL:n ohjelma tulee perustelleeksi Raamatulla Israelin valtion erityisasemaa, mikä täyttää kristillisen sionismin tunnusmerkit.

Mikä sitten on tarkemmin ”Raamatun ilmoittama Israelin kansan *erityisasema* kansakuntien joukossa”? Lainattu kappale ei määrittele miten erityisaseman tulisi näkyä Suomen ”ulkopoliittisissa kannanotoissa ja toimenpiteissä”, vaan sen kohdalla luotetaan sitä lukevien yleiseen raamatuntuntemukseen ja tulkintataitoon. Israelin kansasta puhutaan Raamatussa Jumalan valittuna kansana.¹¹⁵ Monille kristityille tämä on tarkoittanut Israelin *aiempaa* erityisasemaa kansana, jonka kautta Jumalan ilmoitus on tullut ihmisille ja johon Jeesus Kristus syntyi. Puolueohjelma taas puhuu erityisasemasta nykypäivänä, ei menneisyydessä.

¹¹⁴ Suomen Kristillisen Liiton puolueohjelmia, 53.

¹¹⁵ Esimerkiksi 1. Moos. 22:15–18; Ps. 105:5–10.

Toinen lainaus puolueohjelmasta valottaa kysymystä enemmän. ”Liennytyt ja puolueettomuus” -osuutta seuraa nimittäin alaotsikko nimeltä ”Suomen suhde ulkovaltoihin”, joka sisältää seuraavan kappaleen:

Eräs kristikunnan koetinkivistä on ollut se, miten se on suhtautunut juutalaisiin, jotka ovat myös lähimmäisiämme. Lähihistoria ja Raamatun ennustukset antavat vakavan varoituksen antisemitismin vaarasta. Suomen tulee pitää yllä hyviä ja puolueettomia suhteita Israeliin ja kaikkiin Lähi-Idän maihin, tukea kaikkea jännityksen lieventämiseen, oikeudenmukaiseen rauhaan ja kansojen itsemääräämisoikeuteen tähtääviä toimia tällä alueella.¹¹⁶

Tässä kappaleessa *Israelilla* viitataan selkeästi nimenomaan Israelin *valtioon*. Ohjelma kannustaa pitämään yllä ”hyviä ja puolueettomia suhteita” kaikkiin Lähi-idän maihin, mutta mainitsee ainoastaan Israelin nimeltä. Miksi Israelin valtio mainittiin erikseen? Ilmeisesti Lähi-idän maista vain ja ainoastaan Israel on kristikunnan ”koetinkivi”. Vaikka kappale puhuu kaikista Lähi-idän maista, ei suhdetta Jordaniaan, Syyriaan, Libanoniin tai Egyptiin nähdä ”kristikunnan koetinkivenä”.

Israelin valtion ja edellä mainittujen arabimaiden välillä ei ulkopoliittisen ohjelman kirjoittamisen tai hyväksymisen aikana ollut diplomaattisia suhteita lainkaan. Kuten sanottu, Neuvostoliitto tuki Israelin vihollisia, mikä tekee Israelin mainitsemisesta vieläkin erikoisempaa, etenkin kun ohjelma on aiemmin vakuuttanut puolueettomuuttaan. Puolueettomuus tarkoittaa tietyn etäisyyden ottamista konflikteista, etenkin sellaisista joissa on mukana suurvaltaintressejä. Hyviä suhteita tietysti pyrittiin siitä huolimatta pitämään yllä yleisesti kaikkien ja erityisesti tiettyjen valtioiden kanssa. SKL:n ulkopoliittisen ohjelman erikoisuus ei olekaan se, että yhdestä valtiosta tehdään tassa-arvoisempi kuin toisista vaan se, että täksi valtioksi valitaan Israel, jonka vastustajaa – Neuvostoliittoa – Suomen virallinen ja muualla ohjelmassa tuettu ulkopoliittikka myötäilee. Tilannehan on samankaltainen kuin jos ohjelma olisi peräänkuuluttanut hyviä ja puolueettomia suhteita ’Länsi-Saksaan ja kaikkiin Euroopan maihin’, tai ’Etelä-Koreaan ja kaikkiin Aasian maihin’.

¹¹⁶ Suomen Kristillisen Liiton puolueohjelmia, 54.

Jälleen kerran SKL:n ulkopoliittinen ohjelma perustelee Israelin tukemista kristillisellä uskolla ja tulee näin edustaneeksi kristillissionistista ajattelutapaa. Ohjelma sisältää kuitenkin raamatullisia ilmaisuja, kuten ”kristikunnan koetinkivi”, jotka vaativat vielä lisää selventämistä.

Mikäli uskoo nykyisen Israelin valtion olevan rinnastettavissa Raamatun Israelin kansaan, kummankin erityisasema näyttäytyy Raamatun valossa kahdenlaisena. Ensinnäkin Israelin valtio on ”ajan kello”, jota seuraamalla voi tarkkailla Jumalan suunnitelmien etenemistä lopunaikoina.¹¹⁷ Toiseksi Israelin valtio on kansojen ”koetinkivi” tai ”väkikivi” johon suhtautuminen ratkaisee muiden kansojen kohtalon.¹¹⁸ Juuri ajatus Israelin valtiosta koetinkivenä on kristillisen sionismin ytimessä. Se kannustaa tukemaan Israelin valtiota kristillisen uskon pohjalta.

Koetinkivi ajattelun mukaan Jumala toimii muita kansoja kohtaan aivan kuten ne toimivat Israelia, Jumalan *omaisuuskansaa* kohtaan. Jumalalla ovat käytössä sekä kiroukset että siunaukset, keppi ja porkkana, joita kristilliset sionistit korostavat vaihtelevasti Israel-suhteen motivoijina. Kummankin perustelut löytyvät Ensimmäisestä Mooseksen kirjasta:

Minä siunaan niitä, jotka siunaavat sinua, ja kiroan ne, jotka sinua kiroavat, ja sinun saamaasi siunaus tulee siunaukseksi kaikille maailman kansoille.¹¹⁹

Jälkimmäiselle on löydettävissä peruste esimerkiksi myös Sakarjan kirjasta:

Joka koskee minun kansaani, se koskee minun silmäterääni. Minä kohotan käteni noita kansoja vastaan, ja ne joutuvat omien orjiensa ryöstösaaliiksi.¹²⁰

¹¹⁷ Esimerkiksi Lehtonen, Ensio: Ajan kello (4. painos). Kuva ja sana, Rauma 1958, 15–23; Rantanen, Vilho: Israel ajan merkinä (2. painos). Päivä, Hämeenlinna 1967, 123–129; Saarnivaara, Uuras: Näin Sanoo Herra. Raamatun totuudet, pelastustie ja viimeiset tapahtumat sen omin sanoin. Kuva ja sana, Rauma 1963, 113–114.

¹¹⁸ Esimerkiksi Muroma, Urho: Israel historian polttopisteessä. Ev. Lut. Sisäläheteyssäätiö, Helsinki (painovuotta ei merkitty, ilmeisesti 1959), 47; Nummi, Yrjö A.: Israel, ilmoituksen kansa (2. painos). Karmel, Turenki 1974, 71, 76.

¹¹⁹ 1. Moos. 12:3.

Israelin valtioon sovellettuna nämä kaksi lähestymistapaa ovat kristillisen sionismin kantava voima. Niiden mukaan Israel on sekä ”kansojen siunaus”, jota tukemalla oma kansa menestyy, että ”Jumalan silmäterä”, jonka vainoojia kohtaa tuho. Yllä kuvattu tulkinta on selkeästi ollut myös SKL:n ulkopoliittisen ohjelman kirjoittajien mielessä.

Toinen esimerkki koetinkivi-ajattelusta sisältyy ohjelman mainintaan antisemitismin vaarasta, josta ”Raamattu ja lähihistoria varoittavat”. 1970-luvulla Lähi-idän sodat olivat tuoreessa muistissa, ja ohjelman ollessa lausuntokierroksella keväällä 1973 päälimmäisenä mielessä olivat mahdollisesti vuosien 1948 ja 1967 konfliktit. Näitä sotia ei kuitenkaan varmasti liitetty yhtä selkeästi antisemitismiin kuin juutalaisten massatuhoa holokaustissa. Kohdistui viittaus kumpaan tahansa, on sen merkitys kaksitulkintainen. Viittaus lähihistoriaan tarkoittaa joko vaaraa siitä, että antisemitismi nousee taas pinnalle, eli jonkinlaista moraalista vaaraa. Toisaalta maininta Raamatun ennustusten antamasta vakavasta varoituksesta viittaa ”Jumalan silmäterä” -ajattelun tarkoittamaan vaaraan. Puolueohjelman lause siis tarkoittaisi antisemitismin vaaralla myös sitä, että antisemitismi on harjoittajalleen vaarallista, sillä siitä seuraa Raamatussa ennustettu Jumalan rangaistus, jonka esimerkiksi Saksa ja arabimaat olivat saaneet tappioissaan kokea.¹²¹

Kiinnostava on myös ulkopoliittiseen ohjelmaan kirjattu kohta Suomen velvoitteesta tukea kansojen itsemääräämisoikeuteen tähtääviä toimia Lähi-idässä. Juutalaiset käsitteään ilmiselvästi puolueohjelmassa kansaksi, mutta entä muut Lähi-idän kansat? Käytännöllisesti katsoen kaikki Lähi-idän maat olivat vielä 1970-luvun alussa uusia valtioita, olivathan ne syntyneet Britannian ja Ranskan mandaattien purkaututtua 1940-luvulla.¹²² Kansojen itsemääräämisoikeus voisi tarkoittaa yksinkertaisesti näiden uusien valtioiden itsenäisyyden tukemista.

Lähi-idässä oli kuitenkin ryhmiä, esimerkiksi palestiinalaisten keskuudessa, joiden mielestä kaikilla kansoilla ei vielä ollut itsemääräämisoikeutta. Kuten yllä on nähty, oli

¹²⁰ Sak. 3:12–13.

¹²¹ Suora viittaus Saksan tappioon Jumalan rangaistuksena löytyy myöhemmin esimerkiksi Kristityn Vastuun kolumnissa: Syväntö, Kaarlo O.: Suomelle kunnianosoitus Israelin radiossa 6.12. Tobeliuksen Koivu ja tähti hebreaksi kuulijoille. KV 19.1.1978 (Syväntö 1978a).

¹²² Tällaisia valtioita olivat esimerkiksi Israel, Jordania, Libanon ja Syyria.

Suomen ulkopoliittinen linja kääntynyt vuonna 1973 kannattamaan palestiinalaiskysymyksen ratkaisemista ja vuonna 1977 puhuttiin jo palestiinalaisten kansallisesta itsemääräämisoikeudesta.¹²³ Tukiko SKL:n ulkopoliittinen ohjelma itsenäisen valtion tai autonomisen aseman antamista palestiinalaisille jo vuonna 1974? Ohjelman tekstissä kehoitetaan tukemaan *kaikkia* kansojen itsemääräämisoikeuteen tähtääviä toimia tällä alueella, minkä voisi katsoa merkitsevän myös palestiinalaisten ponnisteluja.

Ohjelmaa voi todella lukea tällä tavalla, mutta SKL:n piirissä ei 1970-luvulla tehty näin, pikemminkin päinvastoin. PLO, joka tuolloin oli vakiintumassa palestiinalaisten kansainvälisesti hyväksytyksi edustajaksi, näyttäytyi SKL:n piirissä yhä pelkkänä terroristijärjestönä tai vieläkin pahempana. Vaikka Suomi äänesti PLO:n tarkkailijajäsenyyden puolesta YK:ssa vuoden 1974 syksyllä, ja PLO:n edustajat matkustivat tapaamaan Suomen johtoa sitä seuraavina vuosina, kuului SKL:n piiristä yhä säännöllisesti vahvoja vastalauseita PLO:ta kohtaan.¹²⁴

Luontevin tulkinta vuoden 1974 kesällä hyväksytyistä SKL:n ulkopoliittisesta ohjelmasta on kristillissionistinen. Täysin avointa tämä kristillinen sionismi ei kuitenkaan ole ja ohjelma on itsensä kanssa ristiriidassa etenkin kysymyksessä puolueettomuuspolitiikasta Lähi-idän maihin. Ristiriidat antavat politiikassa toimintatilaa ja ohjelma on niin kuin sitä luetaan. Silti on turvallista todeta, että muutamasta epäselvästä ilmaisusta ja ristiriitaisuuksistaan huolimatta ulkopoliittinen ohjelma julistaa politiikkaa, jossa Israelin valtiota tulee kohdella erityisellä tavalla nimenomaan siksi, että Raamattu sanoo niin. Tätä erityistä tapaa kohdella Israelin valtiota ei tarkemmin yksilöidä, mutta viittaukset Raamatun ilmoitukseen ja ennustuksiin antavat ymmärtää sen olleen kehoitus positiiviseen suhtautumiseen. Ohjelma myös vihjaa, että päinvastainen toiminta olisi Raamatun ja historian todistuksen mukaan vaarallista. Tämän julkilausuminen oli uusi kehitys sekä SKL:n virallisissa ohjelmissa, että suomalaisessa politiikassa ylipäätään.

¹²³ Tasavallan Presidentin egyptiläiselle toimittajalle El Ezabille myöntämä haastattelu 10.6.1977. ULA I/1977. Helsinki 1977, 147.

¹²⁴ Helimäki, Ilmari: Onko YK:n rooli muuttumassa. KV 19.12.1974; KV 19.6.1975; KV 2.1.1976, nimim. Eskatos (Eero Hirvonen), Israelin ”vapauttajat”; KV 15.4.1976, nimim. Eskatos, Libanonin kukoistus kuihtuu – miksi?; KV 10.6.1976, nimim. Eskatos, Syyrian hyökkäys Libanoniin; KV 8.7.1976, PLO:n todelliset kasvot; Westerholm, Raino: Parempaan yhteiskuntaan – puheita. Ari-kustannus, Saarijärvi 1977 (Westerholm 1977b), 101–102.

3.3 Israel yleis- ja periaateohjelmassa

SKL:n puolueohjelma eli yleisohjelma ei 1970-luvun alussa sisältänyt mitään mainintaa Israelista, joskin ohjelman yleisen luonteen vuoksi ulkopoliittikan kaltaiset erityisalat ohitettiin siinä muutenkin hyvin lyhyesti.¹²⁵ Puoluehallitus pyrki kuitenkin saattamaan tärkeän yleisohjelman sopusointuun sitä myöhemmin valmisteltujen erityisohjelmien kanssa.¹²⁶ Vuosi ulkopoliittisen ohjelman hyväksymisen jälkeen Israelin erityisasema löysi tiensä myös uudelleenkirjoitettuun yleisohjelmaan vuonna 1975, ja pysyi siellä seuraavalle vuosikymmenelle asti,¹²⁷ joskin hiukan varovaisemmin sanakääntein kuin ulkopoliittisessa ohjelmassa:

Puolueettomuuspolitiikkaansa mukaisesti Suomen tulee pitää yllä hyviä ja puolueettomia suhteita myös kaikkiin Lähi-idän maihin sekä tukea jännityksen lieventämiseen, oikeudenmukaiseen rauhaan ja kansojen itsemääräämisoikeuteen tähtääviä pyrkimyksiä tällä alueella. Ottaessamme kantaa Israelia koskeviin kysymyksiin meidän tulee muistaa juutalaisten erityisasema Raamatun valossa ja maailmanhistoriassa.¹²⁸

Kyseistä ohjelmaa yritettiin SKL:n Töölön paikallisosaston esityksestä muuttaa vuoden 1978 puoluekokouksessa Porissa. Töölöläiset halusivat poistaa sanat ”ja maailmanhistoriassa”, minkä esityksen puoluehallitus hylkäsi sillä se piti ”tärkeänä korostaa juutalaisten merkitystä myös maailmanhistoriassa”.¹²⁹ Puoluekokous seurasi puoluehallituksen kantaa.

Huoli Israelista pääsi muidenkin julkaisujen sivuille. Savonlinnan puoluekokouksessa vuonna 1979 hyväksytty SKL:n periaateohjelma uhrasi ulkopoliitikalle vain yhden kappaleen, mutta mainitsi sen lopuksi että ”SKL haluaa tukea Israelin valtion olemas-

¹²⁵ Suomen Kristillisen Liiton yleisohjelma 1972. SKLA, K39, KA.

¹²⁶ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 15.4.1972. SKLA, K7, KA.

¹²⁷ Suomen Kristillisen Liiton Yleisohjelma. Suomen Kristillinen Liitto r.p. Printtari Oy, Saarijärvi 1982, 44–45.

¹²⁸ Ptk. SKL:n valtuuskunnan kokouksesta 26.–27.4.1975. Liite 10, SKL:n yleisohjelma. SKLA, K4, KA.

¹²⁹ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 9.–10.6.1978, Pori. Liite 16. SKL:n jäsenyhdistysten muutosehdotukset puolueohjelmaan. SKLA, K3, KA.

saoloa".¹³⁰ Lause muistuttaa Suomessa ja muualla maailmassa juutalaisyhteisöjen 1970-luvulla käytettyä iskulausetta "Israelilla on oikeus elää".¹³¹ Israelin asian ottaminen periaateohjelmaan oli merkittävää, sillä se osoitti, ettei Israelin puolustaminen ollut vain ulkopoliittinen kannanotto, vaan myös periaatteellinen kysymys.¹³²

Puoluehallituksen esitykseen tuli helmikuussa 1979 muutosehdotus Laihian paikallis-osastolta, jossa haluttiin muuttaa periaateohjelman Israelia koskeva lause vieläkin vahvempaan muotoon: "*SKL haluaa puolustaa ja tukea julkisesti Israelin valtion olemassaoloa*". Tätä muotoilua ei puoluekokous kuitenkaan hyväksynyt, vaan se kaatui ylivoimaisella ääntenemmistöllä.¹³³

Pian hyväksymisensä jälkeen periaateohjelma painettiin pieneen jaettavaksi soveltuvaan vihkoseen. Tässä painoksessa Israelin asema korostui edelleen, sillä ulkopoliittikkaa kommentoivan kappaleen viereiselle sivulle painettiin sen koko leveydeltä Suomen ja Israelin valtioiden kartat sisäkkäin otsikolla "Israel mittakaavassa Suomen pinta-alaan verraten".¹³⁴ Kartassa Israelin valtion eteläkärki, Eilatın kaupunki, oli sijoitettu Helsingin päälle ja maa nousi siitä ohuena kaistaleena Keski-Suomen läpi korostaen Israelin ja Suomen valtavaa kokoeroa. Karttaan on merkitty miehityt Länsiranta ja Gazan kaista, tosin viivoitettuna, mutta miehittyä Golanin ylänköä ei kartassa ole lainkaan. Alle on painettu vielä uudestaan "*SKL haluaa tukea Israelin valtion olemassaoloa*".¹³⁵

Suomen Kristillisen Liiton halu tukea Israelin valtiota tuotiin esiin ulkopoliittisessa ohjelmassa vuonna 1974, yleisohjelmassa vuodesta 1975 ja periaateohjelmassa vuonna 1979. Näistä ohjelmista kaksi ensimmäistä viittasivat tukensa perusteena Raamattuun, mikä täyttää tässä tutkimuksessa käytetyn määritelmän kristillisestä sionismista.

¹³⁰ Suomen Kristillisen Liiton Periaateohjelma, Suomen Kristillinen Liitto, Kätsä-Painatus, Punkasalmi 1979, 14–15.

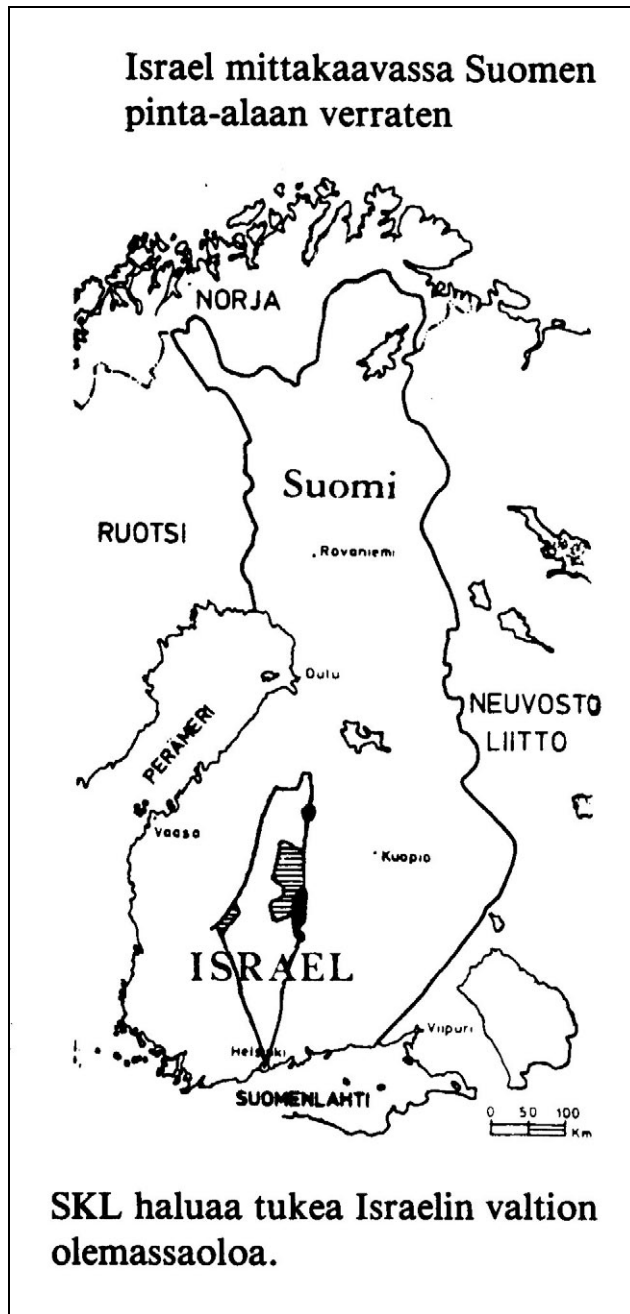
¹³¹ Torvinen, 195.

¹³² Salanne, 25–26. Salanne kritisoi SKL:n Israel-myönteisyyden johdonmukaisuutta huomauttamalla ettei väitetyistä tosiasioista (Israel on Jumalan omaisuuskansa) voi suoraan johtaa velvoitteita ilman lisäpremissiä (omaisuuskansaan pitää suhtautua myönteisesti). Salanne ei huomaa, että omaisuuskansan käsite sisältää itsessään kyseisen lisäpremissin kristillisessä kontekstissa (esim. 1. Moos. 12:2–3).

¹³³ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 8.–9.6.1979, Savonlinna. SKLA, K3, KA.

¹³⁴ Ks. kuva 1 seuraavalla sivulla.

¹³⁵ Suomen Kristillisen Liiton Periaateohjelma, 15.

Kuva 1. Israelin kartta Suomen Kristillisen Liiton periaateohjelmassa.

SKL:n ohjelmissa ei nähty tarpeelliseksi viitata Israelin kysymyksessä täsmällisiin Raamatun jakeisiin, perustella tukea tarkemmin, tai edes määritellä mitä tuki käytännössä tarkoitti. Tämä viittaa ohjelmien kirjoittajien kokeneen Israelin erityisaseman olevan puolueen parissa hyvin ymmärretty ja selvä asia, joka nousi nimenomaan puoluekentästä ja Raamatun sanasta. Vaikka SKL:n ohjelmat olivat Israelin suhteen sisäisesti hiukan ristiriitaisia ja väliin yksityiskohtien suhteen epämääräisiä, ne perustelivat silti avoimesti Israelin valtion tukemista kristillisellä uskolla.

4 Israelin ystäviä puolueen eturivissä

Suomen Kristillinen Liitto, kuten kaikki muutkin puolueet, ovat tietysti monimuotoisempia kuin ohjelmansa. Kuten todettu, ohjelmat ovat kuten niitä luetaan, ja myös SKL:n Israel-myönteisiin linjauksiin on jätetty kosolti tulkinnanvaraa. Juuri näiden ohjelmien kirjoittajien ja lukijoiden mielipiteistä avautuu uusi näkökulma puolueen Israel-politiikkaan ja sen käytännön tulkintaan.

Tässä luvussa tarkastellaan neljän varsin erilaisen SKL:n piirissä vaikuttaneen henkilön suhdetta Israeliin edellisessä luvussa käsiteltyjen ohjelmien näkökulmasta. 1970-luvun vaikuttajista on valittu Raino Westerholm, Esko Almgren, Ulla Järvillehto ja Eero Hirvonen erityisen huomion kohteeksi osin siitä syystä, että heistä on näkyvien rooliensa vuoksi saatavilla runsaammin aineistoa kuin puolueen muista johtohahmoista, mutta myös siksi, että heidän mielenkiintonsa Israelin valtiota kohtaan on ollut hyvin tunnettua.

4.1 Kristillinen sionisti puheenjohtajana – Raino Westerholm

SKL:n pitkäaikainen kansanedustaja ja puheenjohtaja Raino Westerholm (s. 1919) on monella tapaa erittäin merkittävä hahmo SKL:n historiassa. Jo kunnallispolitiikassa mukana ollut Westerholm pääsi puolueen ensimmäiseksi kansanedustajaksi vuonna 1970 Kymen läänin vaalipiiristä ja valittiin uudestaan vuosina 1972 ja 1975. Hän toimi SKL:n puheenjohtajana 1973–1982 ja oli voimakkaasti vaikuttamassa uuden puolueen suuntaan ja politiikkaan, muun muassa ulkopoliittista ohjelmaa suunnitelleessa toimikunnassa. Westerholmin poliittisen uran huippukohta oli menestys presidentinvaaleissa vuonna 1978, jolloin hän tuli Urho Kekkosen jälkeen toiseksi 8,8 prosentin äänisaaliilla.

Westerholmin puheenjohtajuuskaudella SKL kasvoi voimakkaasti sekä jäsenistönsä että eduskuntapaikkojensa puolesta, mutta puheenjohtajan viimeiset vuodet politiikassa olivat erittäin vaikeita. Westerholm putosi eduskunnasta vuoden 1979 vaaleissa, kun SKL:n äänisaalis Kymen läänin vaalipiirissä ei riittänyt kahteen paikkaan. Westerholmin suojattina tunnettu puoluesihteeriksi Esko Almgren keräsi 500 ääntä suuremman saaliin kuin puheenjohtaja ja pääsi tämän tuolille eduskuntaan. Westerholm kärsi vuoden

1982 tammikuussa pidetyissä presidentinvaaleissa murskatappion ja jäi täysin ilman valitsijamiehiä. Tappion ahdistamana ja heikon terveyden vaivaamana Westerholm luopui puheenjohtajan paikastaan maaliskuussa 1982 samaisen Esko Almgrenin hyväksi.¹³⁶

Kristillinen usko tuli Westerholmille todella merkitykselliseksi vasta vuonna 1942 hänen palvellessaan armeijassa. Omaelämäkerrassaan 'Elämäni on johdatusta' Westerholm kuvaa käänteentekevää uskoon tuloaan ja siitä seurannutta vaellustansa Jumalan kanssa. Kirjassaan Westerholm korostaa omakohtaisen uskonkokemuksen, Raamatun lukemisen ja rukouksen tärkeyttä. Jo tuolta ajalta on myös perua Westerholmin positiivinen suhde Israeliin, jonka perusteena hän kertoi olevan nimenomaan hänen kristillinen uskonsa ja Raamattu.¹³⁷

Westerholm kirjoitti vielä puheenjohtajana toimiessaan vuonna 1978 kirjan kristillisen politiikan ideologiasta. Tämän Kristilliseen yhteiskuntaan -nimisen teoksen voi tulkita edustavan kattavimmin Westerholmin poliittisia näkemyksiä ja siksi on syytä tarkastella sitä huolellisesti. Kirjan viimeisessä luvussa hän käsittelee kristillisen puolueen suhdetta Lähi-itään. Ehkä hiukan yllättäen Westerholm toteaa, ettei tiedä kristillisen puolueen kantaa Lähi-idän ”ongelmaan”, eikä halua ryhtyä sitä aprikoimaan. Hän kuitenkin tarjoaa oman mielipiteensä, jolla on epäilemättä ollut SKL:n sisällä suuri painoarvo.

Se myönteisyys, jota kristityt osoittavat juutalaisia kohtaan sen vuoksi, että he Raamatun sanan perusteella ovat Jumalan erityisen omaisuuskansan jäseniä, ei merkitse sitä, että kristityt ovat kielteisiä arabeja kohtaan. – – Edellä mainittu ei toki kuitenkaan merkitse sitä, etteivätkö kristittyjen kasvot ole erityisesti kohdistuneet Israeliin, jonka kohdalla Raamatun ennustukset aivan silminnähden juuri meidän ajassamme toteutuvat. Jumalan sanan kirjaimen mukaan Israelin on myös aivan erityisesti Jumalan silmäterä. Tähän silmäterään emme saa koskea, ellemmme halua vetää Jumalan tuomiota yllemme.¹³⁸

Vaikka Westerholm vaatimattomasti sanoi kertovansa vain oman henkilökohtaisen kantansa, näkyy hänen sanoissaan sama tematiikka kuin SKL:n ulkopoliittisessa ohjelmassa.

¹³⁶ Westerholm Raino: Elämäni on johdatusta. Kirjapaja, Helsinki 1985, 133–135.

¹³⁷ Raino Westerholmin puhelinhaastattelu 18.12.2006.

¹³⁸ Westerholm, Raino: Kristilliseen yhteiskuntaan. Kirjayhtymä, Helsinki 1978, 221–222.

sa. Olihan Westerholm itse mukana kyseistä ohjelmaa valmistelemassa ja hyväksymässä. Westerholm katsoo juutalaisten olevan yhä ”Jumalan erityisen omaisuuskansan jäseniä” ja hän samaistaa nykyisen *Israelin valtion* Raamatussa kuvattuun *Israelin kansaan*. Myös Raamatun lupaukset ja ennustukset koskevat Westerholmin näkemyksen mukaan Israelin valtiota ja toteutuvat vielä ”meidän ajassamme”.

Toisaalta Westerholm korostaa kristityn puolueen velvollisuutta suhtautua tasapuolisen positiivisesti kaikkiin kansoihin, mitä myös ulkopoliittinen ohjelma painotti. Hän muistuttaa, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia Jumalan edessä koska kaikki ovat lunastuksen tarpeessa, niin juutalaiset kuin arabit. On kuitenkin eri asia olla tasa-arvoisesti lunastuksen tarpeessa kuin muutoin tasa-arvoinen. Kirkko opettaa kaikkien ihmisten olevan lunastuksen tarpeessa.

Westerholm lainaa samassa yhteydessä Jeesuksen sanoja Luukkaan evankeliumista: ”Joka ei ole teitä vastaan, on teidän puolellanne”.¹³⁹ Mutta entä jos arabit ovat Israelin valtiota ja Jumalan omaisuuskansaa vastaan? Muodollinen tasapuolisuus murenee pian jos Westerholmin viestiä tarkastelee suhteessa vallitsevaan Lähi-idän tilanteeseen. Hän nimittäin tuomitsee jyrkästi palestiinalaisten edustajan, PLO:n, antaen jopa ymmärtää sen toimivan pimeyden voimien laskuun.¹⁴⁰ Julkilausutusta tasapuolisesta suhtautumisesta kaikkiin Lähi-idän kansoihin ei kovin paljoa jää jäljelle mikäli yhden kansan katsotaan olevan ”aivan erityisesti Jumalan silmäterä” ja sen kanssa kamppailevan osapuolen uskotaan työskentelevän pimeyden voimien palveluksessa.

Ottaen huomioon Westerholmin ankaran kritiikin PLO:ta vastaan hänen on täytynyt tarkoittaa ensisijaisesti Israelia ympäröiviä arabivaltioita sanoessaan etteivät kristityt ole kielteisiä ”arabeja” kohtaan. Tosin Westerholmin kirjan ilmestyessä vuonna 1978 arabivaltioista vain Egypti oli tunnustanut Israelin valtion. Muut Israelin naapurit olivat sotatilassa sen kanssa. Westerholm kuitenkin palaa useamman kerran tähän toivomuk-

¹³⁹ Luuk. 9:50.

¹⁴⁰ Westerholm 1978, 220.

seen hyvistä suhteista kaikkiin valtioihin, mukaan lukien arabivaltiot ja palestiinalaisetkin.¹⁴¹

Perustellessaan Israelille myötämielistä politiikkaa, Westerholm viittaa näkemykseen Israelista *Jumalan silmäteränä*. Israelin valtiota tulee tukea, jottei Suomi tuhoudu Jumalan tuomion seurauksena:

Uskon myös siihen, että Suomen olemassaololle on määrätty ehdot. Minulla on se vakaus, että eräs niistä ehdoista on myönteinen suhtautuminen Jumalan omaisuuskansaan. Uskon, että suhtautumalla kielteisesti Israeliin vedämme Jumalan tuomion yllemme. Tämä tuomio on jo tulossa, jollemme tässä asiassa tee parannusta.¹⁴²

Westerholm ei käytä positiivista *Israel on kansojen siunaus* argumentointia, mutta ilmaisu ”Jumalan silmäterä” esiintyy hänellä useasti muissakin yhteyksissä.¹⁴³ Toisena keskeisenä teemana on Raamatun profetioiden ajankohtaisuus ja viittaukset lähestyvään maailmanloppuun. Profetioiden suhteen Westerholm ei avaa tulkintaansa paljoa, vaan tyytyy epäsuoriin viittauksiin. Hän ei myöskään siteeraa Raamattua suoraan. Hänen mukaansa Raamattu on ennustanut Israelin valtiolle tapahtuneita asioita¹⁴⁴ ja että viimeisinä aikoina Israelin valtio tulee olemaan ”eräänä mielenkiinnon keskeisimpänä kohteena”, kuten on jo tapahtunut.¹⁴⁵ Westerholm uskoo Raamatun opettavan, ettei Lähi-idässä ole edellytyksiä pysyvään rauhaan.¹⁴⁶ Antikristus ilmestyy pian¹⁴⁷ ja Israel jätetään yksin. Kaiken näyttäessä synkältä Jeesus kuitenkin palaa ja Israel pelastuu.¹⁴⁸

¹⁴¹ Westerholm 1977b, 101, 162; Westerholm 1978, 222, 224; Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 9.–10.6.1978, Pori. Liite 2, Raino Westerholm, tilannekatsaus. SKLA, K3, KA.

¹⁴² Westerholm 1978, 223–224.

¹⁴³ Esimerkiksi: Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 16.–18.6.1972, Tampere. Liite 26, Raino Westerholmin puhe puoluekokouksessa 1972, tilannekatsaus 18.6.1972. SKLA, K1, KA; Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 1.–3.6.1973, Turku. Liite 14, Raino Westerholm, tilannekatsaus. SKLA, K1, KA.

¹⁴⁴ Westerholm 1978, 218; Westerholm, Raino: Muuttumaton tehtävämme, KV 19.12.1974.

¹⁴⁵ Westerholm 1978, 217.

¹⁴⁶ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 1.–3.6.1973, Turku. Liite 14, Raino Westerholm, tilannekatsaus. SKLA, K1, KA.

¹⁴⁷ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 12.–13.6.1971, Jyväskylä. Liite 10, Raino Westerholmin poliittinen tilannekatsaus puoluekokouksessa Jyväskylässä 1971. SKLA, K1, KA.

¹⁴⁸ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 16.–18.6.1972, Tampere. Liite 26, Raino Westerholmin puhe puoluekokouksessa 1972, tilannekatsaus 18.6.1972. SKLA, K1, KA; Ptk. SKL:n puoluekokouksesta

On selvää, että Westerholm halusi Israelin valtiota tuettavan nimenomaisesti kristillisen uskonsa pohjalta¹⁴⁹ ja käytti pääasiassa Jumalan silmäterä -argumenttia sen perustelemiseksi. Westerholmin tapauksessa hänen kristillinen sionisminsa ei kuitenkaan sulkenut pois halua ylläpitää hyviä suhteita myös Israelin naapurivaltioihin, vaikka käytännössä tämä olisi Lähi-idän tulehtuneessa tilanteessa varsin vaikeaa.

Westerholm tiedosti hyvin hänen ja Suomen ulkopoliittisen johdon välillä vallitsevan näkemyseron Israelin suhteen. Etenkin vuoden 1978 presidentinvaalien aikana Westerholmin mielipiteet Israelista joutuivat ankaran kritiikin kohteeksi lehdistössä ja suoraan presidentti Kekkonen taholta,¹⁵⁰ millä on ehkä ollut jotain vaikutusta sen kohteeseen. Samana vuonna Westerholm julkaisi vahvoja sanoja Israelista kirjassaan, mutta seuraavana vuonna hänellä esiintyi myös hiukan erilaisia painotuksia. Vuoden 1979 puoluekokouksessa Savonlinnassa nyt jo eduskunnasta pudonnut Westerholm kertoi puolueväelle, että SKL on Lähi-idän politiikassa ehkä ollut ”paavillisempi kuin paavi itse”.¹⁵¹ Tämän huomautuksen tarkemmasta merkityksestä ei ole tietoa, mutta muista puheista on selvää, ettei Westerholmin kristillinen sionismi suinkaan kadonnut.

4.2 Esko Almgrenin maltillinen linja

Kotkalainen rehtori Esko Almgren (s. 1932) osallistui kunnallispolitiikkaan monta vuotta Kansallisen Kokoomuksen riveissä ennen siirtymistään Suomen Kristilliseen Liittoon. Almgrenin nousu SKL:ssä oli huiman nopea. Hän erosi Kokoomuksesta ja liittyi SKL:n jäseneksi vuonna 1976. Samana vuonna hänet valittiin SKL:n puoluehallituksen jäseneksi ja seuraavana vuonna Almgren pääsi puoluehallituksen työvaliokun-

12.–13.6.1971, Jyväskylä. Liite 10, Raino Westerholmin poliittinen tilannekatsaus puoluekokouksessa Jyväskylässä 1971. SKLA, K1, KA.

¹⁴⁹ Tämän hän on todennut myös suoraan kysyttäessä. Raino Westerholmin puhelinhaastattelu 18.12.2006.

¹⁵⁰ Arter, 152.

¹⁵¹ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 8.–9.6.1979, Savonlinna. Liite 4, Raino Westerholmin tilannekatsaus. SKLA, K3, KA.

taan. Almgren valittiin uudestaan Kotkan kaupunginvaltuustoon SKL:n edustajana ja vuonna 1977 hänet valittiin SKL:n Kymen piirin puheenjohtajaksi.¹⁵²

Almgren toimi Suomen YK-valtuuskunnan jäsenenä ja presidentin valitsijamiehenä vuonna 1978. Vuoden lopulla hänestä tuli SKL:n puoluesihteeriksi ja vuoden 1979 vaaleissa myös kansanedustaja Kymen läänin vaalipiiristä, SKL:n puheenjohtajan Raino Westerholmin jäädessä samasta vaalipiiristä rannalle. Almgren seurasi Westerholmia myös puheenjohtajan paikalle vuonna 1982 ja joutui ohjaamaan puoluetta läpi erittäin vaikeitten aikojen. Almgren toimi puolueensa puheenjohtajana vuoteen 1989 ja kansanedustajana aina vuoden 1990 valtiopäiviin saakka.¹⁵³

Almgren kertoo omaelämäkerrassaan ”Villenpoika”, miten hänen isänsä Vilho Almgren tuli uskoon ja liittyi Vapaakirkkoon Esko Almgrenin ollessa kymmenvuotias. Vapaakirkko ja henkilökohtainen usko tulivat myös nuoremmalle Almgrenille läheisiksi pienestä pitäen. ”Lopullisen valinnan Kristuksen puoleen” Almgren teki rippikoulussa.¹⁵⁴ Kuten Westerholm, Almgren tuo uskoaan esiin omaelämäkerrassaan, mutta hänen tyytymisensä tämän suhteen on huomattavasti pidättyväisempi. Myös Almgrenin poliittinen linja nojasi vähemmän kristilliseen retoriikkaan kuin joillakin muilla SKL:n jäsenillä oli tapana. Esimerkiksi puolueen kolmas puheenjohtaja, kansanedustaja Ulla Järvillehto kohdisti Almgreniin ankaraa kritiikkiä tämän harjoittaman ”taktikoinnin linjan” johdosta.¹⁵⁵

Politiikassa toimiessaan Almgren vastusti voimakkaasti käsitystä sionismista yhtenä rasismien muotona¹⁵⁶ ja päinvastoin piti Israelin valtion olemassaoloa ”iskuna rotusortoa vastaan”.¹⁵⁷ Tämä vakaumus näkyi myös hänen käytännön toimissaan. Ensimmäisellä kansanedustajakaudellaan Almgren toimi Parlamenttien välisen liiton (IPU) Suomen johtokunnan varajäsenenä. Tuossa toimessa Almgren pääsi osallistumaan IPU:n kokouksiin, esimerkiksi Soulissa vuonna 1983, jossa hän kuului Lähi-idän asioita käsittele-

¹⁵² Almgren, Esko: ”Villenpoika”, kotona, koulussa, kansakunnan kaapin päällä. Gummerus, Jyväskylä 1998, 59–64, 68.

¹⁵³ Sama, 102–103.

¹⁵⁴ Sama, 15.

¹⁵⁵ Hurri, Maija: Ulla Järvillehto. Elämän puolesta. Aika, Vantaa 1995, 93–94.

¹⁵⁶ KV 14.9.1978, nimim. Eskon puumerkki (Esko Almgren), Jälleen Israel.

¹⁵⁷ Almgren, Esko: Israelin synty – isku rotusorolle. KV 30.11.1978 (Almgren 1978b).

vään komiteaan sen ainoana suomalaisjäsenenä. Almgren kertoo kirjassaan kuinka hänen äänestyskäyttäytymisensä näissä tilanteissa sai kiitosta Israelin edustajalta, joka lahjoitti Almgrenille Israelin parlamentin Knessetin mitalin. Tapahtuneen johdosta Almgren kutsuttiin vaimoineen vuonna 1984 viralliselle vierailulle Israeliin, jossa hän oli käynyt ensimmäisen kerran jo vuonna 1963.¹⁵⁸ 1970-luvulla Almgren oli ollut aktiivisesti kontaktissa Israelin edustajien kanssa ollessaan Suomen YK-valtuuskunnan jäsenenä¹⁵⁹ ja Israelin Suomen suurlähettiläs Mordechai Lador oli Almgrenin ystäviä.¹⁶⁰

Monien muiden SKL:n edustajien tavoin Almgren kuitenkin profiloitui vahvimmin etenkin sosiaali- ja moraalikysymyksissä,¹⁶¹ eikä hänen myönteisyytensä Israelin valtioon ollut yhtä vahvasti esillä kuin Westerholmin. Almgrenia voi hyvällä syyllä pitää Israelin valtion ystävänä, mutta hänen perusteensa sille eivät olleet yhtä näkyvän uskonnollisia hänen vapaakirkollisesta taustastaan huolimatta. Kuitenkin Almgren on kyttäessä kertonut suhtautuneensa Israelin valtioon myönteisesti juuri kristillisen uskonsa pohjalta jo kauan ennen liittymistään SKL:n riveihin¹⁶² ja on esimerkiksi kirjoittanut aiheesta kirjan vuonna 1990 kahden muun SKL vaikuttajan kanssa.¹⁶³ Haastattelussa Almgren kertoi, ettei hän omassa ajattelussaan erota raamatullista ja puhtaasti poliittista näkökulmaa mieltymyksessään Israeliin, vaan näkee ne kokonaisuutena.¹⁶⁴ Näin hänkin tulee perustelleeksi Israelin valtion tukemista kristillisellä uskolla.

4.3 Ulla Järvilehto – Israelin puolustaja maailmalla

Ulla Järvilehto (s. 1938) oli kaksi kautta Suomen Kristillisen Liiton kansanedustajana vuosina 1975–1983. Tamperelainen Järvilehto on koulutukseltaan naistentautien ja synnytysopin erikoislääkäri, missä tehtävässä hän toimikin useita vuosia kunnes huoli erityisesti Suomen entistä sallivammasta aborttilainsäädännöstä sai hänet siirtymään

¹⁵⁸ Almgren 1998, 120; Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 30.11.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

¹⁵⁹ Almgren, Esko: Suomi YK:ssa. KV 23.11.1978 (Almgren 1978a); Almgren 1978b.

¹⁶⁰ Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 30.11.2006. Lador toimi Israelin suurlähettiläänä Suomessa vuosina 1985–1988.

¹⁶¹ Rap-yhtye Raptori teki vuonna 1990 julkaistuun levyynsä Moe kappaleen nimeltä 'Esko A', jossa parodioitiin Esko Almgrenin mielipiteitä televisiossa esitettävästä erotiikasta.

¹⁶² Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 30.11.2006.

¹⁶³ Jääskeläinen, Jouko; Almgren, Esko; Kankaanniemi, Toimi: EXODUS, Israel ja maailmanrauha. Suomen Kristillinen Liitto r.p., Helsinki 1990.

¹⁶⁴ Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 1.12.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

politiikkaan. Suomen Kristillinen Liitto oli hänelle luontainen valinta, sillä aborttilain-säädäntö oli sielläkin pistetty huolestuneesti merkille ja puolue tarjosi tutun arvoympäristön. Luterilaisessa perheessä kasvanut Järvilehto oli jo nuorena liittynyt helluntaiseu-rakuntaan, millä oli suuri merkitys myös hänen yhteiskunnallisten näkemystensä kan-nalta.¹⁶⁵

Järvilehdosta tuli presidentin valitsijamies vuoden 1978 vaaleissa, hän toimi SKL:n kolmantena puheenjohtajana ja oli lisäksi jäsenenä IPU:n Suomen valtuuskunnassa. Tässä viimeksi mainitussa tehtävässä Järvilehto pääsi matkustelemaan sekä ottamaan kantaa muun muassa Israelin valtioon liittyviin asioihin. Järvilehto putosi eduskunnasta vuoden 1983 vaaleissa suuresta henkilökohtaisesta äänimäärästä huolimatta. SKL:n paikkamäärän romahdus ja uusi ”taktikoinnin linja” oli Järvilehdon silmissä paljolti uuden puheenjohtajan Esko Almgrenin syytä, mikä jäi hiertämään hänen ja Almgrenin välejä.¹⁶⁶

Putoaminen eduskunnasta ja puolueessa tapahtunut hienoinen linjanmuutos reaalipoli-tiikan suuntaan olivat pettymyksiä, jotka johtivat Järvilehdon luopumaan myös toimin-nasta SKL:n sisällä. Puolue oli todella muuttanut luonnettaan protestiliikkeestä aiempaa yhteistyöhaluisemmaksi puolueeksi ja Järvilehdon edustama perinteisempi linja oli jää-nyt vähemmistöön.¹⁶⁷ Lopullisen päätöksen politiikasta luopumisesta Järvilehto teki Israelissa, jonne maan matkailuministeriö oli tarjonnut hänelle matkan heti eduskunnas-ta putoamisen jälkeen.¹⁶⁸ Matkallaan Järvilehto sai myös vahvistuksen tunnetun lähe-tyssaarnaajan ja Israelin ystävän professori Aapeli Saarisalon hänelle muutamaa viikkoa aiemmin lähettämään viestiin: ”Jumala haluaa, että keskitytte nyt työhön Israelin puo-lesta.”¹⁶⁹ Käytännössä tämä toteutui kun Järvilehto hyväksyi hänelle tarjotun paikan

¹⁶⁵ Hurri, 14–15.

¹⁶⁶ Almgren 1998, 191; Hurri, 93–95.

¹⁶⁷ Parikka, 38–46.

¹⁶⁸ Kuten yllä on todettu, myös Esko Almgrenille tarjottiin Israelin valtion toimesta tutustumismatka maahan Järvilehdon vierailua seuraavana vuonna.

¹⁶⁹ Hurri, 88–93.

Jerusalemien kansainvälisen kristillisen suurlähetystön (ICEJ) Suomen osaston perustajana ja puheenjohtajana.¹⁷⁰

Eduskunnassa Järvilehdon aiemmin passiivinen ”kristillinen raamatullinen sionismi” muuttui täysin aktiiviseksi.¹⁷¹ Selkeimmin tämä tuli esiin IPU:n kokouksissa. Esimerkiksi vuonna 1980 Suomen IPU-ryhmän johtokunta muutti Suomen 11 jäsenen IPU-ryhmän äänestysääntöjä siten, että SKL:n kokonainen ääni muutettiin puolikkaaksi ääneksi. Näin puolue ei voinut ilmaista kantaansa ellei joku muu tukenut sitä. Järvilehdon ja esimerkiksi Helsingin Sanomien mielestä muutos tehtiin Järvilehdon muista Suomen edustajista poikkeavien Israel-kannottojen vuoksi.¹⁷²

Järvilehto puolusti Israelin valtion oikeuksia vetoamalla Raamattuun. Hän uskoi Jumalan luvanneen maan *israelilaisille* ikuisiksi ajoiksi ja Raamatun ennustaneen *Israelin kansan* hajaannuksen ja pysyvän paluun maahansa. Järvilehdon mukaan Raamattu kertoi senkin, että Jumala palauttaa Israelin kansan yhteen jakamattomaan Jerusalemiin eikä vain jaetun kaupungin länsiosaan. Toisin sanoen Järvilehto samaisti raamatullisen Israelin kansan nykyiseen Israelin valtioon ja uskoi kyseisen valtion syntymisen olevan Raamatun ennustama ja oikeuttama tapahtuma. Tämän näkemyksen kristillisiä kriitikkoja Järvilehto arvosteli Jumalan sanan laiminlyönnistä ja antisemitismistä.¹⁷³ Ohjeet suhtautumisesta Israeliin Järvilehto löysi Raamatusta:

Näin sanoo Herra: – Iloitkaa ja riemuitkaa Jaakobista, huutakaa ylistystä kansoista parhaalle! Kiittäkää Herraa, kaikukoon kaikkialla huuto: "Nyt sinä, Herra, pelastat kansasi, kaikki, jotka ovat jäljellä Israelista!"¹⁷⁴

Palestiinalaisista Järvilehdolla oli varsin huono käsitys, PLO:sta puhumattakaan. Hän kiisti palestiinalaisen identiteetin olemassaolon ja samaisti heidät ympäröivien arabival-

¹⁷⁰ ICEJ – Suomen osasto ry. Yhteystiedot. <<http://www.icej.fi/yhteystiedot.shtml>> (haettu 2.3.2007).

¹⁷¹ Ulla Järvilehdon puhelinhaastattelu 28.12.2006 (muistiinpanot tekijän hallussa).

¹⁷² Hurri, 59–65.

¹⁷³ Sama, 98–100. Ulla Järvilehdon puheesta Finlandia-talossa, Helsingissä, marraskuussa 1983. Järvilehto viittasi puheessaan mm. seuraaviin jakeisiin: 1. Moos. 13:15, Aam. 9:15 ja mahdollisesti Sak. 14:10–11.

¹⁷⁴ Hurri, 112. Raamatunlainaus jakeesta Jer. 31:7.

tioiden asukkaisiin. Järvilehdon mukaan arabivaltioille on yllin kyllin tilaa, sillä Israelin valtio on vain noin 1 prosenttia arabialueiden pinta-alasta. Kuitenkaan kamppailu maasta ei Järvilehdon mukaan ollut taisteluiden perussyynä:

Todellinen syy on uskonnollinen, hengellinen taistelu Jumalan ja pahan välillä, Jumalan suunnitelman ollessa Israelin kokoaminen. Koska paha haluaa tuhota tämän suunnitelman, se yrittää tuhota Israelin.¹⁷⁵

Järvilehdon näkemykset Israelin valtion käymistä kamppailuista sijoittuvat näin ollen hengelliselle tasolle, jossa valinta on tehtävä joko Israelin puolesta tai vastaan. Valinnassa tulee samalla ottaneeksi kantaa joko Jumalan puolesta, tai tätä vastaan.

Ulla Järvilehdon vakaumuksellinen kristillinen sionismi oli selvästi havaittavissa 1980-luvulla etenkin hänen toimiessaan ICEJ:n puheenjohtajana mutta myös hänen toiselta kaudeltaan kansanedustajana. Sitä vastoin Järvilehdon ensimmäiseltä kansanedustajakaudelta vuosina 1975–1979 on löydettävissä hyvin vähän aineistoa hänen Israel-kannanotoistaan. Eduskuntavaaleissa 1975 Järvilehto profiloitui vahvasti sosiaalipoliittikkaan, missä hän myös tiukasti pitäytyi ensimmäisellä kaudellaan.¹⁷⁶ Vaikka Järvilehdon mukaan hänen ajatusmaailmansa ei kansanedustajanuran alkamisen jälkeen kokenut Israelin suhteen muutosta, hänen oma toimintansa Israelin puolesta tuli esille ennen kaikkea IPU:ssa eli pääsääntöisesti tutkimuksessa tarkastellun aikakauden jälkeen. Vaikka Raino Westerholm toi Israelin asiaa 1970-luvun kuluessa näkyvämmiin esiin kuin Järvilehto, heidän näkökantansa olivat varsin lähellä toisiaan, minkä Järvilehto myös selvästi tiedosti ja mitä hän arvosti.¹⁷⁷ Myöskään Järvilehdon ja Esko Almgrenin välille syntyneet erimielisyydet eivät sinänsä näyttäneet liittyneen heidän käsityksiinsä Israelin asemasta. He molemmat näkivät Israelin kysymyksen nimenomaan kristillisen uskon kautta ja olivat kummatkin puolustaneet Israelin asiaa näkyvästi IPU:ssa.

¹⁷⁵ Sama, 113. Ulla Järvilehdon puheesta Aban Trinity Collegessa, Nigeriassa, syyskuussa 1986.

¹⁷⁶ Parikka, 24.

¹⁷⁷ Ulla Järvilehdon puhelinhaastattelu 28.12.2006.

4.4 Lehtimies Eero Hirvonen

Toimittaja ja valtiotieteen maisteri Eero Hirvonen (s. 1934) valittiin Uudenmaan piiristä Suomen Kristillisen Liiton puoluevaltuuskuntaan vuoden 1971 puoluekokouksessa¹⁷⁸ ja hän oli myös Uudenmaan vaalipiirissä kansanedustajaehdokkaana vuoden 1972 tammi-kuun hajotusvaaleissa. Tuolloin SKL ei kuitenkaan saanut Uudeltamaalta yhtäkään ehdokasta eduskuntaan. SKL:n hallitus valitsi Hirvosen vaalien jälkeen puolueen lehden, Kristityn Vastuun, toimitusneuvostoon¹⁷⁹ ja teki hänestä maaliskuussa työvaliokunnan ehdotuksesta samaisen lehden päätoimittajan.¹⁸⁰ Ensimmäinen Hirvosen päätoimittama numero ilmestyiikin jo 15.4.1972. Hirvonen seurasi päätoimittajana SKL:n pääsihteerinä¹⁸¹, pastori Eino Pinomaata, jonka tilalle oli jo pitemmän aikaa etsitty kokopäiväistä päätoimittajaa vapauttamaan Pinomaa pääasiallisten tehtäviensä hoitoon.¹⁸²

Hirvonen toimi Kristityn Vastuun päätoimittajana Säästöpankki-lehden päätoimittamisen ohella aina vuoteen 1983 asti ja osallistui luottamustehtävänsä johdosta myös SKL:n työvaliokunnan toimintaan ja hallituksen kokouksiin puheoikeudella.¹⁸³ Kristityn Vastuu -lehteä käsitellen tarkemmin seuraavassa luvussa (5). Tässä alaluvussa keskityn Hirvosen henkilökohtaiseen Israel-suhteeseen hänen kirjansa ja kolumniensa pohjalta. Jätän Kristityn Vastuun pääkirjoitukset ja Hirvosen nimimerkillä lehteen kirjoittamat lukuisat kolumnit nekin seuraavaan lukuun, sillä ne heijastelevan enemmän Hirvosen päätoimittaman lehden linjaa kuin hänen puhtaasti henkilökohtaista ajatteluaan.

Hirvosen suhde Israelin valtioon oli varsin lämmin, mikä ei sinänsä ole yllättävää ottaen huomioon hänen taustansa viidennessä herätysliikkeessä.¹⁸⁴ Kuitenkin suhteessa tapahtui joitakin muutoksia vuosien varrella. Kristityn Vastuu -kaudellaan, mikä sijoittuu tämän työn tutkimusajanjaksolle, Hirvonen liittyy Israelin lähihistorian tapahtumat

¹⁷⁸ Vuosikertomus SKL:n toiminnasta vuonna 1971, päiväämätön. SKLA, K4, KA.

¹⁷⁹ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 15.1.1972. SKLA, K7, KA.

¹⁸⁰ Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 23.3.1972. SKLA, K7, KA.

¹⁸¹ SKL:n pääsihteereitä kutsuttiin vuodesta 1973 puoluesihteereiksi.

¹⁸² Ptk. SKL:n työvaliokunnan kokouksesta 4.3.1971. Liitteet. SKL:n työntekijäin ja luottamushenkilöiden tehtävien uudelleenjärjestely. SKLA, K13, KA.

¹⁸³ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

¹⁸⁴ Sama.

saumattomasti yhteen Raamatun ennustusten kanssa. Esimerkiksi seuraava kolumni ilmestyi Münchenin olympialaisissa vuonna 1972 tapahtuneiden veritekojen jälkeen:

Kenen syytä oli, että yksitoista juutalaisurheilijaa ja -valmentajaa saivat surmansa Münchenin lentokentällä? – Kysymykseen ei ole helppo vastata, mutta Raamatusta löydämme ongelman pääsyyn. Israelin luopuminen elävästä Jumalasta on aiheuttanut lankeemuksen ja paatumuksen, joka kestää vieläkin, mutta ei enää kovin kauan. Sillä Raamattu vakuuttaa, että ”Israelia on osaksi kohdannut paatumus – hamaan siihen asti kunnes pakanain täysi luku on sisälle tullut” (Rm. 11:25–26). Tämä pakanain aikain täyttyminen alkoi Jerusalemin vanhan osan jouduttua jälleen juutalaisten haltuun (Lk. 21:24 b), ja kun tämä viimeisten päivien vaihe on loppunut, silloin ”kaikki Israel on pelastuva”.¹⁸⁵

Israelin armeija valloitti Jerusalemin vanhan kaupungin vuoden 1967 sodassa, viisi vuotta ennen kolumnin kirjoittamista. Hirvonen katsoo tuosta tapahtumasta alkaneen erään ”viimeisten päivien vaiheen”, jonka päättyessä juutalaiset – *kaikki Israel* – kääntäisivät kristinuskoon.¹⁸⁶ Hirvonen puhuu Israelista ja juutalaisista yhtä aikaa raamatullisessa kontekstissa ja yhteydessä Israelin valtioon. Israelin valtion ja Raamatun Israelin välinen yhteys näyttäytyy taustaoletuksena, jota ei tarkemmin avata tai perustella.

Kyseisen München-aiheisen kirjoituksen jälkeen Hirvonen ei juuri palaa omalla nimellään kirjoitetuissa kolumneissaan Israeliin, mutta antaa valikoitujen lainauksien ajaa saman asian. Hän esimerkiksi puolustaa sionismia ”raamatullisena liikkeenä” lainaamalla Norjan Karmel-instituutin nimissä tehtyä vetoomusta. Tässä vetoomuksessa sionismia pidetään Jumalan ennalta ilmoittamana, tahtomana ja siunaamana ja lisätään että ne, jotka ottavat Raamatun profetiat tosissaan, ovat odottaneet sitä.¹⁸⁷

Tasan 30 vuotta sen jälkeen kun Hirvonen oli aloittanut Kristityn Vastuun päätoimittamisen, hän julkaisi kirjan nimeltä Taisteleva Israel – ystävyys koetuksella. Kirjassaan hän pyrkii kokeneena lehtimiehenä ja Israelin kävijänä oikaisemaan Israelin valtion historiasta ja vaiheista mediassa esiintyviä harhaluuloja, jotka hänen mukaansa saavat

¹⁸⁵ Hirvonen, Eero: Münchenin pimeä yö. KV 18.9.1972 (Hirvonen 1972b). Rm. = Room. & Lk. = Luuk. Uuden testamentin lainaukset ovat vuoden 1938 käännöksestä.

¹⁸⁶ Näkemys juutalaisten kääntymisestä lopunaikoina on ominaista kristilliselle sionismille; Campolo. Viittaus ”kaikki Israel on pelastuva” tulee jakeesta Room. 11:26 (vuoden 1938 käännös).

¹⁸⁷ Hirvonen, Eero: YK vajonnut antisemitismiin. KV 20.11.1975 (Hirvonen 1975b).

yleisen mielipiteen kääntymään Israelin valtiota vastaan. Hirvosen historian esitys onkin kauttaaltaan vahvasti Israelin näkökulmasta kerrottu. Esimerkiksi hänen kuvauksensa vuoden 1948 pakolaisongelman synnystä esittää tämän monimutkaisen asian Israelin valtion kannalta erittäin myönteisessä valossa.¹⁸⁸

Kirjansa alussa Hirvonen kertoo Israelin ja juutalaisten auttamisen olevan hänen sydäntään lähellä, mutta kieltäytyy ottamasta tarkempaa kantaa lopunajan ennustusten tulkintoihin tässä yhteydessä. Mielenkiintoista kyllä hän viittaa jälleen Jerusalemin valtaukseen vuonna 1967, mutta tällä kertaa eri sävyssä.

Tiedän että teologit kiistelevät tänäkin päivänä, voidaanko kyseistä Jeesuksen lopun ajan vertauksen kohtaa [TRS: Luuk. 21:24] soveltaa Jerusalemin Vanhankaupungin valtaukseen. En pysty enkä ole halukas ottamaan tuohon kiistaan kantaa. Totean kuitenkin, en niinkään teologina kuin kristittynä lehtimiehenä: Kesäkuun 7. päivänä 1967 päättyi pitkään jatkunut vieraiden valtioiden hallinta Jerusalemissa. Uskon, että kyseessä on tähän jakeeseen liittyvä käänteentekevä tapahtuma ja siten lopun ajan merkki. Mitä se merkitsee 'pakanain aikojen täyttymiselle' (v. 1938 käännös), sitä en osaa sanoa. Viittaan vain Vapahtajamme lupaukseen, että 'kesä on jo lähellä'.¹⁸⁹

Hirvonen on näin ollen Taisteleva Israel -kirjassaan huomattavasti varovaisempi kuin aiemmin lainatussa kolumnissaan 30 vuotta aikaisemmin. Hän ei halua tehdä tarkempaa tulkintaa Jeesuksen sanoista koskien pakanain aikojen päättymistä suhteessa Jerusalemin valloitukseen, mutta pitää silti samaa tapahtumaa lopun ajan merkinä. Israelin valtiota hän ei kuitenkaan pidä vieraana vallanpitäjänä Jerusalemin vanhassa kaupungissa.

Myöhemminkin Hirvonen pitää kirjassaan matalaa profiilia ennustusten suhteen omia mielipiteitään esittäessään. Hän tosin sanoo Israelin itsenäistymistä Jumalan ihmeeksi ja kertoi arvelleensa vuonna 1996 että Raamatun ennustusten pohjalta olisi vaikea ym-

¹⁸⁸ Hirvonen, Eero: Taisteleva Israel – ystävyys koetuksella. Perussanoma, Kauniainen 2002, 91–92. Pakolaisongelman synnyn eri tulkintoista kirjoittaa esim. Juusola, 73–78.

¹⁸⁹ Hirvonen 2002, 14. Mainittu Jeesuksen lupaus saapuvasta kesästä (maailmanlopusta) ajoittuu hänen vertauksessaan viikunapuun lehteen puhkeamiseen (Luuk. 21:29–30). Viikunapuun lehtiä käytetään lopunajoja käsittelevässä kirjallisuudessa yleisesti viittauksena Israelin valtion syntymiseen (Saarnivaara 1991). Hirvonen tekee saman (Hirvonen 2002, 22).

märtää miksi Israelin tulisi hyväksyä Palestiinan valtion perustaminen ”keskelle Israelia” tai alueluovutuksia ylipäänsä.¹⁹⁰

Haastattelussa Hirvonen – kuten myös Westerholm, Almgren ja Järvilehto – hyväksyi tutkimuksessa esitetyn määritelmän kristillisestä sionismista ja laski itsensä sen perusteella kristilliseksi sionistiksi. Hirvonen ei kuitenkaan kokenut, että kaikki Israelin toimet tulisi hyväksyä kritiikittä, eikä aina voinut olla samaa mieltä Israelin hallituksen kanssa. Israelin hallituksen toimia tuli hänen mielestään arvostella samoin moraalisiin kriteerein kuin kaikkien muidenkin maiden hallituksia. Myös Järvilehto myönsi, ettei mikään hallinto tai maa voi olla täydellinen, mutta hän näki Israel-vastaisen kritiikin niin yksisilmäisenä, ettei esimerkiksi IPU kaudellaan muistanut kertaakaan tehneen muuta kuin puolustaneen Israelia. Hirvonen sen sijaan tuomitsi esimerkiksi Israelin hyökkäykset Libanoniin 1970-luvun lopulla.

Niin Hirvonen kuin Westerholm ja Järvilehtokin korostivat haastatteluissa SKL:n yksimielisyyttä Israelin asiassa. He eivät kokeneet tästä kysymyksestä vallinneen puolueen sisällä erimielisyyttä, vaan korostivat koko puolueen suhtautuneen Israeliin hyvin positiivisesti. Tietynlaisia linjaeroja on kuitenkin ollut. Almgren oli huomannut yksityisissä keskusteluissa että jotkut näkivät Israelin puhtaasti hengellisenä käsitteenä, eivätkä näin ollen kokeneet Raamatun puhuvan Israelin valtion tukemisesta. Tosin myöskään Almgrenin mukaan tämä ei johtanut erimielisyyksiin puolueen poliittisesta linjasta, joka oli kauttaaltaan positiivinen Israelia kohtaan. Hirvonenkin näki jonkin verran painotuseroja eri puheenjohtajien aikana, mutta uskonnollispohjainen Israel-myönteisyys näyttää kaikesta huolimatta tulleen hyväksytyksi varsin kritiikittömästi osaksi SKL:n politiikkaa, vaikka terminä kristillinen sionismi oli jäänyt melko tuntemattomaksi.¹⁹¹

Neljää tarkasteltua puoluevaikuttajaa voidaan kaikkia pitää vakaumuksellisina kristillisinä sionisteina. Tässä vakaumuksessa ei heidän tapauksessaan ollut sinänsä mitään radikaalia. Se ei poikennut heidän uskonnollisissa taustaryhmissään vallitsevista näke-

¹⁹⁰ Hirvonen 2002, 106, 201.

¹⁹¹ Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 30.11.2006; Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 1.12.2006; Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006; Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 1.12.2006; Ulla Järvilehdon puhelinhaastattelu 28.12.2006; Raino Westerholmin puhelinhaastattelu 18.12.2006.

myksistä¹⁹² tai heidän omien puoluetovereittensa mielipiteistä. Toisaalta Westerholmin, Almgrenin, Järvilehdon ja Hirvosen kristillinen sionismi ei ollut keskenään täysin identtistä. Suurimmat erot kuitenkin kumpuavat heidän näkemyksistään politiikasta ja uskonnollisten perustelujen osuudesta siinä. Ääripäissä tässä ovat Almgren ja Järvilehto. Israel-kannanottojen perusteella Westerholm sijoittuu lähemmäksi Järvilehdon voimakkaan uskonnollista ilmaisutapaa, kun taas Hirvosen tyyliin on viitteitä Almgrenin suuremmasta pragmaattisuudesta ja maallisten perusteiden suuremmasta osuudesta. Tosin Hirvoselta löytyy runsaasti myös jyrkän uskonnollista argumentaatiota Kristityn Vastuu-lehden päätoimittajakaudeltaan, kuten tulemme seuraavassa luvussa näkemään.

¹⁹² Kuten luvussa 2 todettiin, kristillisen sionismin vankin tuki Suomessa löytyy juuri viidennen herätysliikkeen, helluntailaisuuden ja vapaakirkollisuuden piiristä.

5 Puolueen lehti Israelin puolella

Kristityn Vastuu -lehti oli Suomen Kristillisen Liiton äänenkannattaja, jonka tarkoituksena oli kuvata puolueen periaatteita ja pyrkimyksiä.¹⁹³ Se myös antoi monelle puolueaktiiville mahdollisuuden tuoda mielipiteitään julki ja tarjoaa siksi hyvän näkökulman SKL:n suhtautumiseen Israeliin ja Lähi-idän tilanteeseen 1970-luvulla. Kristityn Vastuun kirjoitukset antavat viitteen siitä miten puolueen ulkopoliittista ohjelmaa tulkittiin ja miten suuri rooli Israelin kysymyksellä oli puolueen arjessa.

Kristityn Vastuu ilmestyi muutamia kertoja vaalien yhteydessä 1960-luvulla, mutta aloitti säännöllisen ilmestymisen vasta vuonna 1968, tosin silloinkin vain neljästi vuodessa. Vuonna 1971 lehden ilmestymistiheys kaksinkertaistui ja kasvoi seuraavina vuosina vähitellen niin, että vuodesta 1973 alkaen lehti ilmestyi jo kaksi kertaa kuussa ja vuoden 1976 alusta kerran viikossa, aina torstaisin. Kristityn Vastuusta tuli sekä jokaiselle SKL:n jäsenelle jaettava tiedotuslehti että puolueen poliittinen äänenkannattaja. Lehden levikki pysytteli jatkuvasti jäsenmäärää suurempana ja kasvoi 1970-luvun loppua kohden vielä huomattavasti sitä nopeammin.

Vuosi	SKL:n jäsenmäärä	KV:n levikki	KV:n numeroita ¹⁹⁴
1970	3 376	-	4
1971	7 674	-	8
1972	9 840	12 000	10
1973	10 151	12 500	17
1974	10 408	13 900	22
1975	13 981	20 000	23
1976	16 330	25 600	50
1977	17 311	32 000	52
1978	18 793	35 000	50
1979	19 565	33 800	11 (vaaleihin asti)

Taulukko 1. Kristityn Vastuun levikki 1970–1979 (maaliskuun 1979 eduskuntavaaleihin saakka).¹⁹⁵

¹⁹³ Kankaanpää, 7.

¹⁹⁴ Etenkin vaalien alla Kristityn Vastuusta tehtiin paikallispainoksina lisäsivuja, joissa keskityttiin lähemmin kyseisten vaalipiirien toimiin. Tässä on huomioitu vain peruspainokset.

¹⁹⁵ Kankaanpää, 10.

Eero Hirvonen oli 1970-luvulla Kristityn Vastuun suuri nimi. Tullessaan Eino Pinomaan seuraajaksi huhtikuussa 1972¹⁹⁶ Hirvosella oli jo pitkä kokemus toimittajan työstä Suomessa ja ulkomailla.¹⁹⁷ Hänen kaudellaan 1972–1983 Kristityn Vastuu kasvoi ja kehittyi sekä sisältönsä että toimituskuntansa koon puolesta. Päätoimittaja Hirvosen mukaan Kristityn Vastuu pyrki olemaan "kristillispoliittinen uutis- ja mielipidelehti", jonka tavoitteena ei ole esittää vain omia mielipiteitä vaan soveltaa Raamatusta johdettua totuutta poliittisiin tilanteisiin.¹⁹⁸

Tätä tutkimusta varten olen käynyt läpi Kristityn Vastuun vuosikerrat vuoden 1970 alusta aina vuoden 1979 maaliskuussa järjestettyihin eduskuntavaaleihin saakka.¹⁹⁹ Tutkimus kattaa lehden pääkirjoitukset, kolumnit sekä uutisoinnin, mutta ei lehden lopussa ilmestyvää ruotsinkielistä sivua (Kristets Ansvar), Muut lehdet -palstaa, Viikon sana -raamattupalstaa, mielipidepalstaa (Lähetetyt kirjoitukset) tai mainoksia. Ruotsinkielisen sivun poisjättäminen on perusteltua, sillä se toimi tavallaan lehden sisällön tiivistelmänä. Muut lehdet ja Lähetetyt kirjoitukset -palstat eivät puolestaan heijasta lehden omaa linjaa, kuten eivät tietysti mainoksetkaan. Viikon sana keskittyi puhtaasti hengelliseen tutkiskeluun. Yhteensä olen lukenut tutkimusta varten 247 numeroa Kristityn Vastuuta.

Kristityn Vastuu -lehti oli kooltaan ja sisällöltään varsin vaihteleva. Koska tässä tutkimuksessa keskityn ainoastaan Israel-aiheisiin kirjoituksiin, en pysty arvioimaan lehden muun materiaalin sisältöä tai määrää enkä näin ollen myöskään Israel-aiheisten kirjoitusten suhdetta tähän kokonaismäärään. Tästä syystä on mielekkäämpää käyttää tilastoissa yksikkönä lehden numeroita, joissa on ilmestynyt tutkimuksen kohteena olevaa aineistoa, kuin tähän aineistoon kuuluvia yksittäisiä artikkeleita. Oheinen tilasto (taulukko 2) siis kertoo kuinka suuressa osassa lehden numeroita ilmestyi Israel-aiheista materiaalia, mutta ei kirjoitusten yhteismäärää.

¹⁹⁶ Rovasti Eino Sares toimi päätoimittajana vielä 10.2.1970 ilmestyneessä lehden numerossa 1/1970, jonka jälkeen Eino Pinomaa ehti toimittaa lehden 13 seuraavaa numeroa 25.6.1970–15.3.1972.

¹⁹⁷ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006.

¹⁹⁸ Hirvonen 1975, 50.

¹⁹⁹ Ensimmäinen luettu Kristityn Vastuun numero ilmestyi 10.2.1970 (numero 1/1970) ja viimeinen 15.3.1979 (numero 11/1979).

Vuosi	Pääkirjoituksia	Nimim. Eskatos	Kolumneja ²⁰⁰	Uutisia ²⁰¹	Numeroita joissa kirjoituksia	Osuus numeroista
1970	-	-	-	-	-	-
1971	-	-	-	-	-	-
1972	-	-	2	1	3	30 %
1973	1	-	-	4	4	24 %
1974	2	-	3	4	4	18 %
1975	4	-	3	6	10	43 %
1976	2	13	10	5	25	50 %
1977	1	13	16	10	32	62 %
1978	5	7	8	11	25	50 %
1979	-	2	1	3	5	45 %
Yht.	15	35	43	44	137	55 %

Taulukko 2. Kristityn Vastuun Israel-aiheiset kirjoitukset 1970–1979 (maaliskuun 1979 eduskuntavaaleihin saakka). Yksikkönä ovat lehden numerot joissa ilmestynyt kyseisiä kirjoituksia, ei kirjoitusten määrä.

Yllä oleva taulukko osoittaa Israelia käsittelevien kirjoitusten ilmestyvän Kristityn Vastuu -lehden Eero Hirvosen tultua päätoimittajaksi. Uutisoinnin huomio on kiinnittynyt yhä suuremmassa määrin Israeliin läpi koko 1970-luvun. Kolumnistien ja nimi-merkki Eskatoksen kohdalla määrä on noussut tutkimusjakson aikana, mutta jonkinlainen huippu saavutettiin vuonna 1977. Israelia käsittelevien pääkirjoitusten määrä notkahti Eskatoksen ilmestymisen myötä. Kaikkiaan vuodesta 1975 noin joka toinen Kristityn Vastuu -lehden numero on sisältänyt jotain Israelin valtioon liittyvää kirjoittelua. Keskimäärin 12-sivuiselta lehdeltä määrä ei ole vähäinen.

5.1 Israel pääkirjoituksissa

Kristityn Vastuussa oli ensimmäisen eli johtavan pääkirjoituksen lisäksi useimmissa numeroissa yksi tai kaksi lyhyempää pääkirjoitusta eli jälkiartikkeliä. Jatkossa näihin kaikkiin tullaan viittaamaan pääkirjoituksina, tarvittaessa järjestysnumerolla. Useimmat Kristityn Vastuun pääkirjoitukset olivat nimettömiä, jolloin niiden voidaan katsoa edustavan lehden ja vastaavan päätoimittajan linjaa, oli niiden kirjoittamiseen osallistunut kuka hyvänsä.

²⁰⁰ Sisältää kaikki pääkirjoitussivulla esiintyneet kolumnit, muut Maailmalla tapahtuu -palstan kirjoittajat kuin Eskatos (myös nimettömät), sekä Puheenjohtajan sana -palstan.

²⁰¹ Sisältää uutiset, reportaasit, asiantuntija-artikkelit ja haastattelut.

Valtaosa tutkimusajanjakson pääkirjoituksista käsitteli sisäpolitiikkaa, mikä on myös Ulla Kankaanpään pro gradu -tutkielman tulos. Tutkimuksessaan 'Kristityn Vastuu -lehden pääkirjoitukset' Kankaanpää tarkasteli lehden vuosikertoja 1970–1972, 1976 ja 1980.²⁰² Kankaanpää käyttää tilastollisia menetelmiä pääkirjoitusten aihepiirien analysointiin eikä puutu tarkemmin niiden sisältöön, muista lehden osista puhumattakaan. Hänen tutkimuksen mukaan seitsemän prosenttia pääkirjoituksista käsitteli ajankohtaisia ulkomaantapahtumia kaikkein keskeisimpänä teemanaan. 81 prosenttia pääkirjoituksista ei käsitellyt ajankohtaisia ulkomaantapahtumia ollenkaan, eikä 86 prosenttia pääkirjoituksista mainitse ulkopoliittikkaa lainkaan. Näiden aiheiden asemesta Kankaanpää toteaa Kristityn Vastuun keskittyneen etenkin valtion ylimmän vallankäytön kuten hallitukseen ja sen toiminnan tarkasteluun.²⁰³

Yksi Kankaanpään tutkimuksessaan käyttämistä muuttujista oli puolueen suhde Israeliin. Hänen tulostensa mukaan tämä aihepiiri ei ole keskeisenä teemana yhdessäkään pääkirjoituksessa tutkitulla ajanjaksolla. Aihe mainitaan muutamalla sanalla kahdessa prosentissa pääkirjoituksista ja osa tekstistä käsittelee puolueen suhdetta Israeliin kolmessa prosentissa tapauksia. Kuitenkin ulkopoliittikalla ja puolueen suhteella Israeliin oli erittäin merkitsevä korrelaatio Kristityn Vastuun pääkirjoituksissa eli silloin kun ulkopoliittikkaa käsiteltiin, se liittyi useasti juuri Israeliin.²⁰⁴

Vaikka tämän tutkimuksen tutkimusajanjakso ja -menetelmät poikkeavat Kankaanpään käyttämistä, ovat tulokset pääkirjoitusten osalta samansuuntaiset. Pelkästään pääkirjoituksia tarkastelemalla selviää että Israelia ja juutalaisia käsiteltiin vain kuudessa prosentissa²⁰⁵ tutkimusajankohtana ilmestyneistä Kristityn Vastuu -lehdistä. Koska pääkirjoituksia oli lähes joka lehdessä useampia, olisi Israel-kirjoitusten osuus kaikista pääkir-

²⁰² Kankaanpää, 11.

²⁰³ Sama, 35, 93, 103 (liite 3).

²⁰⁴ Sama, 36, 102 (liite 2).

²⁰⁵ Tutkittavalla jaksolla ilmestyi 247 KV:n numeroa, joista 15:sta numerossa Israelia ainakin osittain käsittelevä pääkirjoitus: KV 18.10.1973; 3.1.1974; 7.11.1974; 2.1.1975; 6.3.1975; 17.4.1975; 20.11.1975; 8.7.1976; 2.12.1976; 15.12.1977; 30.3.1978; 11.5.1978; 15.6.1978; 17.8.1978; 28.9.1978.

joituksista vielä tätäkin pienempi. Saman lehden pääkirjoituksista nimittäin korkeintaan yksi käsitteli Israeliin liittyviä aiheita.²⁰⁶

Tutkimusajanjaksolla ilmestyneet 15 joko osittain tai kokonaan Israelia käsittelevää pääkirjoitusta sijoittuivat kahdelle suhteellisen tiiviille aikavälille. Ensimmäinen kirjoitus ilmestyi vasta jom kippur -sodan aikana, lokakuussa 1973. Sen jälkeen kun maininta Israelin erityisasemasta ilmestyi SKL:n puolueohjelmaan kesällä 1974, Israel esiintyi Kristityn Vastuun pääkirjoituksissa vuoden 1975 loppuun asti suhteellisen vilkkaasti, etenkin ottaen huomioon lehden silloisen harvemman ilmestymisaikataulun. Vuoden 1976 alusta kirjoittelu Israelista loppui pääkirjoituksissa lähes täysin, mutta vilkastui jälleen vuoden 1977 lopusta aina vuoden 1978 loppuun saakka. Tämän ajallisen jakautumisen pohjalta kirjoitukset voidaan jakaa kahteen ryhmään: 18.10.1973–20.11.1975 ilmestyneisiin seitsemään pääkirjoitukseen ja 15.12.1977–28.9.1978 ilmestyneisiin kuuteen pääkirjoitukseen.²⁰⁷ Eino Pinomaan päätoimittajakaudella ei näin ollen kirjoitettu yhtäkään Israel-aiheista pääkirjoitusta vaan ne ilmestyivät kaikki Eero Hirvosen paljon pitempikestoisen päätoimittajuuden aikana. Mainittujen kahden jakson välillä ei ole havaittavissa sisällöllisiä eroja, mutta niiden välissä esiintyvä tauko selitetään seuraavassa alaluvussa (5.2).

Kristityn Vastuun pääkirjoitukset olivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta varauksettoman positiivisia Israelin valtion suhteen. Tuo ainoa poikkeus tapahtui vuonna 1978, kun lehti tuomitsi Israelin hyökkäyksen Libanoniin kolmannessa pääkirjoituksessaan.²⁰⁸ Kuitenkin tuossakin kirjoituksessa esitettiin terroristien olevan konfliktin pohjimmaisena syynä. Muuten Israelin toimista kirjoitettiin säännönmukaisesti positiiviseen sävyyn ja sen naapurivaltioita ja PLO:ta kritisoitiin kovin sanoin useassa pääkirjoituksessa.²⁰⁹

²⁰⁶ Poikkeuksena KV 3.1.1974, jossa kaikki kolme pääkirjoitusta käsittelivät Israelia.

²⁰⁷ Näiden ajanjaksojen väliin jää runsaat kaksi vuotta, jolloin ilmestyi Israel-aiheisia pääkirjoituksia ainoastaan kaksi: KV 8.7.1976, PLO:n todelliset kasvot & KV 2.12.1976, Syyrialainen rauha.

²⁰⁸ KV 30.3.1978, Libanonin kova kohtalo.

²⁰⁹ KV 18.10.1973, Mielelön hyökkäys; KV 3.1.1974, ”Oikeutta arabeille”; KV 2.1.1975, Sota vai rauha?; KV 8.7.1976, PLO:n todelliset kasvot; KV 30.3.1978, Libanonin kova kohtalo; 17.8.1978, Joka miekkaan tarttuu...

Lähes kaikki pääkirjoitukset oli kirjoitettu reaktiona ajankohtaisiin Lähi-idän tapahtumiin. Kuitenkin joukkoon mahtuu myös kaksi Israelin itsenäisyyspäivän johdosta kirjoitettua pääkirjoitusta, joissa lehti yksinkertaisesti kertoo SKL:n toivovan rauhaa Israelille.²¹⁰

Noin puolet kirjoituksista toivoo muutosta Suomen hallituksen Israel-politiikkaan joko suoraan tai YK:n kautta.²¹¹ Argumenttina käytetään usein Suomen pitäytymistä puolueettomuuspolitiikassa. Lehti tulkitsee Suomen hallituksen julkilausumia, äänestyskäyttäytymistä YK:ssa sekä muita toimia merkkinä siitä että se vastustaa Israelia Lähi-idän konflikteissa. Suomen toimet esimerkiksi YK:ssa rinnastetaan muiden Pohjoismaiden äänestyskäyttäytymiseen silloin kun Suomi on ollut niitä kriittisempi Israelia kohtaan, esimerkiksi Suomen äänestäessä IPU:ssa päätöslauselman puolesta, jossa vaadittiin Israelin vetäytymään *kaikilta* vuoden 1967 sodassa miehityiltä alueilta. Tämän koettiin menevän pitemmälle kuin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 242 ja unohtavan vaatimukset kansojen oikeudesta asua turvallisten ja tunnustettujen rajojen sisällä.²¹² Voimakas puolueettomuuden korostaminen ei tosin estä Kristityn Vastuuta, kuten ei SKL:n ulkopoliittista ohjelmaakaan, painottamasta Israelin erityisasemaa.

Tätä Israelin erityisasemaa Raamatun valossa käsitellään muutamassa pääkirjoituksessa paljastavalla tavalla. Esimerkiksi Suomen äänestettyä YK:n yleiskokouksessa vuonna 1977 Israelin Länsirannan ja Gazan miehitystä tuomitsevan päätöslauselman puolesta²¹³ Kristityn Vastuu esitti pääkirjoituksessaan vakavan vetoomuksen "Suomen Israelin politiikan pikaisen korjaamisen puolesta, ettei kansamme Israelia kiroamalla vetäisi Jumalan tuomiota ylleen".²¹⁴ Samansuuntainen vetoomus esiintyi jom kippur -sodan aikaisessa pääkirjoituksessa kehottaen vastustamaan "antisemitistisiä voimia". Pääkirjoitus-

²¹⁰ KV 17.4.1975, Israelin turva; KV 11.5.1978, Rauha Israelille.

²¹¹ KV 18.10.1973, Mielelön hyökkäys; KV 3.1.1974, Ei vääryyttä Israelille; KV 7.11.1974, Suomen kannanotto Israelia vastaan; KV 2.1.1975, Sota vai rauha?; KV 20.11.1975, YK:n onneton päätös; KV 8.7.1976, PLO:n todelliset kasvat; KV 15.6.1978, Onnistunut puoluekokous; KV 17.8.1978, Joka miekkaan tarttuu...

²¹² KV 7.11.1974, Suomen kannanotto Israelia vastaan.

²¹³ YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 32/20, The Situation in the Middle East (25.11.1977).

²¹⁴ KV 15.12.1977, Suomen häpeä.

toimittaja pyysi muistamaan Jumalan Sanaa: ”Minä siunaan niitä, jotka sinua (Israelia) siunaavat, ja kiroan ne, jotka sinua kiroavat”.²¹⁵

Vetoomus heijastaa selvästi tulkintaa Israelista Jumalan silmäteränä ja pääkirjoituksessa Raamatun Israel rinnastetaan selvästi Israelin valtioon. Ehkä tämä selittää miksi erään vuonna 1975 kirjoitetun pääkirjoituksen mukaan ”kristittyjen on erityisesti syytä seurata huolestuneena Israelin vastaisen asenteen voimistumista maailmassa”.²¹⁶

Raamatun ennustuksiin lopun ajasta vedotaan Kristityn Vastuun pääkirjoituksissa sekä varoittaen että lohduttaen. Esimerkiksi arabimaiden tehtyä listan myös suomalaisista Israelin kanssa kauppaa käyvistä yrityksistä, Kristityn Vastuu vertasi tapahtunutta Ilmestyskirjan kauppapolitiikkaan, jossa kukaan ei voi ostaa eikä myydä ilman pedon merkkiä.²¹⁷ Toisaalta eräs pääkirjoitus muistaa mainita Raamatun ennustavan että lopun aikana ”kaikki Israel on pelastuva”, mikä viittaa juutalaisten kääntymiseen kristinuskoon.²¹⁸ Kuten edellisessä luvussa todettiin, sama kristillissionistinen ajatus esiintyi päätoimittaja Hirvosen kolumnissa kolmea vuotta aikaisemmin.²¹⁹

Yllä olevista esimerkeistä huolimatta suurin osa Israelia käsittelevistä pääkirjoituksista on sävyltään maallisia. Muutamien uskonnollista kieltä käyttävien pääkirjoitusten esiintyminen juuri Israelin yhteydessä ja niistä selkeästi heijastuva kristillinen sionismi vastaa edellisessä luvussa muodostettua kuvaa lehden päätoimittajan Eero Hirvosen mielipiteistä. Toisaalta se on ristiriidassa Hirvosen lehdestään muualla esittämien toimittuksellisten näkemysten kanssa. Haastateltaessa Hirvonen sanoi pyrkineensä noudattamaan ”maltillista asialinjaa” suhteessa Lähi-itään.²²⁰ Hirvosen mukaan pääkirjoituksissa ei nimittäin voida julistaa hengellisesti, vaan ne laaditaan journalististen periaatteiden mukaan sovellettua kristinuskoa käyttäen. Viikon sana oli Hirvosen mukaan leh-

²¹⁵ KV 18.10.1973, Mielelön hyökkäys. Raamatun viittaus kohdistuu jakeeseen 1. Moos 12:3. Sulkeet alkuperäisessä tekstissä. Sanamuoto on vuoden 1933 käännöksestä.

²¹⁶ KV 20.11.1975, YK:n onneton päätös.

²¹⁷ KV 6.3.1975, Arabien musta lista; ks. Ilm. 13:16–17.

²¹⁸ KV 17.4.1975, Israelin turva.

²¹⁹ Hirvonen 1972.

²²⁰ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006.

den ainoa hengellinen palsta.²²¹ Tämä ei pääkirjoitusten eikä muidenkaan palstojen kohdalla pitänyt täysin paikkaansa, kuten tulemme pian näkemään.

5.2 Nimimerkki Eskatos – maailmanlopun profeetta

Kristityn Vastuu antoi paljon tilaa säännöllisille kolumneille sekä vieraskynille, jotka kommentoivat Israelin asioita huomattavasti useammin kuin lehden pääkirjoitus. Kaikista aktiivisin ulkopoliittikan kommentoinnin väline on ollut pääkirjoitussivulla ilmestynyt Maailmalla tapahtuu -kolumni.

Kolumni alkoi ilmestyä varsinaisesti huhtikuussa 1972, heti Eero Hirvosen tultua Kristityn Vastuun päätoimittajaksi. Kuitenkin jo edellisen päätoimittajan Eino Pinomaan viimeisessä lehdessä painettiin Hirvosen kirjoittama varsin samantyylinen palsta nimeltään Maailmanpolitiikan valokeilassa.²²² Nimensä mukaisesti Maailmalla tapahtuu -palsta käsitteli ulkomaanasioita, joista Hirvonen olisi toivonut puhuttavan puolueessa enemmän²²³ ehkä ulkomaantoimittajan taustansa johdosta. Palsta ilmestyi 1972–1979 useimmissa lehden numeroissa ja käsitteli Israelin valtiota vuodesta 1976 alkaen erittäin usein. Siitä lähtien Israel oli itse asiassa sen selvästi yleisin aihe.

Maailmalla tapahtuu -palstalle kirjoitettiin usein nimimerkillä, joskus nimellä ja välillä kokonaan ilman nimeä²²⁴. Ensimmäinen nimimerkki – ”Puritaani”²²⁵ – hävisi pian,²²⁶ mutta vuonna 1974 debytoi Maailmalla tapahtuu -palstaa ilmestymisestään asti²²⁷ hallinnut nimimerkki Eskatos. Nimimerkin takana ei ollut kukaan sen vähäpätöisempi hahmo kuin päätoimittaja Eero Hirvonen.²²⁸ Eskatos oli ahkerin Maailmalla tapahtuu -kolumnisti, vaikka välillä esiintyi myös vierailevia kirjoittajia. Lisäksi Eskatoksen kir-

²²¹ Eero Hirvosen puhelinhaastattelu 7.4.1983, teoksessa Kankaanpää, 8.

²²² Hirvonen, Eero: Nixonin Kiinanmatka mullistaa suurvaltapoliittikan. KV 15.3.1972 (Hirvonen 1972a).

²²³ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006.

²²⁴ Esim. KV 15.8.1972, nimetön, ”Pako Egyptistä”.

²²⁵ KV 15.4.1972, nimim. Puritaani (Eero Hirvonen), Kiinanmatkan voittaja.

²²⁶ Puritaani oli Eero Hirvosen nimimerkki Uusi Tie -lehdessä. Hänelle selvisi pian, ettei Uusi Tie hyväksynyt nimimerkin käyttöä lehden ulkopuolella ja joutui siksi luopumaan siitä Kristityn Vastuussa. Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 1.12.2006.

²²⁷ Eskatoksen ensimmäisen kirjoitus oli: KV 19.9.1974, Armoton maailma.

²²⁸ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 1.12.2006.

joituksissa ei aina ollut ”Maailmalla tapahtuu” otsikkoa, siitä huolimatta että nimimerkin alla ilmestyivät kolumnit painettiin aina samalle pääkirjoitussivun paikalle ja ne käsittelivät aina ulkomaanasioita.

Eskatos tulee kreikankielestä ja tarkoittaa viimeistä tai äärimmäistä. Kristillisessä kontekstissa sen yleisin käyttö on sanassa eskatologia, joka tarkoittaa oppia viimeisistä tapahtumista. Nimimerkkinä Eskatos viittaa näin ollen luomakunnan viimeisiin aikoihin ja maailmanloppuun.

Juuri viimeiset ajat olivatkin Eskatoksen kiinnostuksen kohteena, erityisesti hänen lukuisissa Israelia käsittelevissä kirjoituksissaan. Eskatos siteeraa usein Raamatua ja käyttää raamatullista kieltä kolumneissaan. Hän tarttuu Israelin valtiota koskeviin ajankohtaisiin aiheisiin ja pyrkii analysoimaan niitä, ennakoimaan niitten kulkua ja kehoittamaan toimintaan juuri Raamatun pohjalta ja usein viimeisiin tapahtumiin liittyen. Hän kertoo, mikä merkitys tapahtumilla on ”Raamatun ennustusten valossa”.²²⁹

Eskatoksen mukaan kaikkiin Israelin valtiota sivuaviin tapahtumiin liittyy myös ”eskatologinen puoli”²³⁰, mikä tarkoittaa että Israelilla on jonkinlainen merkitys lopunaikojen tapahtumien kannalta. Tähän merkitykseen palataan useasti ja sen tarkemmasta sisällöstä saamme viitteitä esimerkiksi Eskatoksen siteeraamasta Sakarjan kirjasta:

Minä teen Jerusalemissa juovuttavan maljan kaikille ympärillä asuville kansoille. Myös Juuda joutuu ahdinkoon, kun Jerusalemissa piiritetään. Sinä päivänä minä teen Jerusalemissa raskaan kiven kaikkien kansojen tielle. Ne kokoontuvat Jerusalemissa vastaan, mutta kaikki, jotka käyvät siihen kiveen käsiksi, satuttavat itsensä.²³¹

Profeetta Sakarja varoittaa asettumasta Jerusalemissa (eli Israelia) vastaan, sillä niille jotka näin tekevät käy huonosti. Myös Eskatos opettaa Israelin valtion vihollisten moninkertaistuvan lopunaikojen lähestyessä²³² ja Israelista tulevan kansojen ”väkikivi”²³³, joka

²²⁹ KV 24.11.1977, nimim. Eskatos, Historiallinen yllätys.

²³⁰ KV 15.7.1976, nimim. Eskatos, Käänte Libanonin sisällissodassa.

²³¹ KV 11.3.1976, nimim. Eskatos, Luja linja voittamassa USA:ssa; Sak. 12:2–3.

²³² KV 15.7.1976, nimim. Eskatos, Käänte Libanonin sisällissodassa.

ratkaisee niiden kohtalon. Suhtautuminen Israelin valtioon näyttäytyy Eskatoksen kolmuneissa erittäin tärkeänä asiana kansojen kohtaloille.

Tietysti tämän seurauksena Suomelle on, että sen tulisi tukea Israelia, jottei ”maamme virallisen linjan kääntymisestä Israelia vastaan” aiheuttaisi sen mukaisia ”eskatologisia seurauksia” eli kansallista tuhoa. Silloin kun Eskatos katsoi Suomen poikenneen tältä linjalta, esimerkiksi YK:n Habitat-kokouksessa vuonna 1976²³⁴, hän on tuominnut sen voimakkaasti.²³⁵

Eskatoksen suhtautuminen Israelia ympäröiviin arabimaihin, palestiinalaisiin ja erityisesti PLO:hon on hyvin kielteinen. Hänen mielestään sekä arabeja että juutalaisia ei voi miellyttää.²³⁶ Eskatoksen mukaan Länsiranta, eli raamatullisesti puhuen Juudea ja Samaria, kuuluu Raamatun mukaan Israelille ja että se palautuu israelilaisten perintöosaksi aikojen lopulla.²³⁷ PLO taas on terroristijärjestö jonka lupauksia monikansallisesta valtiosta juutalaisten ja arabien kesken ei tule uskoa. Mikäli PLO saisi oman valtionsa, se jatkaisi sieltä hyökkäyksiään Israeliin.²³⁸

Eskatoksen suhde rauhanpolitiikkaan Lähi-idässä on hiukan ristiriitaista. Toisaalta hän kehottaa kristittyjä rukoilemaan rauhaa Lähi-itään ja innostuu esimerkiksi kehumaan Egyptin Anwar Sadatin ja Israelin Menachem Beginin rauhaneuvotteluita Genevessä vuosina 1977–1978.²³⁹ Toisaalta Eskatos jatkuvasti muistuttaa rauhan tiellä olevista yliluonnollisista esteistä ja viittaa Raamatun ennustuksiin tulevista sodista. Siksi kristityn

²³³ KV 11.3.1976, nimim. Eskatos, Luja linja voittamassa USA:ssa.

²³⁴ Kyseisessä kokouksessa Suomi äänesti Kreikan kanssa yhtenä harvoista länsimaista Vancouverin julistuksen puolesta ja tuli näin tehdessään tuominneeksi rotusorron siinä muodossa kuin YK oli sen edellisenä vuonna määritellyt. YK:n päätöslauselma 3379 vuodelta 1975 julisti sionismin olevan rotusortoa.

²³⁵ KV 17.6.1976, nimim. Eskatos, Carterin ehdokkuus lähes varma.

²³⁶ KV 24.3.1977, nimim. Eskatos, Carterin Lähi-idän lausunnot; KV 14.7.1977, Begin began.

²³⁷ KV 1.9.1977, nimim. Eskatos, Kiista Länsirannasta kiihtyy.

²³⁸ KV 2.1.1976, nimim. Eskatos, Israelin ”vapauttajat”; KV 15.4.1976, nimim. Eskatos, Libanonin kukoistus kuihtuu – miksi?; KV 2.12.1976, nimim. Eskatos, Ei toista Al Fatah-maata; KV 17.3.1977, nimim. Eskatos, PLO:n taktiikka ja päämäärä; KV 28.7.1977, nimim. Eskatos, Israel, USA ja PLO.

²³⁹ KV 14.7.1977, nimim. Eskatos, Begin began; KV 7.9.1978, nimim. Eskatos, ”Rukoilkaa Camp Davidin puolesta”; KV 21.9.1978, nimim. Eskatos, Camp Davidin ”ihme”.

tulisi olla varuillaan kun puhutaan rauhasta Lähi-idässä.²⁴⁰ Jäljelle jää lopunaikojen ennustusten vanha pulma. Jos sotien ja tuhon täytyy tulla ennen onnellista loppua, pitääkö ne täysin tuomita kaikesta kauheudestaan huolimatta?²⁴¹

Israelin valtion toimet Eskatos tuomitsee kaikissa kirjoituksissaan vain yhden kerran. Marraskuussa 1977 Israelin ilmahyökkäyksessä Libanoniin kuoli 60 ihmistä, mitä Eskatos paheksui.²⁴² Samansuuntainen paheksunta esitettiin Israelin hyökkäyksestä myös lehden pääkirjoituksessa neljä kuukautta myöhemmin, mutta Eskatos jätti Israelin myöhemmät toimet Libanonissa vaille muita tuomioita. Eskatoksen ja pääkirjoituksen yksittäiset kritiikit Israelin toimintaa kohtaan sopivat hyvin yhteen Eero Hirvosen haastattelussaan mainitsemaan valmiuteen myös tarvittaessa arvostella Israelin hallitusta.²⁴³ Koko aineiston mittakaavassa nämä yksittäiset kritiikin äänet jäävät kuitenkin lähinnä poikkeuksiksi, jotka vahvistavat säännön.

Kuten yllä on kuvattu, Eskatos yhdistää jatkuvasti Israelin valtion ja Raamatun ennustukset Israelista. Nimimerkki tarkastelee Israelin valtion tapahtumia ”maailman kellon” näkökulmasta ja perustelee sen tukemista ”Jumalan silmäterä” -argumenteilla. Eskatoksen kolumnit edustavat selvästi kristillissionistista ajattelutapaa.

Pääkirjoituksiin verraten Eero Hirvonen kirjoittaa nimimerkkinsä suojista Israelista paljon jyrkemmin. Näkökulma on vahvemmin uskonnollinen ja kristillissionistinen. On myös mielenkiintoista huomata miten Hirvonen siirtää Israelin käsittelemisen pääkirjoituksista Eskatoksen kolumneihin vuosina 1976–1977. Vaikka Maailmalla tapahtuu -palsta ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1972 ja nimimerkki Eskatos kirjoitti ensimmäisen kirjoituksensa vuonna 1974, alkoivat palstan Israelia koskevat kirjoitukset

²⁴⁰ KV 26.10.1978, nimim. Eskatos, Rauha, rauha?; KV 2.11.1978, nimim. Eskatos, Haukoille rauhanpalkinto.

²⁴¹ Boyer, 208–224; Weber 152–153.

²⁴² KV 17.11.1977, nimim. Eskatos, Tuomittava kostohyökkäys.

²⁴³ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006.

ilmestyä vasta 2.1.1976²⁴⁴ eli samaan aikaan kuin lehden pääkirjoitukset lakkasivat ottamasta kantaa Israelin tilanteeseen kahden vuoden ajaksi.²⁴⁵

Vuoden 1976 alusta vuoden 1979 maaliskuuhun mennessä Eskatos oli kirjoittanut Israeliin liittyviä kolumneja peräti 35. Hirvosella oli selkeästi suurta kiinnostusta Israelin tapahtumia kohtaan ja hän katsoi tätä kysymystä nimenomaan Raamatun pohjalta. Vaikka nimimerkki edustaa lehden linjaa, sillä on enemmän vapauksia pitäytyä lempi-aiheissaan kun pääkirjoituksilla. Siirtämällä Israelin käsittelyn pääkirjoituksista enemmän Eskatoksen kontolle Hirvonen saattoi toisaalta kirjoittaa aiheesta enemmän ja toisaalta pitää lehden pääkirjoitusten linjaa lähempänä puolueen ja koko eduskunnan leipälajia eli kotimaanpolitiikkaa.

5.3 Äänenkannattajan muut kolumnit

Nimimerkki Eskatoksen lisäksi myös monet muut kirjoittivat Israel-aiheisia kolumneja Kristityn Vastuuseen. Kolumnien, myös nimettyjen, ilmestyminen oli silti parhaimmillaankin epäsäännöllistä. Jotkut ilmestyivät erityisellä nimekkeellä, kuten Puheenjohtajan sana tai Puheenvuoro, toiset olivat vain pääkirjoitussivulla ilmestyviä vieraskyniä. Tässä luvussa on myös käsitelty Maailmalla tapahtuu -palstan Israel-aiheiset kirjoitukset jotka eivät olleet nimimerkki Eskatoksen tuotoksia. Niitä ilmestyi yhteensä seitsemän, joista kaksi oli kokonaan vailla kirjoittajan nimeä.²⁴⁶ Kouluneuvos ja teologian tohtori Martti E. Miettinen kirjoitti neljä Israeliin liittyvää Maailmalla tapahtuu kirjoitusta²⁴⁷ ja Kristityn Vastuun toinen päätoimittaja Paavo Ahonen yhden²⁴⁸. Kaikkia näitä kolumneja yhdistää Israelin valtion voimakas puolustaminen kansainvälisessä politiikassa. Ahonen

²⁴⁴ Poikkeuksina perättäiset KV:n numerot – 15.8.1972 ja 18.9.1972 – jotka sisälsivät Maailmalla tapahtuu -palstan kommentit Lähi-idän tilanteesta Neuvostoliiton vetäytyttyä Egyptistä ja Münchenin olympialaisten aikana tapahtuneesta israelilaisten urheilijoiden murhasta. Ensimmäinen näistä oli nimetön ja toinen Eero Hirvosen kirjoittama.

²⁴⁵ Kuten yllä on todettu, KV:n Israel-aiheiset pääkirjoitukset ilmestyivät kahdessa jaksossa: 18.10.1973–20.11.1975 ilmestyi seitsemään pääkirjoitusta ja 15.12.1977–28.9.1978 kuusi. Vain kaksi Israel-aiheista pääkirjoitusta ilmestyi näiden jaksojen välillä.

²⁴⁶ KV 2.2.1978, nimetön, Sadat ja tavallinen palestiinalainen; KV 11.1.1979, nimetön, Vuosi 1978 – käänne parempaan.

²⁴⁷ Miettinen, Martti E.: Maailman terveystilanteenkin politisoitunut. KV 7.4.1977 (Miettinen 1977c); YK:n komissio jälleen Israelia tuomitsemassa. KV 9.6.1977 (Miettinen 1977e); Israelin kehitys huolestuttaa. KV 8.9.1977 (Miettinen 1977f); Israelin asian pettämistä. KV 6.10.1977 (Miettinen 1977g).

²⁴⁸ Ahonen, Paavo: Onnistunut ystävyysvierailu. KV 31.3.1977.

ja Miettinen eivät kuitenkaan lainaa Raamattua tai viittaa lopunaikojen tapahtumiin Eskatoksen tavoin.

’Puheenjohtajan sana’ oli epäsäännöllisesti lehden pääkirjoitussivulla²⁴⁹ ilmestynvä palsta, jolla SKL:n puheenjohtaja Raino Westerholm tai toinen puheenjohtaja Ilmari Helimäki kommentoivat usein saman kirjoituksen sisällä useita teemoja. Westerholm kirjoitti Israeliin liittyen viisi kertaa²⁵⁰ ja Helimäki kaksi²⁵¹. Sitä vastoin puolueen puheenjohtajana vuosina 1970–1973 toiminut Olavi Majlander ei kirjoittanut yhtäkään Israel-aiheista kirjoitusta Kristityn Vastuuseen. Hirvosen mukaan myös Majlanderia voidaan tästä huolimatta luonnehtia kristilliseksi sionistiksi,²⁵² joten kirjoitusten puuttumisessa ei välttämättä ole kyse linjaerosta.

Filosofian tohtori Helimäki oli muutenkin ahkera kirjoittaja. Hän kirjoitti lehteen yhteensä kahdeksan kolumnia Israeliin liittyen, useimmiten YK:n näkökulmasta.²⁵³ Helimäki toimi nimittäin useamman kerran SKL:n edustajana Suomen YK valtuuskunnassa ja hän paitsi esitteli ja raportoi YK:n tapahtumista myös kommentoi niitä kolumneissaan. Helimäki suhtautui varsin negatiivisesti PLO:n johtajan Jasser Arafatin esiintymiseen YK:n yleisistunnossa 1974²⁵⁴ eikä hyväksynyt YK:n vuonna 1975 antamaa tuomiota sionismille.²⁵⁵ Kuitenkin Helimäen asenne esimerkiksi palestiinalaisten pakolaisien ongelmaan oli varsin myötämielinen palestiinalaisia kohtaan. Hän esimerkiksi kan-

²⁴⁹ Poikkeuksen tähän muodostaa Israel-kirjoitusten osalta yksi Westerholmin kirjoittama palsta (KV 4.12.1975), joka julkaistiin sivulla 3.

²⁵⁰ Westerholm, Raino: Muuttumaton tehtävämme. KV 19.12.1974; Sionisminvastaisella päätöksellä ei ratkaista Lähi-idän pulmia. KV 4.12.1975; Puheenjohtajan tervehdys Israelista. KV 25.11.1976 (Westerholm 1976a); Puheenjohtajan joulutervehdys. KV 22.12.1976 (Westerholm 1976b); Ihmisoikeuksien puolesta. KV 17.3.1977 (Westerholm 1977a).

²⁵¹ Helimäki, Ilmari: Fiasko Habitatissa. KV 24.6.1976 (Helimäki 1976a); YK:n yleiskokouksen alkaessa Lähi-itä ja eteläinen Afrikka polttopisteessä KV 16.9.1976 (Helimäki 1976b).

²⁵² Eero Hirvosen sähköpostiaastattelu 1.12.2006.

²⁵³ Helimäki, Ilmari: Onko YK:n rooli muuttumassa. KV 19.12.1974; Helimäki 1976a; Helimäki 1976b; Israel valmis rauhanneuvotteluihin. KV 14.10.1976 (Helimäki 1976c); USA:ta painostetaan hyväksymään Vietnamin jäsenanomus YK:hon. KV 2.12.1976 (Helimäki 1976d); YK:n yleiskokouksen 31. istunto päättyi. KV 16.12.1976 (Helimäki 1976e); Suomi näkyy YK:ssa. KV 6.1.1977 (Helimäki 1977a); Helimäki 1977b.

²⁵⁴ Helimäki 1974.

²⁵⁵ Helimäki 1976a.

natti YK:n Palestiina -komitean suositusta, jonka mukaan naapurimaihin vuonna 1948 ja sen jälkeen paenneet palestiinalaiset voisivat palata asteittain Länsirannalle.²⁵⁶

Useassa kolumnissaan Helimäki kiinnittää huomiota Suomen äänestyskäytökseen YK:ssa ja joko kiittelee tai tuomitsee, riippuen oliko Suomi pidättäytynyt äänestämästä Israelia vastaan vai ei.²⁵⁷ Helimäki selvästi ymmärtää myös palestiinalaisen osapuolen ongelmia, ja vaikka hän ei kritisoi Israelia hän ei myöskään kytke Lähi-idän tapahtumia Raamatun ennustuksiin. Yksi epäselvä poikkeus tästä tosin on: Vuonna 1974 Helimäki näkee maailman ottaneen ”harppausaskelia” kohti Raamatun ennustusten toteutumista”, mikä lause jää kuitenkin selittämättä.²⁵⁸

Samalla asiapohjaisella mutta Israel-myönteisellä linjalla kirjoitti Martti E. Miettinen, jolta ilmestyi yhdeksän Israel-aiheista kolumnia vuoden 1977 aikana. Kuten Helimäki, Miettinenkään ei hyväksynyt YK:ssa annettuja Israelia kritisoivia päätöslausemia,²⁵⁹ hän arvosteli PLO:ta²⁶⁰ ja kehotti kristittyjä rukoilemaan Israelin puolesta.²⁶¹ Toisaalta häneltäkin puuttuvat suorat viittaukset Raamattuun ja Lähi-idän konfliktin kytkeminen lopunaikojen tapahtumiin.

Kolmas maltillinen kommentaattori oli puolueen 1970-luvun nousevaa tähti, Esko Almgren, joka valittiin puoluesihteeriksi alkuvuodesta 1979. Almgren kirjoitti Israelista vuonna 1978 käyttäen nimimerkkiä Eskon puumerkki.²⁶² Loppuvuodesta Almgren kirjoitti aiheesta pari kertaa myös suoraan omalla nimellään.²⁶³ Camp Davidin rauhanneuvotteluiden alla Almgren kehotti kristittyjä rukoilemaan rauhaa Israelin ja Egyptin puolesta, kuten myös Eskatos ja Martti E. Miettinen tekivät. Hänen kirjoituksissaan kiistetään sionismin olevan rasismien muoto mutta ei luoda voimakasta vastakkainasettelua Israelin ja sen naapureiden välille tai etsitä Raamatusta ohjeita Israelin tukemiseen.

²⁵⁶ Helimäki 1976b.

²⁵⁷ Esimerkiksi Helimäki 1977a.

²⁵⁸ Helimäki 1974.

²⁵⁹ Miettinen, Martti E.: YK:n kummallista Gazan politiikkaa. KV 20.1.1977 (Miettinen 1977a).

²⁶⁰ Miettinen, Martti E.: PLO:n tähti himmenee. KV 10.2.1977 (Miettinen 1977b).

²⁶¹ Miettinen, Martti E.: Yhdysvaltain ja Israelin erimielisyydet. KV 28.4.1977 (Miettinen 1977d).

²⁶² Eskon puumerkki käsitteli Israelin tilannetta KV:n numeroissa 14.9.1978 & 28.9.1978.

²⁶³ Almgren 1978a; Almgren 1978b.

Vähemmän maltillisiakin ääniä löytyi. Kaksi kertaa Israelin asiaa Kristityn Vastuussa ajanut arkkitehti Aarne Jantunen oli kolumneissaan erityisen selväsanainen.²⁶⁴ Hänen mukaansa kaikki kansakunnat joutuvat ottamaan kantaa Israelin puolesta tai vastaan ja hänen harmikseen Suomen media ja hallitus olivat tehneet väärän valinnan. Kristittyjen tulisi Jantusen mukaan nousta vaatimaan että hallituksen politiikka pysyisi Israelille myönteisenä. Jantunen löytää perusteensa tälle vaatimukselle Raamatusta, mutta ei käytä tavanomaista Sakarjan kirjaan pohjautuvaa ”Jumalan silmäterä” argumentointia. Sen sijaan hän vetoaa Jeesuksen sanoihin teoista, joita olemme jättäneet tekemättä ”yh-delle näistä Minun vähimmistä veljistä” ja niistä seuraavasta iankaikkisesta rangaistuk-sesta.²⁶⁵

Tämän lisäksi Juhani Harjunpää ja Timo Träff kirjoittivat yksittäiset kristillissionistiset kolumnit, joissa pidettiin Israelin valtiota ”ajan merkinä” Jumalalta²⁶⁶ ja vaadittiin Suomea siunaamaan Israelia²⁶⁷. Myös tunnettu Israelin lähetti Kaarlo O. Syväntö kirjoit-ti muutaman selkeän kristillissionistisen kirjoituksen Kristityn Vastuuseen. Hänen pu-heenvuoroissaan näkyy mielenkiintoisella tavalla sama puolueettomuuden monitulkin-taisuus, joka esiintyi SKL:n ohjelmissa. Syväntö esimerkiksi kirjoittaa samassa kappaleessa, ettei odota Suomen sanomalehdiltä mitään erityisasemaa Israelin kansalle, mutta samalla väittää Suomen tulevaisuuden riippuvan siitä miten suhtaudumme Israelin val-tioon: ”Emme kai me tahdo vetää päällemme samaa kirousta, jonka Hitler aikanaan sai.”²⁶⁸ Syväntö piti Israelia ”Jumalan kellona”, joka osoitti lopunaikojen olevan lähellä. Hän opetti että kristittyjen tulisi siunata ja auttaa ”Herran omaisuus kansaa”, sillä silloin Jumala auttaisi Suomea. Syväntö myös samaisti arabit Jumalan vihollisiin, jotka ”pi-meyden ruhtinas” on mobilisoinut tuhoamaan Israelin valtion.²⁶⁹

Kristityn Vastuu päästi varsin monet Israelin asiasta kiinnostuneet kirjoittamaan vie-raskyiniä pääkirjoitussivulleen, mutta myös muualle lehteen. Useat heistä, esimerkiksi

²⁶⁴ Jantunen, Aarne: Lähi-idässä ratkaisun vuosi. KV 17.1.1974; Suomi Israelin vihollisiin. KV 1.12.1977.

²⁶⁵ Jantunen lainaa osia seuraavista jakeista: Matt. 25:31–46.

²⁶⁶ Harjunpää, Juhani: Israel ajan merkinä Jumalalta. KV 12.1.1978.

²⁶⁷ Träff, Timo: Tehtävämme toimia Israelin hyväksi. KV 18.5.1978.

²⁶⁸ Syväntö 1978a.

²⁶⁹ Syväntö, Kaarlo O.: Israelin valtion ihme. KV 14.9.1978 (Syväntö 1978b).

Aarne Jantunen, Kaarlo O. Syväntö, Timo Träff ja Juhani Harjunpää, esittivät Israelin valtion olevan Raamatussa ennustettu ja kannustivat kristittyjä osoittamaan sille tukensa vedoten ”Jumalan silmäterä” argumenttiin. Heidän kolumninsa olivat voimakkaan kristillisen sionismin ja lopunaikojen odotuksen sävyttämää. Toiset, kuten Ilmari Helimäki ja Martti E. Miettinen, puolustivat Israelin valtiota, mutta tekivät sen pääsääntöisesti maallisemmasta näkökulmasta ilman vetoamista Jumalan erityiseen tahtoon. Kirjoittajat eivät monestikaan perustelleet väitteitään kovin paljon, mikä osoittaa heidän ajatelleen kirjoittavansa asiaan vihkiytyneelle yleisölle. Vastakkaisia mielipiteitä ei Kristityn Vastuun sivuilta ollut luettavissa, eikä Israelia kritisoitu sen sivuilla.

5.4 Uutisia Lähi-idästä

Kristityn Vastuuta ei voi kutsua varsinaiseksi uutislehdeksi ainakaan ulkopoliittisten asioiden suhteen. Korkeintaan kerran viikossa ilmestyvältä lehdeltä sitä olisi turha odottaakaan. Lehdellä ei tietysti myöskään ollut ulkomaankirjeenvaihtajaa, vaikkakin tietyt puolueen jäsenet, erityisesti puolueen toisena puheenjohtajana toiminut Ilmari Helimäki, kirjoittivat siihen myös ulkomailla ollessaan. Kristityn Vastuu sisälsi kuitenkin Israel-aiheisia uutisia, asiantuntija-artikkeleita, haastatteluja ja reportaaseja 1970-luvulla kaikkiaan 45 lehden numerossa. Uutisoinnissa joudutaan aina valitsemaan, mitkä aihepiirit koetaan uutisen arvoisiksi. Nämä päätökset eivät ole mitenkään itsestään selviä, ja siksi Kristityn Vastuun Israelille uutisoinnissaan antama tila on mielenkiintoinen toimituksellinen valinta.

Olen ryhmitellyt nämä kyseiset artikkelityypit yhden alaotsikon alle, sillä niiden yleensä katsotaan edustavan ”neutraalia” kirjoittamisen tyyliä. Uutisissa kerrotaan faktat, niiden suuremman merkityksen arviointi ja analyysi jää puheenvuoroihin, kolumneihin ja pääkirjoituksiin. Samoin reportaasi, vaikkakin uutista laajempaan, paneutuu tapahtumiin ja taustoihin muttei arvota niitä vahvasti. Haastatteluissa on tarkoitus antaa haastateltavan äänen päästä esiin ja jättää lehden mielipide taustalle. Asiantuntija-artikkelit tulevat lähimmäksi kolumnistien ja pääkirjoitustoimittajien tyyliä, mutta keskittyvät silti periaatteessa enemmän asiasisältöön kuin sen kommentointiin.

Neutraalius uutisoinnissa on tietysti parhaimmillaankin vain hurskas tavoite. Uutisaiheiden ja etenkin haastateltavien valinta ei koskaan voi olla objektiivista ja lehtien uutisoinnista voi varsin monesti erottaa niiden yksilölliset arvopainotukset. Kristityn Vastuu ei ole tästä poikkeus ja siksi on kiintoisaa tarkastella sen lehdillä ilmestyneitä Israel-aiheisia uutisia.

Suoranaisesti Lähi-idän tapahtumiin liittyviä uutisia on erittäin vähän, vain kahdeksan, vaikka tuolta alueelta olisi 1970-luvulla uutisoitavaa riittänyt. Kristityn Vastuu kertoi vuoden 1973 jom kippur -sodasta, jossa Egypti ja Syyria hyökkäsivät Israelin kimppuun ja lehdessä oli myös uutinen suomalaisten evakuoimisesta alueelta.²⁷⁰ Israelin vaalit mainittiin vuoden 1974 alussa,²⁷¹ ja Ugandan Entebessä tapahtunut Israelin armeijan isku panttivankien vapauttamiseksi ylitti sekin Kristityn Vastuun uutiskynnyksen,²⁷² kuten myös Israelin ja Egyptin välillä käydyt rauhantunnustelut vuosina 1977 ja 1978.²⁷³

Monet Israelin tapahtumia ruotineet kolumnit, Eskatoksen kirjoitukset ja pääkirjoitukset tuntuivat oletettavan lukijansa saaneen pohtimistaan tapahtumista tiedon jostain muusta mediasta, mutta referoivat useimmiten silti tärkeimmät tapahtumat. Kristityn Vastuu -lehden uutisista niitä harvoin löytyi. Sen sijaan lehdessä uutisoitiin Suomen hallituksen ja muiden tahojen kommentteja Israelin tilanteeseen ja etenkin tapahtumia YK:ssa ja IPU:ssa. Jälkimmäisten kohdalla tämä tapahtui monesti joko paikalla olleiden Raino Westerholmin tai Ilmari Helimäen haastattelujen muodossa tai näiden kirjoittamina artikkeleina.²⁷⁴ Sekä YK:n että IPU:n kokouksista raportoidessa kirjoittajat kokevat Israelin toimien tai sionismin tuomitsemisen merkittäväksi ja paheksuttavaksi toiminnaksi. Säännöllisesti myös kerrotaan kuinka SKL:n edustajat pyrkivät estämään sitä ja puolustamaan Israelia. Toinen pääteema on Palestiinan vapautusjärjestön (PLO) saama lisääntynyt hyväksyntä YK:ssa, mitä SKL:n jäsenet vastustivat vedoten järjestön käyttämään terroriin. Samojen teemojen jälkipeli oli usein esillä myös kolumneissa. Monesti käykin niin, että samat henkilöt (esimerkiksi juuri Helimäki) kirjoittavat reportaaseja YK:n

²⁷⁰ KV 18.10.1973; 1.11.1973.

²⁷¹ KV 3.1.1974.

²⁷² KV 8.7.1976.

²⁷³ KV 24.11.1977; 29.12.1977; 21.9.1978.

²⁷⁴ KV 7.11.1974; 21.11.1974; 16.10.1975; 20.11.1975; 4.12.1975; 24.2.1977; 28.7.1977; 13.10.1977; 24.7.1978.

tapahtumista tavoitellen puolueetonta tyyliä ja muutamaa numeroa myöhemmin kirjoittavat samasta aiheesta kolumnin, jossa selvästi tuovat esiin närkästyksensä Israelin syrjinnästä. Reportaasien ja mielipidekirjoitusten välinen ero on Kristityn Vastuussa ainakin tässä aiheessa hiuksenhieno.

Kristityn Vastuu haastatteli useita Israelista kiinnostuneita kristittyjä, joilla oli voimakkaan myönteinen ja nimenomaan uskonnollisesti väritynyt näkemys Israelista. Ketään Israelia kritisoivaa henkilöä ei haastateltu, vaikka heitä oli Suomen kristillisissäkin piireissä riittämiin aina arkkipiispaa myöten. Puolueen ulkopuolisten hahmojen lisäksi Kristityn Vastuu haastatteli myös puolueen johtajia, kuten Ilmari Helimäkeä²⁷⁵ tai kansanedustajia kuten Antero Juntumaata²⁷⁶ ja Erkki Korhosta²⁷⁷. Näitä haastatteluja on väliin vaikea erottaa kyseisten henkilöiden kirjoittamista artikkeleista ja kolumneista, mikä on ehkä merkki pienen puolueen ja sen lehden tiiviistä suhteista.

SKL:n ulkopuolelta haastateltiin Suomessa vuonna 1976 vierailutta hollantilaista pastoria, Jan Willem van der Hoevenia, joka tapasi vierailunsa aikana puolueen edustajia.²⁷⁸ Jerusalemissa asuva pastori van der Hoeven oli vakaumuksellinen kristillinen sionisti,²⁷⁹ minkä hän hyvin selkeästi toi esiin myös Kristityn Vastuun haastattelussa. Pastori van der Hoevenin mukaan ”kansojen suhtautumisella Israeliin on ratkaiseva merkitys tulevien tapahtumien kannalta. Juutalaisten hylkäämisellä tulee olemaan kauheammat seuraukset kuin II maailmansodan koetut kärsimykset”. Tämä liittyy selkeästi Jumalan silmäterä -perinteeseen, sillä siinä kehoitetaan tukemaan Israelin valtiota tulevien raamatullisten rangaistusten uhalla.

Professori Pentti Kaitera kertoi toimittaja Liisa Juvosen haastattelussa että Israelin vaiheet ovat johtaneet hänet tutkimaan Raamatun profetioita ja vakuuttumaan, että eletään

²⁷⁵ KV 28.7.1977; Erikoisvaalinumero, marraskuu 1977.

²⁷⁶ KV 13.10.1977.

²⁷⁷ KV 31.8.1978.

²⁷⁸ KV 14.10.1976.

²⁷⁹ van der Hoeven perusti muutamaa vuotta myöhemmin Jerusalemin kansainvälisen kristillisen suurlähetystön (ICEJ) ja siirtyi sitten johtamaan kansainvälistä kristillissionistista keskusta (the International Christian Zionist Centre – ICZC).

lopun aikaa.²⁸⁰ Samaten professori Aapeli Saarisalo, joka oli toiminut aikanaan Suomen Lähetysseuran Jerusalemin lähettinä, kertoi Raamatun opettavan Israelin säilyvän kansana kaikkien vaiheiden läpi. Saarisalo varoitti ahdistuksen lisääntyvän Israelin valtiossa ennen Messiaan tuloa (Jeesuksen toista tulemistä), mutta hän oli luottavainen, sillä katsoi Israelin olevan ”Jumalan silmäterä”.²⁸¹ Toinen pitkään juutalaisten parissa työskennellyt lähetystyöntekijä, teologian tohtori Per Wallendorff, puhui haastattelussa kristittyjen tehtävästä rukoilla Israelin puolesta.²⁸² Hän katsoi kaikkien Palestiinaan muuttaneiden juutalaisten pelastuvan silloin kun Jeesus palaa ja kehotti kristittyjä olemaan Jumalan puolella Israelin hyväksi.

Ainoa Israelille kriittinen uutisaihe löytyy vuodelta 1978, jossa Martti E. Miettinen painottelee kristillisen työn (esimerkiksi lähetystyön) olevan vaarassa Israelissa vastikään säädetyin rajoittavan lain seurauksena. Muutoin uutisointia on pidettävä aihevalintojensa ja näkökulmiensa pohjalta kauttaaltaan Israelille positiivisena ja esimerkiksi PLO:lle kielteisenä. Näin uutisointi sopii yhteen lehden pääkirjoituksissa ja kolumneissa esiintyneen yleisen linjan kanssa, joskin vahvimmat kannanotot maltettiin jättää edellisiin.

Kokonaisuudessaan Kristityn Vastuun suhtautuminen Israeliin on ollut voimakkaan positiivinen ja uskonnollissävyytteinen. Aihe on ollut Eero Hirvosen päätoimittajakaudella näkyvästi ja kasvavassa määrin esillä niin että 1970-luvun puolivälin jälkeen joka toinen lehden numero käsitteli aihetta jollain tavalla. Pieni lehti heijasteli tässä ilmeisesti paljolti päätoimittajansa näkemyksiä, mutta Hirvosen mukaan hänen Israelin suhteen noudattamaa linjaansa ei koskaan myöskään kritisoitu puolueen sisältä. Vaikka Hirvolla oli periaatteessa lehden päätoimittamisessa melkoisen vapaat kädet, hän pyrki tietysti noudattamaan puolueohjelmissa määriteltyä politiikkaa, tarkisti suuret linjavalinnat puolueen puheenjohtajalta ja oli muutenkin lähes päivittäin yhteydessä etenkin Raino Westerholmiin.²⁸³ Israelin suhteen näyttää siltä että tämä yhteydenpito ja puolueohjelmien luku on tuottanut tulosta. Kristityn Vastuun pääkirjoitusten, kolumnien ja uutisten

²⁸⁰ KV 25.11.1976.

²⁸¹ KV 20.1.1977.

²⁸² KV 7.4.1977. Wallendorff on toiminut myös Israelin Ystävät ry:n puheenjohtajana.

²⁸³ Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006.

näkökulmat Israelin valtioon ja Lähi-idän tapahtumiin peilaavat tarkasti puolueen ulkopolitiittisen ohjelman ja puheenjohtaja Raino Westerholmin kristillistä sionismia.

Kuten edellisessä luvussa tarkasteltujen puolueaktiivien mielipiteissä, myös SKL:n äänenkannattajan sivuilla voi kuitenkin havaita kaksi linjaa suhteessa Israelin kysymykseen. Ensimmäinen on voimakkaan uskonnollinen ja Raamattuun vetoava kristillinen sionismi, jossa siteerattiin profetioita ja varoitettiin Suomea Israelin tuomitsemisen vaarasta. Tätä linjaa edusti päätoimittaja itse Eskatos nimimerkkinsä suojasta kirjoittamien kolumnien muodossa sekä muutamat vieraskynät ja lehden haastattelemat henkilöt. Toinen linja oli Israelia kohtaan yhtä positiivinen, mutta pyrki perustelemaan näkökohtansa käyttäen maallisempia argumentteja ja vetoamalla esimerkiksi YK:n päätöslauselmiin. Jälkimmäistä linjaa edustivat monet lehden pääkirjoituksista ja etenkin Ilmari Helimäen kolumnit. Näiden kahden lähestymistavan välillä ei kuitenkaan ole välttämättä kovin jyrkkää eroa. Esimerkiksi päätoimittaja itse kykeni kirjoittamaan kummallakin tavalla. Vain ensimmäinen, avoimen uskonnollinen linja voidaan varmuudella luokitella kristilliseksi sionismiksi, mutta Eero Hirvosen kahtalainen tyyli ja vaikkapa Helimäen lipsautus harppausaskelista kohti Raamatun ennustuksia²⁸⁴ antavat aavistuksen siitä, ettei kyseessä ollut niinkään kaksi eri tapaa nähdä Israelin asema vaan pelkästään kaksi eri tapaa puhua siitä.

²⁸⁴ Helimäki 1974.

6 Sanasta toimeen?

Suomen Kristillinen Liitto osallistui 1970-luvulla eduskuntapolitiikkaan ja muuhun poliittiseen toimintaan varsin aktiivisesti. Osallistuminen oli ainakin SKL:n kannattajien mielestä menestyksekkästä, sillä puolue palkittiin aina edellistä kertaa selvästi suuremmalla äänimäärällä kaikissa 1970-luvulla pidetyissä eduskuntavaaleissa. SKL oli itse asiassa ainoa puolue Suomessa, joka pystyi samaan tuolla vuosikymmenellä.²⁸⁵

Vaalivuosi	Äänimäärä	Ääniosuus	Edustajia
1970	28 547	1,1 %	1
1972	65 228	2,5 %	4
1975	90 599	3,3 %	9
1979	138 244	4,8 %	9 ²⁸⁶

*Taulukko 3. SKL:n eduskuntavaalimenestys 1970-luvulla.*²⁸⁷

SKL:n ohjelmat, useat johtohenkilöt sekä puolueen äänenkannattaja halusivat tukea Israelin valtiota ja perustelivat sitä kristillisellä uskolla. Tässä luvussa selvitän, miten puolueen käytännön toiminta heijasteli sen ohjelman kristillissionistista puolta. Miten SKL toimi Israelin, tuon ”kristikunnan koetinkiven” suhteen Suomessa ja maailmalla?

6.1 Kristillinen Liitto eduskuntatyössä

Metsänhoitaja Raino Westerholm valittiin SKL:n ensimmäiseksi kansanedustajaksi Kymen läänin vaalipiiristä maaliskuussa 1970. SKL:n ainoa edustaja teki työtä ahkerasti pari vuotta, kunnes presidentti Urho Kekkonen hajotti eduskunnan ja uudet vaalit pidettiin tammikuussa 1972. Ajoitus oli SKL:n kannalta hyvä, sillä lisääntynyt järjestötoiminta ja Westerholmin eduskuntatyö olivat nostaneet puolueen kannatusta. Westerholmin lisäksi eduskuntaan nousivat nyt Antero Juntumaa, Olavi Ronkainen ja Veikko J. Turunen. Kaikki kolme uutta kansanedustajaa olivat pastoreita, joskin Ronkainen toimi ennen valituksi tulemistaan kansalaisopiston rehtorina.

²⁸⁵ Arter, 153.

²⁸⁶ SKL:n paikkaluku kasvoi heti vaalikauden 1979–1983 alussa kymmeneen erään vaaliliittokumppani SMP:n kansanedustajan kuoltua. SKL:stä tuli eduskunnan viidenneksi suurin puolue.

²⁸⁷ Suomen tilastollinen vuosikirja 1979, 378.

Vuoden 1975 eduskuntavaalit olivat jälleen hajotusvaalit ja ne järjestettiin syyskuussa. SKL sai taas vaalivoiton. Westerholm ja Juntumaa valittiin uudelleen ja lisäksi puolue sai peräti seitsemän uutta kansanedustajaa: toiminnanjohtaja Jorma Fred, koulunjohtaja Sauli Hautala, lääketieteen lisensiaatti ja naistentautien ja synnytysopin erikoislääkäri Ulla Järvillehto, koulunjohtaja Erkki Korhonen, SKL:n entinen puheenjohtaja huoltopäällikkö Olavi Majlander,²⁸⁸ kauppias Veikko Matikkala ja farmaseutti Impi Muro-ma.²⁸⁹

SKL:n äänimäärä kasvoi, mutta puolue harjoitti myös menestyksestä ja hyvin suunniteltua vaaliliittoutumista. Ehdokkaiden läpimenon varmistamiseksi vaalipiireissä seurattiin pääehdokasmenettelyä, eli valittiin vain yksi todellinen ehdokas, jonka kampanjaan puoluekoneisto sitten panosti. Tällä tavoin ääniä keskittämällä SKL sai vaalipiiriä kohden korkeintaan yhden ehdokkaan valituksi ja näin läpimenneet ehdokkaat myös jakaantuivat eri vaalipiireihin ympäri maata.²⁹⁰ Pääsääntöisesti vaalikampanjoiden suunnittelu ja keskittäminen vältti kilpailutilanteet puolueen omien ehdokkaiden välillä. Eräs dramaattinen poikkeus tapahtui vuoden 1979 vaaleissa yhdessä SKL:n vahvimmista linnakkeista, Kymen läänin vaalipiirissä, jossa puoluesihteerin Esko Almgren tiputti puheenjohtaja Raino Westerholmin eduskunnasta SKL:n saatua vaalipiiristä vain yhden paikan tavoitellun kahden sijaan.²⁹¹

Vaikka hallituksen ovet eivät vaalivoitoista huolimatta auenneet, menestys oli muuten vähintäänkin kohtuullista. Valtiopäivillä 1970–1978, joihin tutkimus kohdistuu, SKL:n eduskuntaryhmä nimittäin kasvoi kahteen kertaan ja onnistui nostamaan äänimääränsä yli puolitoistakertaiseksi kolmannen vaalikautensa loppuksi, mitä ei ainakaan voida pitää epäluottamuslauseena puolueen tekemälle työlle.

²⁸⁸ Majlander menehtyi vähän ennen vuoden 1978 valtiopäivien päättymistä Rissalan lento-onnettomuudessa 3.10.1978. Vaaliliittojärjestelyn takia Majlanderin varamieheksi tuli Kokoomuksen Vuokko Juhola, jolloin SKL:n paikkamäärä väheni yhdellä.

²⁸⁹ 1970-luvulla SKL sai kansanedustajan läpi seuraavista vaalipiireistä: Kymi, Helsinki, Keski-Suomi, Uusimaa, Turku, pohjoinen ja eteläinen Häme, Vaasa, Oulu, Pohjois-Karjala ja Mikkeli.

²⁹⁰ Almgren 1998, 65.

²⁹¹ Westerholm 1985, 126–128.

SKL:n kansanedustajat tekivät valtiopäivillä 1970–1978 yhteensä 557 laki-, toivomus tai raha-asia-aloitetta omin voimin ja 130 aloitetta yhteistyössä muiden puolueiden edustajien kanssa. Kaikkiaan SKL:n edustajia oli siis mukana 687 eduskunta-aloitteen tekemisessä, joista 60 prosenttia tuli valtiopäiville ensimmäistä kertaa ja loput olivat jo esiintyneet samanlaisina tai melkein samanlaisina aiemmin. Kokonaisuudessaan SKL:n kansanedustajat olivat suurin piirtein yhtä aktiivisia kuin muidenkin puolueiden edustajat samana aikana. Keskimäärin kansanedustajat jättivät kukin 13 aloitetta valtiopäiviä kohti, kun vastaava luku SKL:n kohdalla oli 12. Kun SKL:n kansanedustajien määrä kasvoi yhdeksänkertaiseksi vuosista 1970–1972 vaalikauteen 1975–1978, aloitteiden määrä vain hiukan yli kaksinkertaistui. Ryhmän aktiivisuus siis lisääntyi, muttei läheskään suhteessa sen kokoon.²⁹²

SKL:n aloitteet keskittyivät erityisesti sosiaalipolitiikkaan ja yli kolmannes niistä voidaan luokitella kuuluvaksi tähän alaan. Puolue toimi etenkin perheiden, eläkeläisten ja alkoholistien puolesta, mutta suurimman huomion keräsi abortin, alkoholin ja pornografian vastustaminen, vaikka nämä asiat eivät loppujen lopuksi olleet kovin korostuneita SKL:n eduskuntatyössä. Talouspoliittiset aloitteet muodostivat toiseksi suurimman ryhmän, joka sekkin vastasi yhtä kolmannesta aloitteiden määrästä. Viidennes aloitteista kuului kulttuuripolitiikan alaan ja vain joka kymmenes valtiollisen toiminnan piiriin. SKL:n kansanedustajat eivät vuosina 1970–1978 tehneet ainuttakaan ulkopolitiikkaa koskevaa aloitetta, mutta ajoivat voimakkaasti kehitysavun korottamista ja sen jakamista lähetysjärjestöjen kautta.²⁹³

SKL oli vaalikausina 1970–1978 oppositiossa, joten se luonnollisesti teki kirjallisia ja suullisia kysymyksiä hallitukselle tai yksittäisille ministereille tärkeiksi kokemistaan asioista. Kysymysten tarkoituksena on joko kiinnittää hallituksen huomiota johonkin epäkohdaksi koettuun asiaan tai saada lisätietoa. Tällaisia kysymyksiä kertyi yhteensä 260,²⁹⁴ joista kaksi kolmannesta suullisina. Kuten aloitteetkin, reilu kolmannes kysymyksistä keskittyi sosiaalipolitiikkaan. Kulttuuri- ja talouspolitiikan osuudet muodosti-

²⁹² Sama, 29, 35–39.

²⁹³ Sama, 34–55.

²⁹⁴ Sama, 74. Toisaalla (Liite 22) Kangasniemi antaa kysymysten yhteisluvuksi 265. Vaalikaudelle 1972–1975 ilmoitettu kysymysten määrä (128) on sekkin viisi kappaletta enemmän kuin toisessa tutkimuksessa käytetty luku: Heiskanen, 53.

vat kummatkin neljänneksen, loppujen kysymysten koskiessa valtiollisen toiminnan alaa.²⁹⁵ SKL teki lisäksi vuonna 1974 jonkin verran tukea keränneen välikysymyksen aborttilainsäädännöstä.²⁹⁶

Eduskuntatyöhön kuuluvat myös täysistunnoissa pidettävät puheenvuorot, joita kertyy aloitteita ja kysymyksiä huomattavasti enemmän. Pelkästään vaalikautena 1972–1975 SKL:n neljä kansanedustajaa pitivät yhteensä 303 puheenvuoroa, joissa sosiaalipoliittikka oli jälleen kerran korostunut aihe.²⁹⁷

SKL:n eduskuntaryhmä ei siis missään nimessä ollut eduskunnassa toimeton, mutta Israeliin liittyviä aloitteita tai puheenvuoroja oli erittäin vähän. Kirjallisia tai suullisia kysymyksiä ei tähän aiheeseen liittyen tehty yhtäkään. Valtiopäivillä 1970–1978 SKL:n edustajat tekivät ainoastaan kolme Israelin valtioon liittyvää aloitetta ja nekin olivat kaikki samansisältöisiä. Kyseessä oli ensimmäisen kerran vuoden 1977 valtiopäivillä jätetty raha-asia-aloite määrärahan osoittamisesta Israeliin perustetun suomalaisen moshavin, Jad Hashmonan,²⁹⁸ rakennustöiden avustamiseksi. Yhteisön oli tarkoitus auttaa ”Israelin maan” rakentamisessa, toimia eräänlaisena tiedotuskeskuksena ja Suomesta Israeliin suuntautuvan matkailun tukikohtana.²⁹⁹ Aloitetta ei hyväksytty.³⁰⁰

Israel nousi esiin neljä kertaa SKL:n kansanedustajien lausunnoissa, mutta tällöinkin puheiden varsinainen pääpaino oli yleensä jossain aivan muualla. Esimerkiksi kommentoidessaan vuoden 1970 valtiopäivillä ulkoasiainministeri Väinö Leskisen selontekoa Suomen suhteista ulkovaltoihin, Westerholm sanoi Raamatun kertovan, ettei Israelin valtio tule luopumaan Jordaniaalta vuonna 1967 valtaamastaan Jerusalemin vanhasta kaupungista.³⁰¹ Kuten edellä on todettu, otti SKL:n puoluehallitus juuri tämän nimen-

²⁹⁵ Kangasniemi, 74.

²⁹⁶ Heiskanen, 23.

²⁹⁷ Pois lukien puheenvuorot joilla on pelkästään kannatettu jotain ehdotusta. Heiskanen, 40.

²⁹⁸ Tämän moshavin, eli maatilayhteisön, nimi kirjoitetaan myös Yad Hashmona. Hepsreankielinen nimi – ”kahdeksan muisto” – on viittaus niihin kahdeksaan juutalaiseen, jotka Suomi luovutti toisen maailmansodan aikana Saksalle.

²⁹⁹ Raino Westerholmin raha-asia-aloitteet 79 (9.2.1977), 221 (10.2.1978) & 1039 (25.9.1978).

³⁰⁰ Valtiopäivät 1978, pöytäkirja IV. Helsinki 1979 (VP 1978 ptk. IV), 4.1.1979, 4083, Äänestys ed. Westerholmin ehdotuksesta.

³⁰¹ VP 1970 ptk. II, 5.11.1970, 1708, ed. Westerholm SKL.

omaisen näkemyksen oman Israel-politiikkansa pohjaksi puoli vuotta myöhemmin Westerholmin ulkopoliittista katsausta seuranneessa keskustelussa.³⁰² Westerholmin puhe valtiopäivillä oli pikemminkin kokoelma yksittäisiä teesejä kuin johdonmukainen kokonaisuus, eikä hänen Israeliin liittyvälle kommentilleen ole löydettävissä mitään suurempaa asiayhteyttä. Westerholm yksinkertaisesti teki mielipiteensä asiasta tiedäväksi, kun kerran ulkopoliitikasta oli puhe.

SKL:n eduskuntaryhmä käytti säännöllisesti tulo- ja menoarvion yleis- ja lähetekeskusteluissa pitkiä puheenvuoroja yleisten poliittisten linjaustensa esittelyyn. Westerholm mainitsi tässä yhteydessä Israelin vuonna 1971, jolloin hän puheensa lopuksi ryhtyi Suomen kansan moraalisena alennustilan arvosteluun ja varoitti että ”jos tästä tilanteesta sorrumme vielä tavalla tai toisella painamaan Jumalan omaisuuskansaa Israelia, on loppumme tullut”.³⁰³ Pari vuotta myöhemmin Westerholm palasi taas ohimennen aiheeseen budjetin lähetekeskustelussa, jälleen kerran aivan muista asioista puhuessaan. Hän muistutti Suomen tukeneen Israelin valtion itsenäisyyttä ja ylläpitäneen hyviä suhteita siihen jo 25 vuoden ajan, minkä hän toivoi jatkuvan etenkin vaikeiden aikojen saapessa.³⁰⁴

Myös Impi Muroma nosti Israelin esiin vuonna 1977 tulo- ja menoarvion yleiskeskustelussa, mutta tällä kertaa puhe osui oikean hallinnonalan eli ulkoasiainministeriön pääluokan käsittelyyn ja koski yksinomaan Israelin valtiota. Muroma arvosteli Suomen ulkopoliittikkaa lipsumisesta puolueettomasta suhteesta Israelin valtioon ja korosti Israelin kansan oikeutta asua vapaana ja turvallisten rajojen sisällä kuten YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat 242 ja 338 edellyttävät.³⁰⁵

SKL:n hiljaisuus Israelin valtiota käsittelevissä asioissa oli joskus silmiinpistävä. Esimerkiksi vuonna 1975 hallitus esitti että Suomen kehitysmaaetuuksia nauttivien valti-

³⁰² Ptk. SKL:n hallituksen kokouksesta 15.5.1971. SKLA, K7, KA.

³⁰³ VP 1971 ptk. II, 21.9.1971, 1765, ed. Westerholm SKL.

³⁰⁴ VP 1973 ptk. II, 18.9.1973, 2141, ed. Westerholm SKL.

³⁰⁵ VP 1977 ptk. IV, 15.12.1977, 3207, ed. Muroma SKL.

oiden listalle lisättäisiin muutamia uusia maita, yhtenä niistä Israel.³⁰⁶ Israel oli itse pyytänyt kehitysmaa-aseman myöntämistä, sillä jotkut sen Suomeen viemät tuotteet vapautuisivat näin tulli ja tuontimaksuista.³⁰⁷ Asiaa käsiteltiin ulkoasiainvaliokunnassa ja perustuslakivaliokunnassa, jossa kansandemokraatit jarruttivat aloitetta juuri Israelin valtion ”aggressiiviseen ulkopoliittikkaan” vedoten.³⁰⁸ Lopulta hallituksen esitys hyväksyttiin vuoden 1975 toisilla valtiopäivillä, mutta SKL ei osallistunut varsin kiivaana velloneeseen eduskunnan keskusteluun mitenkään. ”Pienen Israelin” puolustaminen jäi ”kaasukammioiden hajua” haistaneen SMP:n Veikko Vennamon sekä ”hitlerismistä” syytöksiä singonneen Georg C. Ehrnroothin (Perustuslaillinen Oikeistopuolue – POP) harteille. Hallitus puolusti asetusta vetoamalla Israelin kehitykselle tyypillisen yksipuoliseen vientirakenteeseen ja siihen, että se oli muiden puolueettomien valtioiden kehitysmalilla. Asetus hyväksyttiin täysin ylivoimaisella ääntenemmistöllä.³⁰⁹

6.2 Puheita maailmalla

Suomen eduskunta on vuodesta 1920 ollut jäsenenä Parlamenttien välisessä liitossa (IPU),³¹⁰ joka on melkein joka vuosi koonnut edustajia maailman edustuksellisista demokratioista käsittelemään ajankohtaisia kansainvälisiä aiheita. Työskentely tapahtuu komiteoissa ja kannanotoista äänestettiin lopuksi yleiskokouksessa. Monipäiväiset kokoukset järjestetään syksyisin vaihtelevissa kaupungeissa ympäri maailmaa³¹¹ ja eduskunnassa jalansijan saatuaan myös SKL pääsi lähettämään yhden edustajan Suomen yksitoistajäseniseen IPU valtuuskuntaan. IPU ei toki ollut samassa kaliiberissa YK:n kanssa, mutta sillä oli silti oma merkityksensä keskustelufoorumina.

1970-luvulla IPU:n kokoukset käsitelivät usein Lähi-idän tilannetta ja Israelia ja täällä SKL:n edustajat myös toivat mielipiteensä selkeästi esille. Raino Westerholm oli mu-

³⁰⁶ VP 1975 II, Asiakirjat A3, 19.8.1975, Asetus kehitysmaista peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksuetauksista annetun asetuksen 1 ja 5 §:n muuttamisesta.

³⁰⁷ KV 8.1.1976.

³⁰⁸ VP 1975 II, Asiakirjat C, 19.12.1975, Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 20.

³⁰⁹ VP 1975 II ptk. II, 14.1.1976, 1287, Keskustelu, äänestys ja päätös.

³¹⁰ Inter-Parliamentary Union (IPU). Parline database. Finland.

<http://www.ipu.org/parline-e/reports/2111_A.htm> (haettu 2.3.2007).

³¹¹ Vuoden 1955 kokous järjestettiin Helsingissä.

kana vuoden 1974 kokouksessa Tokiossa ja puhui siellä ”eräessä arabivaltiossa”³¹² ta-
pahtuvaa juutalaisiin kohdistuvaa rotuerottelua vastaan. Westerholm yritti lisäksi estää
Suomen valtuuskuntaa äänestämästä julkilausuman puolesta, jossa vaadittiin Israelin
vetäytymistä *kaikilta* sen vuoden 1967 sodassa valtaamiltaan alueilta. Kristityn Vastuu
selvensi Westerholmin vastalauseetta viitaten YK:n turvallisuusneuvoston päätöslausel-
maan 242, josta puuttuu sana ”kaikki”.³¹³ Lisäksi IPU:n julkilausumassa ei mainittu
pätöslauselman 242 ”turvallisia ja tunnustettuja rajoja” tai vapautta väkivallan uhasta.
Westerholmin vastalause jäi kuitenkin ryhmän puheenjohtajana toimineen Johannes
Virolaisen jalkoihin ja Suomi äänesti julkilausuman puolesta.³¹⁴

Samankaltainen Israelin tuomitsevaksi tulkittu lauseke tuli äänestykseen myös seuraa-
vana vuonna IPU:n kokouksessa Lontoossa. Tuolloin oli kuitenkin käynnissä vuoden
1975 eduskuntavaalikampanja ja Suomen valtuuskunnasta peräti kahdeksan jäsentä oli
vaalimatkoilla. Westerholmista tuli ryhmän puheenjohtaja ja hän pääsi käyttämään
kolmea ryhmän yhdestätoista äänestä. Westerholm äänesti päätöslauselmaa vastaan ja
muut läsnä olevat suomalaiset tyhjää.³¹⁵

Israel-aiheinen päätöslauselma oli pöydällä taas vuonna 1977 Sofiassa, mutta tällä ker-
taa valtuuskunta oli paikalla ja Suomi äänesti jälleen SKL:n harmiksi päätöslauselman
puolesta. SKL:n IPU edustajaksi noussut Ulla Järvillehto yritti vuoden 1978 Bonnin IPU
yleiskokousta valmisteleivassa työelimestä vaikuttaa Israelin Libanonin hyökkäyksen
tuomitsevan päätöslauselman muotoiluun, mutta turhaan. Kommentoidessaan myö-
hemmin päätöslauselmaa Järvillehto ei sinänsä valittanut sen sisällöstä, vaan sen puut-
teista. Hänen mielestään päätöslauselma nimittäin tuomitsi vain konfliktin toisen puo-
len.³¹⁶

SKL pääsi seuraamaan myös YK:n yleiskokouksia yhden edustajan välityksellä, mutta
mihinkään käytännön toimiin näillä edustajilla ei ollut mahdollisuuksia ryhtyä. Puolu-

³¹² Westerholm viittasi ilmeisesti Syyriaan (KV 7.11.1974).

³¹³ Virallisessa englanninkielisessä tekstissä kyseinen ”puuttuva osa” on määräinen artikkeli *the*.

³¹⁴ KV 7.11.1974.

³¹⁵ KV 16.10.1975.

³¹⁶ KV 27.4.1978.

een toinen puheenjohtaja Ilmari Helimäki tosin raportoi kokouksista useasti Kristityn Vastuulle kiinnittäen erityistä huomiota Israelin kysymykseen³¹⁷ ja puoluesihteri Esko Almgrenilla oli yhteyksiä Israelin valtion edustajiin.³¹⁸

Kun YK:n yleiskokous tuomitsi marraskuussa 1975 sionismin erääksi rasismia ja rotuerottelun muodoksi³¹⁹ Suomi äänesti tuota päätöslauselmaa vastaan. SKL:n puheenjohtaja ja Kristityn Vastuu ilmaisivat tyytymättömyytensä YK:n päätöstä kohtaan,³²⁰ mutta koska Suomi oli ollut rintamalinjojen ”oikealla” puolella ei pidemmälle meneville toimenpiteille edes ollut mahdollisuutta. YK politiikassa, kuten pääsääntöisesti myös IPU:ssa, SKL:n osuudeksi näyttääkin jääneen kommentointi Suomen kielteisiksi koettuun päätöksiin.

6.3 Pieniä eleitä ja menetettyjä mahdollisuuksia

Eduskuntatyön ja IPU:n kokousten lisäksi SKL teki lukuisia pieniä eleitä osoitukseksi ystäväydestään Israelia kohtaan. SKL esimerkiksi luovutti Israelin edustajille adressin Israelin 25-vuotisen itsenäisyyden kunniaksi järjestetyillä juhlilla Helsingissä ja lupasi istuttaa kolme puuta Israelin Jaar Finlandiaan, Suomen metsään.³²¹ Puolueen kansanedustajat päättivät seuraavana vuonna jakaa Israelin asiaa esitteleviä lehtisiä ”sopiville” ei-sosialistisille edustajatovereilleen.³²² Mihin tämä kampanja johti, siitä ei ole tietoa. SKL:n edustajat lähtivät kuitenkin edelleen mielellään Israelin hyväksi järjestettyihin tapahtumiin, kuten Finlandia-talon ääriään myöten täyttäneeseen Israel-iltaan loppuvuodesta 1975, jossa puheenjohtaja Westerholm oli yksi juhlapuhujista.³²³ Finlandia-talon tapahtuma oli ennen kaikkea solidaarisuuskokous YK:n yleiskokouksen sio-

³¹⁷ KV 21.11.1974; Helimäki 1974; Helimäki 1976b; Helimäki 1976c; Helimäki 1976d; Helimäki 1977a.

³¹⁸ Almgren 1978a; Almgren 1978b; KV 4.1.1979.

³¹⁹ YK:n päätöslauselma 3379, 10.11.1975.

³²⁰ KV 20.11.1975, YK:n onneton päätös; Hirvonen 1975b; Westerholm 1975.

³²¹ Ptk. SKL:n valtuuskunnan kokouksesta 27.–28.4.1974. Liite 3. Vuosikertomus SKL:n toiminnasta 1973. SKLA, K4, KA.

³²² Ptk. SKL:n eduskuntaryhmän kokouksesta 2.4.1974. SKLA, K64, KA.

³²³ KV 4.12.1975.

nismille langettaman tuomion johdosta ja sitä olivat järjestämässä monet kristilliset Israel-järjestöt yhdessä Suomen juutalaisten seurakuntien keskusneuvoston kanssa.³²⁴

SKL oli aikoinaan vastustanut presidentti Urho Kekkosen kauden jatkamista poikkeuslailla ja Kekkonen suhtautui puolestaan hyvin penseästi Kristilliseen Liittoon.³²⁵ Niinpä kun puolueet ryhmittäytyivät vuoden 1978 alun presidentinvaaleja varten SKL:n puoluekokous päätti murskaavalla ääntenemmistöllä lähteä vaaleihin omalla ehdokkaallaan.³²⁶ Vaaleista oli tulossa sinänsä varsin erikoiset, sillä kaikki suuret puolueet opposition Kokoomusta myöten olivat ryhmittäytyneet presidentti Kekkosen uudelleenvalinnan tueksi. SKL:n Westerholmilla, SMP:n Veikko Vennamolla ja Suomen Perustuslailisen Kansanpuolueen Ahti M. Salosella ei ollut käytännössä mitään mahdollisuuksia tulla valituksi, mutta vaalit käytiin silti.

Kokkolan puoluekokous päätti ”tukea maamme virallista ulkopolitiikkaa” vaalikampanjassa, mutta teki Israelista silti vaaliteeman sisällyttämällä vaalijulistukseensa puolueohjelmasta tutun lauseen hiukkasen mukailtuna:

Ottaessaan kantaa Lähi-Idän kysymykseen Suomen tulee muistaa Israelin erityisasema Raamatun valossa ja maailmanhistoriassa.³²⁷

Ulkopolitiikka oli kuitenkin hyvin herkkä aihe. Kekkonen itse teki Yleisradion vaalitentissä tiettäväksi, että presidentinvaaleissa oli kyse juuri ulkopoliittisesta linjasta, olihan presidentti perustuslain mukaan vastuussa ulkopolitiikasta. Kekkonen myös kiisti hänen vastaehdokkaidensa olevan virallisen ulkopolitiikan puolella, vaikka he kaikki niin väittivät.³²⁸ Muut ehdokkaat, Westerholm etunenässä, tosiaan vakuuttivat olevansa vallitsevan ulkopoliittisen suuntauksen tukena, millä he viittasivat ensisijassa idänpolitiik-

³²⁴ Torvinen, 196; Puolimatka, Tapio: Siionin Tähtien. 75 vuotta Israelin Ystävät – Israels Vänner ry:n vaiheita. Shalom-kustannus, Helsinki 1983, 112–113.

³²⁵ Leppänen, 99–101. SKL:n puheenjohtajana vuosina 1970–1973 toiminut Olavi Majlander oli yksi harvoja näkyviä Kekkosen kannattajia Kristillisen Liiton riveissä.

³²⁶ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 17.–18.6.1977, Kokkola. SKLA, K2, KA.

³²⁷ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 17.–18.6.1977, Kokkola. Liite 1. Kristillisen Liiton presidentinvaalijulistus. SKLA, K2, KA.

³²⁸ Aamulehti 14.1.1978.

kaan.³²⁹ Westerholmin kuitenkin avoimesti arvosteli Kekkonen näkemyksiä Israelista,³³⁰ mikä antoi hänen kriitikoilleen hyvän tarttumapinnan koko hänen ulkopolitiikkansa kyseenalaistamiseen.³³¹ Etenkin vasemmiston lehdet panivat Westerholmin Israel-myönteisyyden merkille ja arvostelivat sitä voimakkaasti.³³²

Ehdokas	Äänimäärä	Ääniosuus	Valitsijamiehiä
Urho Kekkonen	2 017 631	82,4 %	260
Raino Westerholm	215 244	8,8 %	24 ³³³
Veikko Vennamo	114 488	4,7 %	10
Ahti M. Salonen	82 478	3,4 %	6

*Taulukko 4. Tasavallan presidentin valitsijamiesvaalit vuonna 1978. Mukana vain valitsijamiehiä saaneet ehdokkaat.*³³⁴

Kekkonen vaalivoitto oli tietysti jo alusta alkaen selvää, ja Westerholmin yllättävän suuri ääniosuus selittyikin paljolti protestiäänillä yksipuolista tilannetta kohtaan. Tarjoamalla kanavan protestille SKL sai kuitenkin paljon näkyvyyttä, mutta toisaalta myös Kekkonen vihat niskoilleen.³³⁵ Presidentti piti vuoden 1977 lopulla puheen, jossa hän totesi SKL:n osallistumisen hallitukseen olevan teoreettisesti mahdollista, mutta ”nyt ja vastaisuudessa sanoisinko mahdoton toteuttaa”.³³⁶ Westerholmin haasteesta tulistunut presidentti leimasi SKL:n ”äärioikeistolaiseksi” puolueeksi, mikä leima lisättiin myös vasemmiston lehtien arsenaaliin.³³⁷

Israel ei ollut Westerholmin pääteemana presidentinvaaleissa, ja onkin mahdotonta arvioida hänen Israel-kannanottojensa vaikutusta äänisaaliiseen. Ainakaan presidentti Kekkonen asenne Israelia kohtaan ei vaalikampanjan aikana pehmennyt. Yksi esimerkki

³²⁹ Helsingin Sanomat 11.1.1978.

³³⁰ Suomi, 332.

³³¹ Arter, 152.

³³² Esimerkiksi: Kansan Uutiset 13.1.1978, Tympäisevää vaalipropagandaa.

³³³ Westerholm sai vaaleissa lopulta 25 ääntä yhden Kekkonen valitsijamiehen loikattua hänen taakseen.

³³⁴ Suomen tilastollinen vuosikirja 1979, 381.

³³⁵ Arter, 152.

³³⁶ Almgren 1998, 81–82.

³³⁷ Esimerkiksi: Kansan Uutiset 16.6.1978, Liitto äärioikealla; Kansan Tahto 16.6.1978, Äärioikeistolainen vaaliliittosopimus.

siitä saatiin muutamaa kuukautta vaalien jälkeen Israelin ulkoministerin Moshe Dayanin vieraillessa Helsingissä. Dayan oli käynyt ensin muissa pohjoismaissa juhlistamassa Israelin 30-vuotisen itsenäisyyden juhlapäivää ja esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa hän oli tavannut kuninkaallisia sekä maiden pääministerit, vaikka olikin itse vain ulkoministeri.³³⁸ Suomessa vastaanotto oli varsin erilainen, mikä herätti runsaasti keskustelua lehdistössä.³³⁹

Presidentti Kekkonen kirjoitti vierailun ensimmäisenä päivänä päiväkirjaansa seuraavasti: ”Israelin Moshe Dayan saapui Suomeen. Minä lähdin kalalle Isojoelle. Siellä on verraton lohijoki miltei autiona”.³⁴⁰ Myös pääministeri Kalevi Sorsa katosi Helsingistä. Dayan joutui tyytymään tapaamiseen maa- ja metsätalousministeri Johannes Virolaisen kanssa sekä ulkoministeri Paavo Väyrysen kanssa, joista Virolainen tosin toimi pääministerin sijaisena.³⁴¹ Väyrynen purki myöhemmin kiukkuaan Kekkoselle tapahtuneen johdosta, sanoen ettei Sorsa yksinkertaisesti ”viitsinyt” tavata Dayania eikä edes vaitunut keksimään tekosyytä poissaololleen.³⁴² Tämä jakso oli sikälkin erikoinen, että PLO:n poliittisen osaston johtaja, eräänlainen PLO:n ulkoministeri, oli päässyt edellisenä vuonna tapaamaan presidentti Kekkonen, vaikka Euroopan ei-sosialistisissa maissa eivät edes hallituksen jäsenet olleet ottaneet häntä vastaan. Tämä tapaaminen oli jo siinä omiaan vahingoittamaan Suomen ja Israelin suhteita, mistä Suomen Tel Avivin suurlähetystö lähetti varoituksen ulkoasiainministeriöön.³⁴³

Israelin lehdistössä moitittiin Kekkonen kylmää suhtautumista Israeliin³⁴⁴ ja SKL:n puheenjohtajana Westerholm vetosi juuri israelilaisiin lehtiin arvostellessaan Kekkonen käytöstä voimakkaasti Porin puoluekokouksessa kuukautta myöhemmin.³⁴⁵ Israelin valtio oli muutenkin voimakkaasti esillä Porissa, minkä useimmat kokouksesta raportoineet

³³⁸ Torvinen, 203.

³³⁹ Esimerkiksi Helsingin Sanomat 17.5.1978, Israel ja Suomi.

³⁴⁰ Urho Kekkonen päiväkirjat 4. 1975–81. Otava, Helsinki 2004. Toim. Suomi, Juhani, 15.5.1978, 274.

³⁴¹ Ulkopoliitiikka 1/1979, Suomen ulkopoliittinen kronologia 1978.

³⁴² Suomi, Juhani: Umpeutuva latu. Urho Kekkonen 1976–1981. Otava, Helsinki 2000, 271.

³⁴³ Salasähke Tel Avivin suurlähetystöstä ulkoasiainministeriöön Helsinkiin 9.5.1977. PLO:n edustajan Kaddoumin vierailu Helsingissä. 5 C 51, UMA.

³⁴⁴ Saapunut sanoma Tel Avivin suurlähetystöstä ulkoasiainministeriöön Helsinkiin 15.5.1978. Ulkoministeri Moshe Dayanin vierailu Skandinaviaan. Israelin lehdistön kirjoituksia. 5 C 51, UMA.

³⁴⁵ Ptk. SKL:n puoluekokouksesta 9.–10.6.1978, Pori. Liite 2. Tilannekatsaus, Raino Westerholm. SKLA, K3, KA.

lehdet pistivät merkille. Westerholm puhui kokouksesta Israelista Jumalan omaisuus-kansana ja moitti Suomen kylmää suhtautumista siihen. Ilmeisesti kokousväki oli mie-lissään, sillä Westerholm keskeytettiin useaan kertaan raikuvilla aplodeilla.³⁴⁶

Suomen menettelyn tuomitseminen jäi SKL:n osalta kuitenkin puolueen omiin piireihin. Esimerkiksi eduskunnassa asiasta ei esitetty kysymyksiä tai edes käytetty puheenvuoro-ja. Jälleen kerran Israelin asian ajaminen jäi edustaja Ehrnroothille, joka ei pelännyt arvostella hallituksen menettelyä Dayanin vierailun aikana.³⁴⁷ Ehrnrooth myös esitti hallitukselle suullisen kysymyksen ”pääministeri Sorsan ja hänen kaltaistensa piileske-lystä maaseudulla”, johon sisältyvän arvostelun ulkoministeri Väyrynen kuitenkin tyr-mäsi viitaten yksinkertaisiin aikataulukysymyksiin.³⁴⁸

Näytti kuitenkin siltä, että Israelin kysymys oli vähitellen saamassa keskeisempää sijaa SKL:n poliittisessa toiminnassa. Syksyn 1978 kautta suunnitellessaan SKL:n eduskun-taryhmä myös otti Israelin yhdeksi toimintansa yhdeksästä painopistealueesta.³⁴⁹ SKL oli maaliskaun 1979 jälkeen saanut Kokoomuksen Harri Holkerilta kutsun hallitus-neuvotteluihin, mitkä olivat tosin täysi muodollisuus,³⁵⁰ SKL kuitenkin ilmoitti yhdeksi kynnyskysymykseksi että Suomen on oltava tasapuolinen suhteessa Lähi-idän maihin.³⁵¹ Vuosien 1972 ja 1975 hallitustunnusteluihin SKL ei ollut tällaista vaatimusta tuonut.³⁵²

Siellä missä SKL joutui ottamaan Israelin asiaan kantaa, kuten puhtaasti ulkopoliittisiin asioihin keskittyneessä IPU:ssa, se teki niin uskollisesti ohjelmansa viitoittamalla tiellä. Westerholm ja Järvilehto, sekä myöhemmin Almgren, yrittivät aktiivisesti muuttaa Suomen äänestyskäyttäytymistä, mutta jäivät erikoistapauksia lukuun ottamatta aina yksinäisiksi ääniksi autiomaassa. Myös presidentinvaalit vuonna 1978 tarjosivat hyvän

³⁴⁶ Helsingin Sanomat 10.6.1978; Aamulehti 10.6.1978; Turun Sanomat 10.6.1978; Uusi Suomi 10.6.1978; Ilta-Sanomat 10.6.1978; Satakunnan Kansan 10.6.1978.

³⁴⁷ VP 1978 ptk. IV, 3.1.1979, 4053, ed. Ehrnrooth POP.

³⁴⁸ VP 1978 ptk. II, 18.5.1978, 1327, Suullinen kysymys n:o 155, ed. Ehrnrooth: Suomen hallituksen asennoitumisesta Israelin ulkoministerin vierailuun.

³⁴⁹ Ptk. SKL:n eduskuntaryhmän kokouksesta 9.8.1978, SKLA, K64, KA.

³⁵⁰ Almgren 1998, 81.

³⁵¹ Kynnyskysymyksiä hallitusneuvotteluihin 1979, SKLA, K49, KA.

³⁵² Muistio neuvotteluun pääministeri Rafael Paasion kanssa hallituskysymyksestä 6.8.1972, SKLA, K49, KA; SKL:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antero Juntumaa eduskunnan puhemiehelle V. J. Sukselai-selle 16.10.1975, SKLA, K49, KA.

mahdollisuuden puhua ulkopoliitikasta ja Westerholm käytti tilaisuutta puhuakseen Israelin puolesta.

Kaikesta tästä huolimatta Israelin puolustaminen pääsääntöisesti loistaa poissaolollaan SKL:n poliittisessa toiminnassa. Aloitteita ja kysymyksiä jätettiin tekemättä, kokouksia ja tapahtumia järjestämättä, sekä tietoa jakamatta, olettaen siis että todella haluttiin vaikuttaa tähän Suomen kansan ”kohtalon kysymykseen”. SKL:n eduskuntaryhmä ei pyrkinyt SMP:n tavoin hukuttamaan eduskuntaa aloitteisiin. Se keskittyi muutamiin tärkeiksi koettuihin ja yhteisesti sovittuihin kysymyksiin, vaikka ei niissäkään halunnut käyttää puoluekuria.³⁵³ Ilmeisesti Israel ei 1970-luvulla käytännössä lukeutunut näihin kaikista tärkeimpiin kysymyksiin. Pienen oppositiopuolueen vaikuttamisen mahdollisuudet ovat tietysti rajalliset ja ulkopoliittikka oli lisäksi kovin presidenttijohtoista. Asiaan varmasti vaikuttaa myös se, että useimmat SKL:n jäsenet eivät yksinkertaisesti olleet poliittisesti kovin kokeneita 1970-luvulla. Ulkopoliittikka oli haastava politiikan alue, jonka saralla eduskunnalla oli vielä huomattavan vähän liikkumatilaa. Siitä huolimatta asiasta olisi voinut keskustella eduskunnassa, mikäli se olisi koettu välttämättömäksi. Mahdollisuuksia tukea ja puolustaa Israelin valtiota, sen taloutta, sinne suuntautunutta turismia ja muita yhteistyön muotoja oli monia, SKL tarttui kovin harvoihin.

³⁵³ Parikka 24–25.

7 Yhteenveto

1970-luku oli Suomen Kristilliselle Liitolle vakiintumisen aikaa, jolloin puolue haki paikkansa Suomen poliittisessa kentässä, kirjoitti ohjelmansa ja löysi kannattajansa. Puolue kirjasi ensiksi ulkopoliittiseen ohjelmaansa vuonna 1974, mutta myöhemmin myös yleis- ja periaateohjelmaansa, tavoitteen tukea Israelin valtiota ja vetosi perusteluna Raamattuun. SKL oli ohjelmiansa puolesta kristillissionistinen puolue, vaikkakaan ei korostetun sellainen. Tärkeimpinä teemoina pysyivät joka vaiheessa kotimaanpolitiikan sosiaali- ja moraalikysymykset.

Kristillinen sionismi tuli puolueen ohjelmiin monelta taholta. Puoluehallitus ja puolueen johtohahmot hyväksyivät Israelin valtion tukemisen, mutta varsinainen aloite tuli ensiksi jäsenyhdistysten puolelta. SKL:n Israel-linjaukset eivät herättäneet puolueen sisällä kritiikkiä silloinkaan kun ne antoivat poliittisille vastustajille mahdollisuuden puolueen ulkopoliittisen luotettavuuden moittimiseen. Päinvastoin, Israelin puolustaminen näyttää kasvattaneen suosiotaan SKL:n piirissä tarkasteltavan ajanjakson kuluessa ja vahvistaneen asemiaan puolueen tärkeysjärjestyksessä.

Israelin tukemisen kasvava suosio on todennäköisesti ollut ainakin osittain reaktio näkemykseen Suomen virallisen ulkopoliitiikan lisääntyneestä Israel-vastaisuudesta. SKL oli juuriltaan eräänlainen protestiliike, ja vaikka puolueen vakiintuessa tämä puoli jäi vähemmälle, se näyttäytyi yhä selvästi nimenomaan Israel-politiikan suhteen. SKL toi politiikassa harvoin esiin Israelin asiaa oma-aloitteisesti. Sen sijaan se kyllä reagoi huolestuttaviksi koettuihin kehityskuluihin.

Tämä reaktiivisuus näkyi myös suhteessa valittuihin keinoihin. Puolueohjelmat antoivat Israelille erityisaseman Jumalan ilmoituksen vuoksi. Tämä antoi mahdollisuuden, ellei peräti velvoittanut puoluetta suosimaan Israelia. SKL oli kuitenkin pieni oppositiopuolue, jolla ei ollut valtaa määritellä Suomen virallista politiikkaa, vain kritisoida sitä. Koska etenkin vuoden 1973 jälkeisessä tilanteessa oli mahdollista väittää Suomen tinkieneen tasapuolisesta suhtautumisesta Israeliin, jäi puolueettomuuspolitiikka SKL:n suosikkiaseeksi taistelussa ”Jumalan omaisuus kansan” puolesta. SKL moitti Suomen ulkopoliittista johtoa puolueettomuuspoliittisesta epäjohtonmukaisuudesta suhteessa

Israelin valtioon. Pidemmälle ei yleensä menty, vaikka puolueohjelmat olisivat antaneet siihen mahdollisuuden. Kristillisen sionismin mukaan puolueettomuus ei olisi ollut tarpeeksi. Sen mukaan ei olisi riittänyt, että Suomi pidättäytyisi toimimasta Israelin vahingoksi. Suomen tulisi myös aktiivisesti tukea ja puolustaa Israelin valtiota. Monet SKL:n johtohenkilötkin näkivät asian periaatteessa erittäin tärkeänä, suorastaan Suomen kohtalonkysymyksenä.

Suomen vallitseva ulkopoliittikka mahdollisti pragmaattisemman Israel-politiikan noudattamisen kuin puolueen kannattajat tai sisäinen mielipide olisi ehkä muutoin sallinut. Kristilliseksi julistautuvana puolueena SKL koki jännitettä vahvasti uskonnollisen ja poliittisesti tarkoituksenmukaisen linjan noudattamisen välillä. Esimerkiksi Ulla Järvi-lehdon ja Esko Almgrenin erimielisyydet olivat yksi osoitus näiden kahden katsantokannan välisestä hiertymästä, vaikka heitä kumpiakin voidaan pitää kristillisinä sionisteina. Ongelman ydin on yksinkertainen. Mitä yleisimmillä ja ”maallisemmilla” perusteilla voidaan tehdä politiikkaa, sitä suurempi on potentiaalinen kannattajakunta ja yhteistyön mahdollisuudet muiden puolueiden kanssa. Toisaalta maalliset argumentit ja poliittiset kompromissit muistuttavat juuri sellaisesta politikoinnista johon turhautuminen synnytti koko puolueen alun perinkin.

On selvää, että jotkut SKL:n johtohenkilöt käyttivät Israelin suhteen uskonnollisempaa kieltä kuin toiset, eivätkä kaikki nekään jotka suhtautuvat Israelin valtioon myötämielisesti välttämättä olleet kristillisiä sionisteja. Suomen ulkopoliittikan kritisointi puolueettomuuden näkökulmasta oli jossain mielessä alin yhteinen nimittäjä, joka saisi varmasti tuekseen sekä vahvan kristillisen sionismin kannattajat kuin yleisesti Israelia sympatisoivat, niin puolueväessä kuin äänestäjäkunnassakin. Ei ole yhtä selvää, että puolue olisi löytänyt yhtenäisen linjan, mikäli sen piirissä olisi koettu Suomen ulkopoliittikka Israelin suhteen aidon neutraaliksi. Voi olla, että silloin ristiriita puolueen vähittäisen politisoitumisen ja vahvan uskonnollisen ja profetiapainotteisen politiikan välillä olisi kärjistynyt myös Israelin suhteen. 1970-luvulla tällaista tilannetta ei kuitenkaan syntynyt, eikä puolueen piiristä kuulunut kritiikkiä sen Israel-politiikkaa kohtaan, eikä käytännössä yhtään kritiikkiä myöskään Israelin valtiota kohtaan.

Vaikutusvaltaisimmat Israelin puolustajat SKL:n piirissä olivat ilman muuta puolueen puheenjohtaja ja pitkäaikainen kansanedustaja Raino Westerholm sekä Kristityn Vastuun päätoimittaja Eero Hirvonen. On vaikea arvioida täsmällisesti näiden kahden vaikutusta puolueensa Israel-kantoihin, mutta se on joka tapauksessa ollut merkittävää. Hirvosen päätoimittajakaudella Israel sai vahvan jalansijan Kristityn Vastuun sivuilla. Kristityn Vastuu ei missään nimessä muodostunut yhden asian lehdeksi ainakaan Israelin suhteen, mutta pian joka toinen numero käsitteli aihetta jollain lailla. SKL:n äänenkannattaja julisti pääkirjoituksissaan ja kolumneissaan voimakasta kristillistä sionismia ja päästi ääneen yksinomaan Israeliin myötämielisesti suhtautuvia kirjoittajia.

Raino Westerholmin asema SKL:n poliittisena suunnannäyttäjänä oli huomattava. Merkityksettömänä ei voi myöskään pitää hänen selvää ja useasti julkituotua kristillistä sionismiaan. Westerholm kuitenkin jätti Israelin puolustamisen useimmiten vain puheen tasolle, eikä silloinkaan käyttänyt kaikkia mahdollisuuksia hyväkseen. SKL:n eduskuntaryhmä teki asian puolesta vielä vähemmän. Myös Ulla Järvilehto, yksi puolueen palavimmista kristillisistä sionisteista, toi Israelin asiaa esiin näkyvimmin kansainvälisillä areenoilla ja silloinkin selkeimmin vasta 1980-luvun puolella. 1980-luku tarjoaisi mielenkiintoisen aiheen laajemman näkökulman jatkotutkimukselle, etenkin kun Israel, PLO ja Libanonin sota jakoivat tuolloin enenevässä määrin mielipiteitä myös Suomessa.

SKL:n puolueohjelmat, äänenkannattaja ja puheenjohtaja tukivat avoimesti Israelia. Tätä tukea ei puolueen piirissä arvosteltu, pikemminkin se vakiintui ja kasvatti suosiotaan 1970-luvun kuluessa. Johtuen Suomen ulkopoliittisesta asennoitumisesta Israelin valtiota kohtaan, joka olisi itsessäänkin hyvin antoisa tutkimuskohde, SKL ei joutunut tekemään hankalia valintoja ulkopoliittisessa strategiassaan. Kaikesta tästä huolimatta puolueen käytännön toimet Israelin hyväksi jäivät vähiin eduskunnassa ja sen ulkopuolella.

Israelin puolustaminen puheissa, ohjelmissa ja lehdessä ei todennäköisesti ollut vain retorinen temppu kannattajien kalastelemiseksi. Sitä esiintyi liian suuressa mittakaavassa, jotta tämä selitys olisi uskottava. Presidentti Kekkonen avoimesti hylkimänä oppositiopuolueena SKL tuskin olisi poliittisesti mitään menettänyt tekemällä enemmän Israelin eteen. Toisaalta se olisi tuskin sillä paljolla saavuttanutkaan. Israelin asia ei loppujen

lopuksi ollut kotimaan sosiaalisiin kysymyksiin keskittyneellä puolueella tärkeimmällä sijalla, eikä ulkopolitiikka ensisijaisesti eduskunnan päätettävissä. Israel on kuitenkin kovin kaukana. Sosiaalipolitiikassa puolueen onnistumisen mahdollisuudet olivat huomattavasti paremmat kuin ulkopolitiikassa ja Israelin asioiden vähäinen ajaminen Suomessa on ollut yksinkertaisesti pragmaattisin valinta. Siksi Suomen Kristillinen Liitto kyllä vältti vahingoittamasta Jumalan silmäterää, mutta siunasi omaisuuskansaa lähinnä sanoin, ei teoin.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA) Helsinki

Suomen Kristillinen Liitto r.p.:n arkisto (SKLA).

- Kansiot (K) 1–4, 7, 13, 34–35, 37–40, 43, 45–49, 58–65.

Julkaistut lähteet

Artikkelit Kristityn Vastuu (KV) -lehdestä

Ahonen, Paavo: Onnistunut ystävyysvierailu. KV 31.3.1977.

Almgren, Esko: Suomi YK:ssa. KV 23.11.1978 (Almgren 1978a).

Almgren, Esko: Israelin synty – isku rotusorrolle. KV 30.11.1978 (Almgren 1978b).

Harjunpää, Juhani: Israel ajan merkkinä Jumalalta. KV 12.1.1978.

Helimäki, Ilmari: Onko YK:n rooli muuttumassa. KV 19.12.1974.

Helimäki, Ilmari: Fiasko Habitatissa. KV 24.6.1976 (Helimäki 1976a).

Helimäki, Ilmari: YK:n yleiskokouksen alkaessa Lähi-itä ja eteläinen Afrikka polttopisteessä. KV 16.9.1976 (Helimäki 1976b).

Helimäki, Ilmari: Israel valmis rauhanneuvotteluihin. KV 14.10.1976 (Helimäki 1976c).

Helimäki, Ilmari: USA:ta painostetaan hyväksymään Vietnamin jäsenanomus YK:hon. KV 2.12.1976 (Helimäki 1976d).

Helimäki, Ilmari: YK:n yleiskokouksen 31. istunto päättyi. KV 16.12.1976 (Helimäki 1976e).

Helimäki, Ilmari: Suomi näkyy YK:ssa. KV 6.1.1977 (Helimäki 1977a).

Helimäki, Ilmari: Suomen virallisen ulkopolitiikan puolesta. KV 24.2.1977 (Helimäki 1977b).

Hirvonen, Eero: Nixonin Kiinanmatka mullistaa suurvaltapolitiikan. KV 15.3.1972 (Hirvonen 1972a).

Hirvonen, Eero: Münchenin pimeä yö. KV 18.9.1972 (Hirvonen 1972b).

Hirvonen, Eero: YK vajonnut antisemitismiin. KV 20.11.1975 (Hirvonen 1975b).

Jantunen, Aarne: Lähi-idässä ratkaisun vuosi. KV 17.1.1974.

Jantunen, Aarne: Suomi Israelin vihollisiin. KV 1.12.1977.

Miettinen, Martti E.: YK:n kummallista Gazan politiikkaa. KV 20.1.1977 (Miettinen 1977a).

Miettinen, Martti E.: PLO:n tähti himmenee. KV 10.2.1977 (Miettinen 1977b).

Miettinen, Martti E.: Maailman terveysjärjestökin politisoitunut. KV 7.4.1977 (Miettinen 1977c).

Miettinen, Martti E.: Yhdysvaltain ja Israelin erimielisyydet. KV 28.4.1977 (Miettinen 1977d).

Miettinen, Martti E.: YK:n komissio jälleen Israelia tuomitsemassa. KV 9.6.1977 (Miettinen 1977e).

Miettinen, Martti E.: Israelin kehitys huolestuttaa. KV 8.9.1977 (Miettinen 1977f).

Miettinen, Martti E.: Israelin asian pettämistä. KV 6.10.1977 (Miettinen 1977g).

Syväntö, Kaarlo O.: Suomelle kunnianosoitus Israelin radiossa 6.12. Tobeliuksen Koivu ja tähti hebreaksi kuulijoille. KV 19.1.1978 (Syväntö 1978a).

Syväntö, Kaarlo O.: Israelin valtion ihme. KV 14.9.1978 (Syväntö 1978b).

Träff, Timo: Tehtävämme toimia Israelin hyväksi. KV 18.5.1978.

Westerholm, Raino: Muuttumaton tehtävämme. KV 19.12.1974.

Westerholm, Raino: Sionisminvastaisella päätöksellä ei ratkaista Lähi-idän pulmia. KV 4.12.1975.

Westerholm, Raino: Puheenjohtajan tervehdys Israelista. KV 25.11.1976 (Westerholm 1976a).

Westerholm, Raino: Puheenjohtajan joulutervehdys. KV 22.12.1976 (Westerholm 1976b).

Westerholm, Raino: Ihmisoikeuksien puolesta. KV 17.3.1977 (Westerholm 1977a).

Järjestöjen julkaisut

Hirvonen, Eero: Kristillinen viestintä. Teoksessa Pinomaa, Eino (toim.): Kristillinen yhteiskuntavastuu. Suomen Kristillisen Liiton opintokerhojen opaskirja. II osa. Suomen Kristillinen Liitto r.p. Helsinki 1975 (Hirvonen 1975a).

Suomen Kristillisen Liiton Periaateohjelma, Suomen Kristillinen Liitto, Kätsä -Painatus, Punkasalmi 1979.

Suomen Kristillisen Liiton puolueohjelmia, Suomen Kristillinen Liitto, Ari-paino, Saarijärvi 1982.

Suomen Kristillisen Liiton Yleisohjelma. Suomen Kristillinen Liitto r.p. Printtari Oy, Saarijärvi 1982.

Kirjallisuus

Westerholm, Raino: Parempaan yhteiskuntaan – puheita. Ari-kustannus, Saarijärvi 1977 (Westerholm 1977b).

Westerholm, Raino: Kristilliseen yhteiskuntaan. Kirjayhtymä, Helsinki 1978.

Sanomalehdet

Kristityn Vastuu (KV) 1970–1979

Virallisjulkaisut

Valtiopäivät 1970–1978. Helsinki 1971–1979 (VP 1970–1978 ptk.).

Muut lähteet

Arkistolähteet

Ulkoasiainministeriön arkisto (UMA) Helsinki

5 C 51 Raportit Tel Avivissa (5 C 51, UMA).

113 C 4 Rauhanturvaamistoiminta (113 C 4, UMA).

Haastattelut

Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 30.11.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

Esko Almgrenin sähköpostihaastattelu 1.12.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 29.11.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

Eero Hirvosen sähköpostihaastattelu 1.12.2006 (sähköposti tekijän hallussa).

Ulla Järvilehdon puhelinhaastattelu 28.12.2006 (muistiinpanot tekijän hallussa).

Raino Westerholmin puhelinhaastattelu 18.12.2006 (muistiinpanot tekijän hallussa).

Julkaistut lähteet

Kirjallisuus

Anderson, Irvine H.: Biblical Interpretation and Middle East Policy. The Promised Land, America, and Israel, 1917–2002. University Press of Florida, Gainesville 2005.

Arter, David: The Finnish Christian League: Party or 'Anti-Party'? Scandinavian Political Studies, Vol. 3 (New series) No. 2. Universitetsforlaget, Oslo 1980.

Boyer, Paul: When Time Shall Be No More. Prophecy Belief in Modern American Culture. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 2000.

Campolo, Tony: The Ideological Roots of Christian Zionism. Tikkun, Vol. 20, Issue 1, Jan/Feb 2005.

Friedman, Thomas L.: From Beirut to Jerusalem. Anchor Books, New York 1995.

Heino, Harri: Mihin Suomi Uskoo. Uskonnolliset ja maailmankatsomukselliset liikkeet. WSOY, Helsinki 1984.

Heiskanen, Veli-Pekka: Uskonto modernin politiikan käyttövoimana: Uskonnon aktuaalistuminen ja politiikan orientaatio Suomen kristillisen liiton eduskuntaryhmän puheissa ja kysymyksissä 1972–1975 sekä 1987–1991. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto (valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto 1994).

Hirvonen, Eero: Taisteleva Israel – ystävyys koetuksella. Perussanoma, Kauniainen 2002.

Hurri, Maija: Ulla Järvilehto. Elämän puolesta. Aika, Vantaa 1995.

Hämäläinen, Heikki: Apokalyptinen kirjallisuus Suomessa 1945–1956. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 2002).

- Jakobson, Max: 38. kerros. Havaintoja ja muistiinpanoja vuosilta 1965–1971. Otava, Helsinki 1983.
- Junkkaala, Timo: Urho Muroma – herätysaarnaja. Perussanoma, Kauniainen 1990.
- Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo; Nevakivi, Jukka: Suomen poliittinen historia 1809–2006 (5. painos). WSOY, Helsinki 2006.
- Juusola, Hannu: Israelin historia. Gaudeamus, Helsinki 2005.
- Jääskeläinen, Jouko; Almgren, Esko; Kankaanniemi, Toimi: EXODUS, Israel ja maailmanrauha. Suomen Kristillinen Liitto r.p., Helsinki 1990.
- Kangasniemi, Unto: Suomen Kristillinen Liitto valtiopäivillä 1970–1978. Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1981).
- Kankaanpää, Ulla: Kristityn Vastuu -lehden pääkirjoitukset. Tutkimus Suomen Kristillisen Liiton pää-äänenkannattajan pääkirjoituksista vv. 1970–1980. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1983).
- Kauppinen, Juha: Evankelioiva herätysliike. Tutkimus Suomen Evankelisluterilaiseen Kansanlähetykseen kuuluvista. Kirkon tutkimuslaitos, Tampere 1973.
- Kekkonen, Urho (toim. Tyrkkö, Maarit & Korhonen, Keijo): Kirjeitä myllystäni 2. 1968–1975 (3. painos). Otava, Helsinki 1976.
- Kimmerling, Baruch & Migdal, Joel S.: The Palestinian People – A History. Harvard University Press, London 2003.
- Lehtonen, Ensio: Ajan kello (4. painos). Kuva ja sana, Rauma 1958.
- Leppäkari, Maria: The End Is a Beginning. Contemporary Apocalyptic Representations of Jerusalem. Åbo Akademis förlag, Turku 2002.
- Leppänen, Keijo: Suomen Kristillisen Liiton tie eduskuntapuolueeksi 1958–1972. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto 1995).
- Liberles, Adina Weis: The Jewish Community of Finland. Teoksessa Elazar, Daniel J. (toim.): The Jewish Communities of Scandinavia. Sweden, Denmark, Norway and Finland. University Press of America. Lanham, 1984.
- Luther, Martti: Juutalaisista ja heidän valheistaan. Vasara, Helsinki 1939.
- The Middle East Council of Churches: What is Western Fundamentalist Christian Zionism? Revised edition. Limassol 1988.
- Muroma, Urho: Israel historian polttopisteessä. Ev. Lut. Sisälähetysseätiö, Helsinki (painovuotta ei merkitty, ilmeisesti 1959).

Myllykoski, Matti & Lundgren, Svante: Murhatun Jumalan varjo. Antisemitismi kristinuskon historiassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005.

Niiranen, Pekka: Kekkonen ja kirkko. Tasavallan presidentti Urho Kekkosen ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhteet vuosina 1956–1981. Kirjapaja, Helsinki 2000.

Nummi, Yrjö A.: Israel, ilmoituksen kansa (2. painos). Karmel, Turenki 1974.

Nurminen, Heikki: Suomalaisen Israel-harrastuksen pääpiirteet. Teoksessa: Junkkaala, Eero (toim.): Israel – Messiaan maa. Suomen teologisen instituutin vuosikirja 1992. Perussanoma, Kauniainen 1992.

Parikka, Laura: Kutsumuksena politiikka: Suomen kristillisen liiton naiskansanedustajien poliittinen profiili vuosina 1975-1999. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 2002).

Puolimatka, Tapio: Siionin Tähten. 75 vuotta Israelin Ystävät – Israels Vänner ry:n vaihteita. Shalom-kustannus, Helsinki 1983.

Raamatun sanasto. Teoksessa: Raamattu. Suomen Piipaseura, Helsinki 1992 (liitteet).

Rantanen, Vilho: Israel ajan merkinä (2. painos). Päivä, Hämeenlinna 1967.

Reunanen, Tomi: Suomen Kristillisen Liiton pohjoismaisten ja mannereurooppalaisten esikuvien vaikutus sen muotoutumiseen ja sen yhteydet niihin vuosina 1958–1973. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto (yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kirjasto 2003).

Riihelä, Henna: Miksi Suomesta lähdettiin kibbutseille? – Kibbutsi-aatteen leviäminen Suomeen 1960-luvulla. Kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 2004).

Ronning, Halvor: Kristillinen Siionismi. Teoksessa Brummer, Alli (toim.): Lohdutakaa minun kansaani. Jerusalemin kansainvälisen kristillisen suurlähetystön ja Suomen osaston toimintaa. ICEJ:n Suomen osasto, Lohja 1992.

Saarisalo, Aapeli: Muuttuva Pyhä maa. Hajamietteitä ja muisteloita Pyhän maan vaihteista. WSOY, Porvoo 1980.

Saarnivaara, Uuras: Näin Sanoo Herra. Raamatun totuudet, pelastustie ja viimeiset tapahtumat sen omin sanoin. Kuva ja sana, Rauma 1963.

Salanne, Pertti: Suomen Kristillisen Liiton etiikka. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1994).

Schoeni, Marc: The Roots of Christian Zionism. Theological review, Vol. 26, Issue 1, Apr 2005.

Sidoroff, Matti: Raamattu ortodoksisessa kirkossa. Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvosto, Joensuu 1990.

Simojoki, Anssi: *Apocalypse Interpreted: The Types of Interpretation of the Book of Revelation in Finland 1944–1995, from the Second World War to the Post-Cold War World*. Åbo Akademis förlag, Turku 1997.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Katekismus. Hyväksytty Suomen kuudennes-satoista varsinaisessa kirkolliskokouksessa vuonna 1948. Suomen kirkon sisälähe-tysseura. Kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki 1997.

Suomi, Juhani: *Umpeutuva latu*. Urho Kekkonen 1976–1981. Otava, Helsinki 2000.

Toivonen, Matti: *Arvot Suomen Kristillisen Liiton aatemaailmassa*. Systemaattisen teologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiedekunnan kirjasto 1988).

Toivonen, Totti: *Palestiinan-kysymys Suomen kirkollisissa lehdissä 1944–1949*. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto (teologisen tiede-kunnan kirjasto 2003).

Torvinen, Taimi: *Kadimah*. Suomen juutalaisten historia. Otava, Helsinki 1989.

Turtiainen, Jouni: *Ns. ”kristillisen sionismin” teologinen analyysi*. Teoksessa Junk-kaala, Eero (toim.): *Israel – Messiaan maa*. Suomen teologisen instituutin vuosikirja 1992. Perussanoma, Kauniainen 1992.

Weber, Timothy P.: *On the Road to Armageddon. How Evangelicals became Israel’s Best Friend*. Baker Academic, Grand Rapids 2004.

Kaikki viittaukset Raamattuun ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisko-kouksen vuonna 1992 käyttöön ottamasta suomennoksesta, ellei toisin mainittu.

Muistelmat ja päiväkirjat

Almgren, Esko: *”Villenpoika”*, kotona, koulussa, kansakunnan kaapin päällä. Gum-merus, Jyväskylä 1998.

J. K. Paasikiven päiväkirjat 1944–1956. Toinen osa 25.4.1949–10.4.1956. WSOY, Helsinki 1986. Toim. Blomstedt, Yrjö & Klinge, Matti.

Urho Kekkosen päiväkirjat 2. 1963–68. Otava, Helsinki 2002. Toim. Suomi, Juhani.

Urho Kekkosen päiväkirjat 4. 1975–81. Otava, Helsinki 2004. Toim. Suomi, Juhani.

Westerholm, Raino: *Elämäni on johdatusta*. Kirjapaja, Helsinki 1985.

Sanomalehdet

Aamulehti 1978

Helsingin Sanomat 1948, 1973, 1978

Ilta-Sanomat 1978

Kansan Tahto 1978

Kansan Uutiset 1978

Satakunnan Kansa 1978

Turun Sanomat 1978

Ulkopolitiikka 1974–1980

Uusi Suomi 1978

Virallisjulkaisut

Suomen diplomaattiset suhteet ulkovaltoihin 1918–1996. Ulkoasiainministeriön julkaisuja, Helsinki 1997.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1972–1980, Tilastokeskus, Helsinki 1973–1981.

Ulkopoliittisia lausuntoja ja asiakirjoja (ULA) 1962–1979. Ulkoasiainministeriön julkaisuja, Helsinki 1963–1980.

WWW-dokumentit

ICEJ – Suomen osasto ry. Yhteystiedot.
<<http://www.icej.fi/yhteystiedot.shtml>>
(haettu 2.3.2007).

Inter-Parliamentary Union (IPU). Parline database. Finland.
<http://www.ipu.org/parline-e/reports/2111_A.htm>
(haettu 2.3.2007).

Kristelig Folkeparti. Om KrF/Organisasjon. Historie.
<<http://www.krf.no>>
(haettu 2.3.2007).

Palestine Facts. Israel's Independence. Recognition.
<http://www.palestinefacts.org/pf_independence_recognition_who.php>
(haettu 2.3.2007).

Suomen Suurlähetystö. Tel Aviv. Historia.
<<http://www.finland.org.il/edustusto/historia>>
(haettu 2.3.2007).